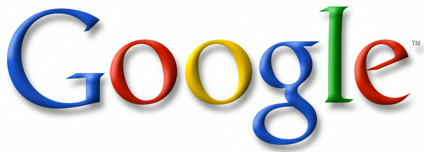
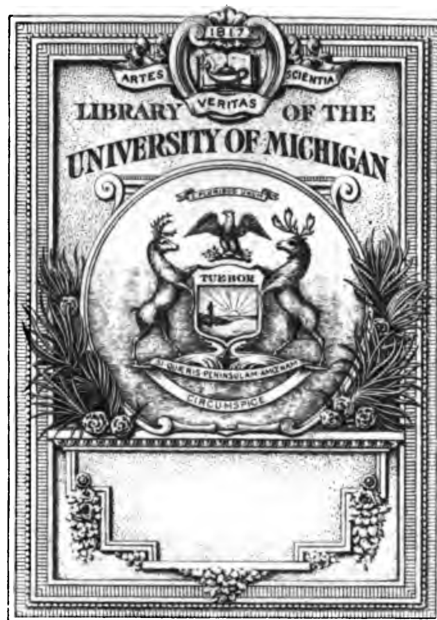

Google

1817
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

HET TAALEIGEN VAN BREDERO.

Het Taaleigen van Bredero,

eene bijdrage tot de Syntaxis van het Nederlandsch der Zeventiende Eeuw.

Academisch Proefschrift

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE,

AAN DE

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

I. J. DE BUSSY,

Hoogleeraar in de Faculteit der Godgeleerdheid,

VOOR DE FACULTEIT VAN LETTEREN EN WIJSBEGEERTE TE VERDEDIGEN

op Dinsdag den 4den Juli 1905, des namiddags te 4 uur,

DOOR

JASPER OENE SIETSE VAN DER VEEN,

GEBOREN TE AMSTERDAM.

AMSTERDAM,
BOEK-, KUNST- & HANDELSDRUKKERIJ VOORHEEN GEBROEDERS BINGER.
1905.

AAN MIJNE OUDERS.

Aan het einde van mijne academische loopbaan is het mij eene aangename taak mijn' oprechten dank te betuigen aan hen, wier onderricht ik mocht ontvangen.

In de eerste plaats aan mijn' hooggeschatten promotor, Prof. TE WINKEL, *wiens hooggewaardeerden steun ik zoowel in andere opzichten, als bij het bewerken van dit proefschrift in zoo ruime mate heb ondervonden.*

Vervolgens aan de Hooggeleerde Heeren Prof. KAN, ROGGE *en* UHLENBECK, *alsmede aan de Hooggeleerde Heeren* Prof. BOER *en* BRUGMANS, *wier leerling ik wel niet geweest ben, doch aan wier hulpbetoon het mij niet heeft ontbroken.*

INHOUD.

		Bldz.
INLEIDING		XV—XVIII
SUBJECT		1—7
subject in accusatiefsvorm	§ 1—2	1—3
woorden, die subject kunnen zijn	§ 3	3
du als subject	§ 3	3—4
pronomen demonstrat. als subject	§ 4	4
het als subject bij impersonalia	§ 5	5
infinitief als subject	§ 6—7	5—7
GEZEGDE		7—29
HET WERKWOORD ALS GEZEGDE	§ 8—29	7—17
transitieve w.w.	§ 9	7
intransitieve w.w.	§ 10	7
reflexieve w.w.	§ 11—12	7—9
opmerkelijke transit. en intransit. w.w.	§ 13	9
hulpbehoevende w.w.	§ 14—18	10—11
andere w.w., in die beteekenis	§ 19	11—12
overeeenkomst van het werkwoord met het subject	§ 20—25	12—16
hulpw.w.	§ 26	16
doen als vervangend w.w.	§ 27	16
intransit. w.w. met *hebben* vervoegd	§ 28	16—17
HET WERKWOORDELIJK GEZEGDE	§ 29—31	17—19
koppelw.w.	§ 29	17—18
passieve w.w.	§ 30	18
overeenkomst van het koppelw.w. met het subject	§ 31	18—19
HET ADJECTIEF ALS PRAEDICAAT	§ 32—37	19—22
adjectief als praedicaat van het subject	§ 32	19—20
adjectief als praedicaat van het object	§ 33	20
adjectief in den superlatief als praedicaat	§ 34—35	20—21
adjectieven, nooit praedicatief voorkomende	§ 36	21
adjectieven, uitsluitend praedicatief voorkomende	§ 37	21—22

		Bldz.
HET PRONOMEN ALS PRAEDICAAT	§ 38—39	22
pron. poss. als praedicaat	§ 38	22
Het praedicaat van het subject in den accusatief	§ 39	23
ADVERBIA ALS PRAEDICAAT	§ 40	23
ADVERBIALE UITDRUKKINGEN ALS PRAEDICAAT...	§ 41	23—24
INFINITIEF ALS PRAEDICAAT	§ 42—48	24—27
infinitief zonder *te* als praedicaat..............	§ 42	24
infinitief met *te* als praedicaat.................	§ 43—44	24—25
infinitief zonder *te* als praedicaat van het object	§ 45—47	25—26
infinitief als praedicaat vervangen door een partic. pass.	§ 48	26—27
HET SUBSTANTIEF ALS PRAEDICAAT.................	§ 49—51	27—29
substantief als praedicaat van het subject	§ 49	27
substantief als praedicaat van het object	§ 50	28
infinitief zonder *te* als praedicaat	§ 51	28
BIJVOEGLIJKE BEPALING		29—70
HET ADJECTIEF ALS ATTRIBUUT	§ 52—71	29—41
plaats en verbuiging van het adjectief als attribuut	§ 52—59	29—34
stoffelijke adjectieven	§ 60	34
adjectief als attribuut, onverbogen.............	§ 61	34—35
alle / *beide* } als attribuut	§ 62	35
ander als attribuut	§ 63	35—36
eigen als attribuut	§ 64	36
jong / *leyd* } als attribuut	§ 65	36—37
adjectief in den comparatief als attribuut...	§ 66	37
adjectief in den superlatief als attribuut...	§ 67	37—38
verleden deelwoord, attributief gebruikt...	§ 68	38
adjectieven, nooit attributief voorkomende	§ 69	38
leed attributief gebruikt	§ 70	38—39
goe — *qua* — *snoo* — *doo* — *roo* — *bree* — *wree* — *vroe* — *fray* en *moy* als attribuut	§ 71	39—41
HET BIJVOEGLIJK VOORNAAMWOORD ALS ATTRIBUUT	§ 72—86	41—49
verbuiging van het bijvoeglijk voornaamwoord als attribuut	§ 72	41
plaats van het bijvoeglijk voornaamwoord als attribuut	§ 73—74	41
pron. poss. als attribuut	§ 75	41
dijn als attribuut	§ 76	41—42
haar als poss. pron.	§ 77—78	42—44

		Bldz.
pron. poss. als attribuut onverbogen.........	§ 79	44—45
pron. poss. als attribuut staande achter een demonstr. pron.	§ 80	45
pron. poss. in plaats van een lidwoord......	§ 81	45
pron. poss. in plaats van een' genitief......	§ 82—83	45—47
pron. demonstrat. in plaats van een lidwoord	§ 84	47
pronomen als attribuut bij twee nomina......	§ 85	47
zelf	§ 86	47—49
HET LIDWOORD ALS ATTRIBUUT........................	§ 87—95	49—59
plaats van het lidwoord	§ 87—88	49—50
lidwoord als attribuut bij twee nomina......	§ 89	50
lidwoord bij een nomen in den genitief......	§ 90	50—52
lidwoord vóór telwoorden	§ 91	52
gebruik van het bepalend lidwoord	§ 92	52—54
gebruik van het onbepaalde lidwoord......	§ 93	54—55
weglating van het bepalend lidwoord.........	§ 94	55—58
weglating van het onbepaalde lidwoord......	§ 95	58—59
HET SUBSTANTIEF ALS ATTRIBUUT	§ 96—101	59—61
plaats van het substantief als attribuut...	§ 96	59
plaats van verwantschapsnamen en titels als attribuut	§ 97	59
plaats van de appositie	§ 98—99	59—60
overeenkomst in naamval tusschen een nomen en zijne appositie verwaarloosd ...	§ 100	60—61
appositioneele constructie in plaats van den partitieven genitief	§ 101	61
DE BIJVOEGLIJKE GENITIEF	§ 102—111	61—66
partitieve genitief	§ 102—104	61—64
omschrijving van den partitieven genitief	§ 105	64
appositioneele constructie in plaats van den partitieven genitief	§ 106	64
constructie bij het telwoord *een*..............	§ 107	64
subjectsgenitief	§ 108	64—65
objectsgenitief	§ 109	65
plaats van den bijvoeglijken genitief	§ 110	65—66
bijvoeglijke genitief met nadere bepaling	§ 111	66
DE BIJVOEGLIJKE VOORZETSELBEPALING	§ 112—114	66—70
bijvoeglijke voorzetselbepaling met bepaalde praepositie	§ 112	66—67
omschrijving van een stoffelijk adjectief	§ 113	68
infinitief met *om te* als bijvoeglijke voorselbepaling	§ 114	68—70
BIJWOORDELIJKE BEPALING		70—107
HET LIJDEND VOORWERP	§ 115—122	70—75

		Bldz.
opmerkelijke transitiva	§ 116	70—71
opmerkelijke intransitiva	§ 117	71
opmerkelijke reflexiva	§ 118—119	71—72
reflexief pronomen	§ 120	72—74
wederzijdsch voornaamwoord	§ 121—122	74—75
DE GENITIEFBEPALING	§ 123—127	75—78
genitivus causae	§ 123	75—76
adjectieven cum genitivo	§ 124	76—77
genitivus loci bij w.w. van beweging	§ 125	77
genitivus temporis	§ 126	77
genitief als adverbiale bepaling van wijze	§ 127	77—78
DE DATIEFBEPALING	§ 128—134	78—82
dativus commodi en incommodi	§ 128—129	78—79
impersonalia cum dativo	§ 130	79
dativus possessivus	§ 131	79—80
pron. poss. overtollig daaraan toegevoegd	§ 132	80
dativus ethicus	§ 133	80
adjectieven cum dativo	§ 134	81
DE ACCUSATIEFBEPALING	§ 135—142	82—84
bepalingen van maat enz.	§ 135	82
accusatief bij intransit. w.w. van beweging	§ 136	82
wat als adverbiale accusatief	§ 137	83
intransitieve w.w. cum accusativo	§ 138	83
impersonalia cum accusativo	§ 139	83
accusatief in plaats van den causalen genitief	§ 140	83
adjectieven cum accusativo	§ 141	83
accusativus absolutus	§ 142	84
DE PARTIKELBEPALING	§ 143	84—85
adverbia in den superlatief zonder *het*	§ 143	84—85
DE VOORZETSELBEPALING	§ 144—162	85—101
w.w. met bepaalde voorzetsels	§ 144	85—89
adjectieven met bepaalde voorzetsels	§ 145	89—90
substantieven met bepaalde voorzetsels	§ 146	90
praeposities cum dativo en cum accusativo	§ 147	90
aan	§ 148	90—91
achter	§ 149	91
bij	§ 150	91—92
in	§ 151	92—93
met	§ 152	93—94
mits en *vermits*	§ 153	94
na	§ 154	94
naar	§ 155	94
om	§ 156	95
op	§ 157	95—96

		Bldz.
over	§ 158	96
te	§ 159	96—97
tot	§ 160	97—99
uit	§ 161	99
van	§ 162	99—101
DE INFINITIEFBEPALING	§ 163—174	101—107
infinitief met *te* als object	§ 163	101
infinitief zonder *te* als bepaling	§ 164	102
infinitief met *te* als bepaling	§ 165	102
infinitief met *te* bij reflex. w.w.	§ 166	103
infinitief met *te* als praepositiebepaling...	§ 167	103
infinitief met *om te* als bepaling	§ 168	103—104
infinitief met *zonder* (*tot*, *van* en *met*) *te* als bepaling	§ 169	104
weten met een vraagpartikel	§ 170	104
adjectief met eene infinitiefbepaling	§ 171	105
adjectief met infinitief met *te* (of *om te*)...	§ 172	105
twee nevengeschikte infinitiefbepalingen...	§ 173	105—106
ondergeschikte infinitiefbepaling	§ 174	106
NAAMWOORD VAN GESTELDHEID		107—108
ADJECTIEVEN ENZ. ALS NAAMWOORD VAN GESTELDHIED	§ 175	107
verbuiging van adjectieven enz. als naamwoord van gesteldheid	§ 176	107
INFINITIEF ZONDER *te* ALS NAAMWOORD VAN GESTELDHIED	§ 177	107—108
SUBSTANTIEF ALS NAAMWOORD VAN GESTELDHEID	§ 178	108
ZINSOORTEN		109—139
NEGATIEVE ZINNEN	§ 179—185	109—113
negatie *en*	§ 180	109
dubbele negatie	§ 181—182	110—111
versterking der negatie	§ 183	111—112
negatie bij *maar* en *nauw*	§ 184	112—113
negatie in bijzinnen	§ 185	113
DE WIJZEN VAN HET WERKWOORD	§ 186—191	113—116
imperatief	§ 186	113
laten wij en *laat ons*	§ 187	114
participium in de beteekenis van een' imperatief	§ 188	114
conjunctief	§ 189—190	114—116
omschrijving van den conjunctief	§ 191	116
DE TIJDEN VAN HET WERKWOORD	§ 192—196	116—119
praesens historicus	§ 192	116

		Bldz.
praesens (of imperfect) in plaats van een' infinitief	§ 193	117
imperfectum in plaats van een perfectum	§ 194	117
hendiadys	§ 195	117—118
conjugatio periphrastica	§ 196	118
DE SAMENGESTELDE ZIN	§ 197—218	119—134
daar als relatief bijwoord	§ 197—198	119—121
accusativus cum infinitivo	§ 199	121—123
al (*al of*)	§ 200	123
als	§ 201—205	123—127
also	§ 206	127
dat	§ 207—210	127—129
of(*t*)	§ 211—213	129—130
ofschoon	§ 214	130—131
soo	§ 215	131
wan	§ 216	132
INVERSIE	§ 217—218	132—133
ELLIPTISCHE ZINNEN	§ 219—230	134—139
ellips van het subject	§ 219—225	134—137
ellips van het werkwoord	§ 226—228	137—138
ellips van de conjunctie *dat*	§ 229—230	138

INLEIDING.

Werken op het gebied der historische syntaxis van het Nederlandsch zijn er slechts enkele. Deze klacht is niet nieuw; DR. F. A. STOETT wees reeds in de *Inleiding* zijner *Beknopte Mnl. Spraakkunst*, Syntaxis, pag. XVI, op dit hiaat in onze kennis en al zijn er sinds den tijd, waarop hij dat schreef, vijftien jaar verloopen, die leemte is nog niet aangevuld.

Indirecte hulpbronnen zijn evenzeer weinig in aantal, zoodat men bij het bewerken van die stof grootendeels zelfstandig moet te werk gaan. Dat er dientengevolge veel onvolkomens zal zijn in dezen arbeid, niemand, die daar meer van overtuigd is dan ikzelf.

Geheel zonder bouwstoffen zijn wij gelukkig niet; voor het Middelnederlandsch gaven DR. STOETT [1]) en DR. ENGELS [2]) hunne syntactische werken, terwijl de syntaxis van de tegenwoordige taal in de groote, moderne grammatica's wordt behandeld.

Ook heeft de taal der 17e eeuw de aandacht getrokken van een' geleerde, DR. W. L. VAN HELTEN, die met zijn *Vondel's Taal* een belangrijk werk over de spraakkunst van het 17e eeuwsch heeft gegeven. Maar zoowel zijne *Etymologie*, als de *Syntaxis*, hoe verdienstelijk overigens ook, betreffen alleen de

---

1) Beknopte Mnl. Spraakkunst, Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage 1889.

2) Over het gebruik van den Conjunctief en de Casus bij Maerlant, Scholtens & Zoon, Groningen, 1895.

taal van VONDEL, en geven geenszins eene systematische behandeling van het Nederlandsch der 17ᵉ eeuw in haar geheel.

Toch m. i. terecht.

Den tijd acht ik daarvoor nog niet gekomen. Ons ontbreekt vooralsnog het noodige materiaal; eerst als de werken der voornaamste schrijvers, van wie men verwachten kan, dat zij het zuiverst het Nederlandsch van dien tijd hebben weergegeven, onderzocht zijn, kan uit de uitkomsten van zoodanigen arbeid eene syntaxis van het geheel samengesteld worden.

Het is daarom, dat ik in dit werkje, in het voetspoor van PROF. VAN HELTEN, tot onderwerp van behandeling heb gekozen de taal van één enkelen schrijver, in dezen BREDERO.

Waarom mijne aandacht op hem is gevallen, zal ternauwernood nadere toelichting eischen.

Ik behoef slechts naar het bekende werk van DR. J. TEN BRINK over onzen geestigen blijspeldichter te verwijzen, waaruit duidelijk blijkt, welk eene belangrijke plaats deze in onze letterkunde inneemt; maar niet alleen uit een letterkundig, ook uit een taalkundig oogpunt zijn zijne werken zeker van groot belang. Bovendien mag ik niet ontkennen, dat eene persoonlijke voorliefde voor BREDERO mij ertoe gebracht heeft, zijne werken aan een taalonderzoek te onderwerpen.

Het zal beoefenaren onzer taal niet moeilijk vallen te begrijpen, waarom van de grammatica het syntactisch gedeelte alleen is behandeld, en niet de etymologie. Waar men de keuze heeft tusschen twee onderwerpen, waarvan het eene nog geheel onbewerkt is, en over het andere reeds eene verhandeling is verschenen door DR. G. A. NAUTA [1]), daar kan, in aanmerking genomen de aantrekkelijkheid van het nieuwe, de keus niet twijfelachtig zijn.

Wat de indeeling en bewerking betreft, heb ik mij als voor-

[1]) Taalkundige Aanteekeningen op de werken van G. A. Bredero, P. Noordhoff, Groningen 1893.

beeld gekozen de *Syntaxis*, als 2e deel behoorende bij de *Nederlandsche Spraakkunst* [1]) van DR. P. J. COSIJN, bewerkt door DR. J. TE WINKEL, omdat deze indeeling mij het meest logisch voorkomt.

In hoofdzaak heb ik die syntaxis gevolgd; waar ik ben afgeweken, is dit geschied, niet, omdat het werk van PROF. TE WINKEL mij minder goed voorkwam, dan wel, wijl ik meende, dat bij de behandeling van deze stof eene eenigszins andere indeeling haar ten goede zou komen.

Het zal de aandacht van den lezer trekken, dat soms syntactische regels zijn vermeld, die in geenerlei opzicht afwijken van hetgeen 't Nieuwnederlandsch taalgebruik eischt, en niet zonder reden is dit geschied. Had ik mij tot taak gesteld alleen de afwijkingen van de tegenwoordige taal op te sporen, ik had het werk mij dan veel vereenvoudigd, maar onwillekeurig zou de kans ontstaan, dat men een' onjuisten indruk kreeg van de taal van BREDERO. Immers, wat uitzondering is, soms zelfs maar ééne enkele maal voorkomt, zou dan licht den indruk maken van dezelfde plaats in te nemen, als de gewone constructies. Om aan dat bezwaar tegemoet te komen, zijn niet-afwijkende zinsvormen of nog geldende regels ook vermeld, zij het soms ook alleen terloops.

Een enkel woord over de voorbeelden, ter staving van de regels gegeven. M. i. kon eene bepaalde zinswending niet beter in het licht gesteld worden, dan door het geven van bewijsplaatsen uit de verschillende werken van BREDERO. Daardoor kan men zelf nagaan, welke zinsvorm de gewone, welke de betrekkelijk zeldzame is. Worden er door mij slechts weinig voorbeelden van een syntactisch geval aangehaald, dan kan men er zeker van zijn, dat er bij BREDERO ook maar weinige gevonden worden. In tegenstelling met DR. STOETT heb ik gemeend wèl te moeten aangeven, waar de voorbeelden te vinden zijn.

---

1) de Erven F. Bohn, Haarlem, 6e druk, 1888.

Ten slotte zij nog vermeld, dat voor de aanhalingen is gebezigd de volledige uitgave van de *Werken van G. A. Bredero*, naar de beste oude drukken bezorgd en opgehelderd door verschillende geleerden en uitgegeven bij GEBROEDERS BINGER, *Amsterdam, 1890, in drie deelen,* doch dat bij de bewerking ook de oorspronkelijke uitgaven geraadpleegd zijn.

DE ENKELVOUDIGE ZIN.

EERSTE HOOFDSTUK.

I. HET SUBJECT.

§ 1.

Het *subject* van een' volzin staat in den regel in den nominatief.

De Keyser wert door my vernedert tot een Boer. (Griane 1770).

§ 2.

In het Middelnederlandsch komt het echter vaak voor, dat de accusatiefsvorm gebezigd wordt i. p. v. den nominatiefsvorm.

Ook bij de schrijvers van de 17e eeuw is dat niet zeldzaam, bij Bredero veelvuldig.

Daar komt den Adel aan. (Stommen Ridder 279). Den eersten die hem zach. (ibid. 330) Den inboel isser uyt. (ibid. 1813). Of kon den Overtoom of de Karthuysers spreken. (Spa. Brab. 1200). Wien u stuurt. (Lucelle 2448). U blinden ijver sot mij dwinght. (Griane 687). So komt den ouden Man. (Moortje 2868). Met nam den Hopman drie roemers in zyn handen. (ibid. 2052). Vermits den Chaos eerst hem inde weerelt bracht (Lucelle 91). Maar wien komt toch daar gints? (Moortje 525). Hoort woord, en weer-woord als den grooten Macedoon. (Griane 2131). Of werdy nu gelijck den Jager onbeleeft? (Lucelle 2363). Den lichten Adel... de Juff'ren belaghen. (Het daget uyt den Oosten 1862). Hoe is ouwen Naam? (Spa. Brab. 65). Wien roept mij daar? (Lucelle 1715). Voorwaar u goeden troost... stelt mij... te

vreden. (Griane 2147). Met groot gheluck vergingh den slagh. (Rodd. ende Alph. 995). Want wien de Jalousy ter herten eens laat in. (Spa. Brab. 763). Of hij wel ien Veer in zijn nest het (denck ick) dien zijn is? (Rodd. ende Alph. 390). Hoe dickwils wert den mensch door schoone schijn bedroghen. (Spa. Brab. 2224). Die geeft den Poel-geest vaak een aardich meysje zoet. (Angeniet 1517). Na dat den Feest-dagh van Tarisi was vervult. (Griane 2062.) Den batschen schellem ons door duysternis ontvluchten. (ibid. 934). Den Vak'rigen Loer heeft scheemrich misgekeken. (ibid. 953).

Daar dit gebruik uitsluitend bij mannelijke woorden voorkomt, en niet alleen bij woorden, die met klinkers of *h* beginnen, maar ook bij die, welke met andere medeklinkers aanvangen, is de verklaring ervan waarschijnlijk hierin te zoeken, dat men door die *n* bepaald het mannelijk geslacht wilde doen uitkomen en Nominatief en Accusatief met elkaar verwarde, zooals nog in de Zuidelijke Nederlanden en ook hier en daar in Zuid-Holland gebeurt. [1])

Opmerking.

Oudtijds, toen het substantief nog in alle naamvallen buigingsuitgangen had, miste het die in den *vocatief*. Om eene zelfstandigheid aan te roepen bezigde men dus alleen den woordstam.

Later heeft men zich voor den vocatief van den vorm van den nominatief bediend, zoo ook in de 17e eeuw.

Opmerkelijk mag het dus heeten, dat Bredero voor den vocatief soms den accusatiefsvorm bezigt.

O lichten brandt van Minne! (Rodd. ende Alph. 1181). Florendus liefsten vrundt, seght. (Griane 350). O Ridderlycken Helt! (ibid. 1127). Ay gy oolicken scherluyn! (ibid. 1536). Wech, gy vuylen druyt. (Klucht van Symen 109). Gy onbeschaamden boef. (ibid. 139). Gy mallen schelm. (ibid. 157). Gy vuylen schavuyt! (ibid. 160). Hoe ist hier eelen baas? (Lucelle 2049). Onsterf-

---

[1]) Vgl. Dr. J. te Winkel, Grammatische Figuren, pag. 44—47.

felijcken God! (ibid. 2126). Ghy styven ouden bloet. (ibid. 2485). O dien oude draf-sack! (Moortje 906). Och lieven Heer! (ibid. 2801). Robbert, myn goeyen knecht. (Spa. Brab. 906). Gy ouwen saggelaar. (ibid. 1824). Beleefden Edelman. (Stommen Ridder 1709). Vervloeckte stommen boef. (ibid. 2065). O onbeschoften bloedt! o alder-onbesuysten! (ibid. 2199).

§ 3.

Het subject kan uitgedrukt worden door een substantief, een pronomen, een telwoord, een zelfstandig gebruikt adjectief, een participium of een infinitief.

De Werelt haat altijt de Gheest. (Rodd. ende Alph. 2572). Hy klaaght, hy vloeckt, hy smeeckt, hy kust. (ibid. 2602). Twee op een mach niet gaen. (Het daget uyt den Oosten 716). Wat schaet versocht? (Klucht vanden Molenaer 21). Veel eerelijcker is ghesweghen dan gheseyt. (Stommen Ridder 1886.) Mijn lust niet veel te singen. (Klucht vande Koe 542).

Opmerking.

Het in het Middelnederlandsch voorkomende pron. pers. van den 2en pers. sing. *du* komt bij Bredero in den Nomin. slechts eenmaal voor in den vorm *douw*.

(Hy sprack:) douw Hoeren-soon, gheeft hier dyn gulde boghen. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 334, vs. 45).

Wel vindt men meermalen bij hem den Accus. *dy*.

Ick... hoope dy te deelen te ghelijcken. (Het daget uyt den Oosten 333). Ick worstel dan met dy. (ibid. 1220). O Schep-Heer my tot dy bekeert. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 533, vs. 37). Wildy dan niet om dy dit kommer spreecken stillen. (Rodd. ende Alph. 1757). Myn Heer! Ick love dy. (Griane 405). Om dieswil, dat ick ben helas! so verr' van dy. (ibid. 1144). Lucelle kondy soo mijn liefde tot dy mercken. (Lucelle 1394). Dat eer de donder dy verpletten sou. (Angeniet 1939).

Een' enkelen keer wordt het pron. poss. *dijn* i. p. v. het personale gebruikt.

So ghy dijn selven kend. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 509, vs. 21).

Gewoonlijk echter wordt, zooals reeds in het Middelnederlandsch en tegenwoordig nog steeds, de pluralisvorm van het

pron. pers. van den 2^{en} ps. *gij*, in plaats van den singularisvorm ook voor één persoon gebruikt, ook in den in het Middelnederlandsch vaak voorkomenden enclytischen vorm *i*, waarbij dan de oorspronkelijke persoonsuitgang van het werkwoord *th* niet *t*, maar *d* geworden is.

Wildy dan niet om dy dat kommer spreecken stillen. (Rodd. ende Alph. 1757). Lucelle, kondy so myn liefde tot dy mercken? (Lucelle 1394).

Dat Bredero zelf dezen vorm reeds niet meer begreep, maar gedachteloos uit de spreektaal overnam, blijkt uit zinnen als:

Soo lief waerd dy. (De Groote Bron der Minnen, pag. 384, vs. 26). Hoe stoot en stommel dy Garbrande, inde vreucht. (ibid., pag. 480, vs. 6). Gheeft dy de swachheyt toe. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 281, vs. 23). Hoe doet dy steden groot en heele landen dwalen. (Nederduytsche Rijmen, pag. 136, vs. 54).

§ 4.

Overtollig is het gebruik van een pronomen demonstrativum, als het subject reeds door een nomen wordt uitgedrukt. In de spreektaal van het hedendaagsch Nederlandsch kan men dit nog vaak hooren.

Maar mijn Bestemoer die deynckt niet. (Rodd. ende Alph. 486). Mijn ziel die wenscht veel meer mijn liefde te doen kennen. (ibid. 853). De nacht die is de Mensch tot een verpoos geschapen. (Griane 290). De daaghsche Arrebeydt die sit nu vastgekluystert. (ibid. 294). Ja sommige die makent noch wel helft te grover. (Klucht vande Koe 295). De blonde Oenon, en suyvre Dido rijck, ...die hebben wel versocht. (Lucelle 1570). Die eer die valt te duur. (Het daget uyt den Oosten 704).

Opmerking.

Ook bij den datief en accusatief komt dit gebruik voor, wanneer zij aan een verbum finitum en subject voorafgaan.

Den boelder van u lief, die moet ghij 't so verleeren. (Griane 793). En deuse blancke rampuyt die draegh ick alle daegh. (Klucht van Symen 77).

§ 5.

Het voornaamwoord *het* kan voorkomen als subject bij *impersonalia.*

Eer het u berouwt te spa. (Rodd. ende Alph. 60). Maer hoe gaet het toch met jou buuren. (Klucht van Symen 442). 't Was wonder so 't verwoesten. (Klucht vande Koe 23). 't Gaet so ondeughdelycke moy. (ibid. 100).

Opmerking.

Opmerkelijke impersonalia zijn:

Wanneer het hier vloeydt, en ginder ebt. (Rodd. ende Alph. 686). Hy weet seper niet waer 't hiert of miert. (Griane 12). Ten quam by my niet toe. (ibid. 1599). 't Komt my door toeval aan. (ibid. 1691). Het gaat gheluckich toe. (ibid. 2568). Dattet daer waerde, ...als het snachts hiel bruyn was. (Klucht vanden Molenaer 131).

§ 6.

Bij een werkwoord in den infinitiefvorm als subject zij het volgende opgemerkt.

a. de infinitief neemt als subject meestal *te* voor zich.

Mijn lust niet veel te zingen. (Klucht vande Koe 542). My souw de waarheyt wel hier lusten van te weten. (Griane 317). Waaraan te twijff'len ons int minste niet betaamt. (ibid. 2052). En onverhoort den Prins te oordeelen dat waar gheen recht. (ibid. 2297).

Opmerking.

Ook zonder *te* komt de infinitief voor.

Maar ien avent spuelen gaan is wel ien gat vol slagen waert. (Griane 2604). Rijck werden is geen kunst. (Angeniet 83).

b. het voorloopig subject is *het* (*dat*), de infinitief met *te* staat dan achter het gezegde.

Een grouwel ist voor Godt syn selven te vermoorden. (Het dagét uyt den Oosten 1524). Dats dan u koppigh loon, u tot de

doodt te helpen. (ibid. 1222). Hoe macht u van u hart so wrevelich te spreken? (Moortje 340). 't Valt met zyn meerder swaar en sorg'lijck te verkeeren. (Griane 274). 't Past u niet, te dryven dese rouw. (ibid. 871). 't Is te kints te breken so veel wints. (Lucelle 264). 't Is mijn verboden te schaffen. (Klucht vande Koe 553). 't Sal my een glory zijn te volghen u ghebiedt. (Rodd. ende Alph. 2221). Het valt te troosten licht, maar swaar ghetroost te werden. (ibid. 2481).

§ 7.

Als substantief, voorafgegaan door een lidwoord of voorn. wrd., komt de infinitief ook als subject voor.

Is 't weder-keeren, laas! heel buyten ons vermogen. (Griane 278). 't Uytstellen van mijn lust verdrucken myn ghedachten. (ibid. 329). 't Wel willen van het volck, zijn 's Prinschen beste muren. (ibid. 580). 't Gedencken van u Jonst my menichmaal verquickt. (ibid. 1155). 't Leeraren voeght haer niet. (Het daget uyt den Oosten 282). Sal dit deerlijck opsien, dit vriend'lijck ooghewincken niet eens in u gemoet,... sincken? (ibid. 125).

TWEEDE HOOFDSTUK.

II. HET GEZEGDE.

A. Het werkwoord als gezegde.

§ 8.

Het werkwoord, dat alleen het gezegde kan uitmaken, is *transitief* of *intransitief*.

§ 9.

In de taal der 17e eeuw waren sommige werkwoorden transitief, die thans intransitief geworden zijn, of niet meer in gebruik zijn. (cf. §§ 116 en 123).

§ 10.

Omgekeerd zijn eenige werkwoorden, die Bredero intransitief gebruikt, thans transitief. (cf. § 117).

§ 11.

Bij Bredero komen werkwoorden *reflexief* gebezigd voor, die thans niet meer in gebruik zijn, of niet meer wederkeerig gebruikt worden.

Beledicht u mijn kindt te luysteren na mijn woorden. (Het daget uyt den Oosten 1525). Nu moet ick my gaen ylen. (ibid. 1761). Die sich gist'ren dorst verboogen. (ibid. 1924). Dat ghy u niet kunt breecken. (Moortje 15). Ghedenckt u niet den eet. (ibid. 362). Sonder sich te bevraagen. (ibid. 1020). Hy roemt

sick nimmer van zijn stoute vechtery! (ibid. 1339). Bedaart u. (ibid. 1828). Benochtert u. (ibid. 1831). Ghelaat u, recht of ghy.... (ibid. 1988). Besadicht u doch wat, bedaart u! (ibid. 2180). Woor langskens dat hem stroomt de Large revier. (Spa. Brab. 10). Maar hoe sal ick mijn doch ontschulden. (Stommen Ridder 400). De stomme kan hem niet vertalen noch verwoorden. (ibid. 483). Een zo bevroozen hardt, dat hem niet eens ontdoyt. (ibid. 529). Vertreckt u doch van my, vertreckt u doch geswint. (ibid. 549). Ghewaardicht u. (ibid. 620). En of ick my ontging. (ibid. 920). En gheen wtlander... zich niet t'erneeren weet. (ibid. 1336). Ick zal my hier verduyst'ren. (ibid. 1597). Wat wollick mach zoo drift wijtluftich hem verdwalen. (ibid. 1703). Ghedenckt u niet het goedt. (ibid. 2013, 2065). Wat de mensch voor vast hem gaat voorsetten. (ibid. 2111). Dat ghy u wat bedaart? (Angeniet 453). Myn hart en heeft sich noyt soo raeu verreuckeloost. (ibid. 1354). Hoe waandy souden sy haar met den ander dragen? (ibid. 1828). Ick kan my niet bedaaren. (Rodd. ende Alph. 277). Besadight u mijn hert. (ibid. 901). Die u soo mann'lijck hebt in dees Heyr-vaart ghehadt. (ibid. 1006). Ick gis dat hy hem biecht. (ibid. 1326). Met zijn gunstighe hulp, helaas! onthelp ick mijn. (ibid. 1390). Nu rust u. (ibid. 1899). Dat met mijn korte doodt ghy u sult lyen moeten. (ibid. 2213). Nu weydt sich 't schuwe Vee. (Griane 287). Vertreckt u myn Egade. (ibid. 986, 1296, 2442). En 't onvernuftigh Vee sal sich verhuysen in de schommelende Zee. (ibid. 1399). Van waar mach hem doch spruyten dees snelle siekte. (ibid. 1818). Onder wat soet Sieroops verhouwt hem 't eggich suur. (ibid. 1952). 't Bedroeft... hart en kan sich niet bedaren. (ibid. 1958). Die kleynlyck hem belydt. (ibid. 2655). Dat hy sich veronlege. (Lucelle 974). Ontweckt u. (ibid. 1416). Verpijnt u. (ibid. 2194). En gingh myn selven rusten. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 267, vs. 15). Myn diep begraven vier... ontdoyt sich. (ibid., pag. 320, vs. 6). Nu moet ick my gaen ylen. (De Groote Bron der Minnen, pag. 417, vs. 46). Die by den Stroom hem uytschiet. (ibid., pag. 418, vs. 22). Dat sich niemant drijft. (ibid., pag. 440, vs. 10). Op dats haer niet verblaes. (ibid., pag. 440, vs. 12). Het Jaar verjaert sich alle Jaars. (ibid., pag. 472, vs. 13). En rust u hier een poosje. (ibid., pag. 489, vs. 60). Die rugghelingh hem gaet. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 559, vs. 30).

§ 12.

Verschillende werkwoorden zijn thans wel *reflexief*, die bij Bredero niet wederkeerig gebruikt worden.

Schaem ick u te verklaren. (Het daget uyt den Oosten 364). Daer d'ander als in 't Paradys verblydt. (ibid. 471). Ick hebb'

mijn plicht gequeeten. (ibid. 1344). Wilt in u lyden met Godt verblyden. (ibid. 1984). So koelt en went de windt. (Moortje 565). Al sit de Meyt en wringt om op 't ghemack te wesen. (ibid. 810). Wanneer men niet vernoecht. (ibid. 997). Die... huer beestich drincken beroemen. (ibid. 2007). Hoe komt dat hier de andere niet by ons Esquadron vergaren? (ibid. 2282). Wilt u niet al te seer mis-noegen. (Griane 969). Die ick... in mynder harte schame. (ibid. 2379). En dagge op het Lant hier somtijts komt vermayen. (Spa. Brab. 651). Veel beter soud mijn ziel verheugen en vernoeghen. (Angeniet 41). Die niet en eyghent, kan niet verliesen. (ibid. 196). 't Gheen dat ick te claghen schaem. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 300, vs. 3). Of dat u bloed-vriendt uwer schaemt. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 542, vs. 22). Het hoogmoedige beest verheuchden in zijn geest. (Lucelle 811). Siet hoe bequaam dat hier ghelegentheyt vertoont. (Rodd. ende Alph. 2235).

Opmerking.

Enkele dezer werkwoorden komen bij Bredero ook reflexief voor.

En soo ick my dit schaem te plegen alle dagen. (Het daget uyt den Oosten 850).

Men zie verder Hoofdst. IV: Het Lijdend Voorwerp.

§ 13.

Er zijn werkwoorden, die in hun transitieve of intransitieve beteekenis niet meer in gebruik zijn, of wier beteekenis geheel veranderd is.

Hy vertrock wat hy al had. (Klucht vanden Molenaer 324). Dat ick u heb vertrocken. (Angeniet 996). Misschien is zy versuymt. (Stommen Ridder 2126). Wat dat my was ontmoet (Moortje 1624). Die met ontsach en vrees, heerschapt. (Het daget uyt den Oosten 29). Het.... geluck.... verrockt haer goede gunst meest elcken oogenblick. (ibid. 60). Al 't gheen hier 't grootste schijnt, verwandelt sigs. (ibid. 64). De tydeloose mensch... kuyfelt met de keur. (ibid. 68). Wildy nu schrandiseeren van wat stof dat de ziel hier boven werd ghemaeckt? (ibid. 130). Hoe komt doch dat de tocht... niet door den tijt en meuckt. (ibid. 156). Missaeckt my, Claertjen. (ibid. 414). En die den armen over mach. (Lucelle 444). Gy moet my niet beswycken. (ibid. 1875).

§ 14.

Hoewel de meeste werkwoorden zonder nadere toevoeging het gezegde in den zin kunnen zijn, zijn er toch, die uitsluitend gebruikt worden verbonden met den *infinitief* van een ander werkwoord, dat het hoofdbegrip van het gezegde uitmaakt (de zoogenaamde *hulpbehoevende* werkwoorden), nl. *kunnen, moeten, mogen, zullen* enz.

§ 15.

De werkwoorden *kunnen, moeten, mogen, laten, durven* en *zullen* worden gevolgd door een' *infinitief zonder te*.

Ick kan mijn vaar niet vynen. (Klucht vande Koe 621). De Nicker moet jou schennen. (ibid. 392). Wat magh de oorsaack zijn? (Rodd. ende Alph. 67). Ick laat my duncken. (Lucelle 1191). Ick durf hem niet verkoopen, al mocht icker 50 guldens an winnen. (Klucht vande Koe 378). Hy wout ontkennen. (ibid. 391). Op hope of ick souw te vinden komen mogen myn heer de Casteleyn. (Lucelle 2370).

§ 16.

De werkwoorden *plegen* en *trachten* worden steeds gevolgd door een' *infinitief met te*.

'T Herdencken van de vreught... plach... wat vreughd' te gheven. (Rodd. ende Alph. 2). Ghy die my plach te leeren. (Lucelle 1076). 't Geselschap dat ick plach in eeren te behageñ. (ibid. 1958). De Mannen plegen op een beusemstock te rijen. (ibid. 2052). Trachtend'... haar wettelijck te houwen. (Rodd. ende Alph. 577). Lust tracht te leeren. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 317, vs. 13). Den dief tracht, dan heel sacht met list te weech te bringhen. (ibid., pag. 317, vs. 26).

§ 17.

Andere w.w., in eene beteekenis gebezigd zinverwant met de hulpbehoevende w.w., hebben een' *infinitief met te* bij zich.

Sy sal... soecken met gheweldt van wringhen, en van wrijven, Een traantje... ten ooghen uyt te drijven. (Moortje 59). Te weten: dat ick docht hem 't meysje te ontsmeken. (ibid. 391). Stracx wist hy my te vinden een sonderlinghen vondt. (ibid. 1627). Men hoort hem op't Schavot te vierendeelen! (ibid. 1826).

§ 18.

In de samengestelde tijden wordt van de werkwoorden *kunnen, moeten, mogen, laten, durven* en *willen* de infinitief gebruikt i. p. v. het verleden deelwoord, als daarop een infinitief volgt.

Ick arme sot en heb niet konnen dencken. (Lucelle 2305). Wat heb ick jonger helt een leven moeten leyden. (ibid. 2018). Ick hebt niet moghen sien. (Moortje 2849). Doch't meestendeel waarom ick 't hebbe laten drijven. (Lucelle 1140). Hoe heeft hy 't durven doen? (Moortje 1798). Of 't moet een wedt-spul zijn, dat hy heeft wille winnen. (ibid. 1538).

Opmerking.

Van het werkwoord *pogen* gebruikt Bredero in de samengestelde tijden het verleden deelwoord, als een infinitief volgt.

Want ick heb steets ghepooght met bidden en met smeeken, U volstandighe trouw... te breecken. (Rodd. ende Alph. 2310).

§ 19.

Ook van andere werkwoorden wordt in de samengestelde tijden de infinitief gebruikt, en niet het verleden deelwoord, mits daarop een infinitief zonder *te* volgt.

Zulke werkwoorden zijn *gaan, komen, staan, doen, zien, hooren* en *voelen.*

Wel, dochter, sydy daer, hebt ghy u gaen vermeyen? (Het daget uyt den Oosten 896). Jy bint van Twent en Drent op een stroowis komen dryven. (Spa. Brab. 1014). Nu dat de Hel-heer lang verwondert had staan staren. (Angeniet 1495). Dat ick u heb doen vinden. (Stommen Ridder 2067). Die heb ick moeten sien selfs voor mijn oogen schenden. (Lucelle 1934). Hoe heerlijck heb ick u somwijlen hooren spreken. (Angeniet 1407). Kijnt, dat is swaer bloedt, dat gy hebt voelen leggen en rasen. (Klucht vanden Molenaer 140).

Opmerking.

Toch vindt men bij Bredero ook wel het verleden deelwoord van zulke werkwoorden gebezigd.

Dat Leckerbeetje stracx is heen geloopen halen. (Lucelle 1990). Als dat ghy hebt ghesien zijn Brief aan stucken scheuren. (Rodd. ende Alph. 896). Niet anders als een woord, datmen van ouder Eeuw eens segghen heeft ghehoord. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 336, vs. 108).

§ 20.

Het werkwoord komt in 't algemeen overeen in persoon en getal met zijn subject.

De tydeloose mensch speelt met zijn aertsche sinnen. (Het daget uyt den Oosten 65). De Spangiaerts konden dat niet eten. (Moortje 575). Wat doeje,, spinje wat? (Spa. Brab. 1304). Nu acht ghy mijn noch al mijn weldoen niet. (Stommen Ridder 2058). Wij achten gheen gheluck... te ghelijcken by u. (Angeniet 2355). Ick sie-er daar wel ienighe. (Rodd. ende Alph. 468).

§ 21.

Bij den imperatief van den 2en persoon singularis komt het vaak voor, dat de persoonsvorm in den pluralis staat.

In de middeleeuwen gebruikte men ook tegen één persoon het meervoud van den imperatief, uit beleefdheid, evenals men in den indicatief en conjunctief iemand met *gy* en den pluralisvorm van het werkwoord aansprak. Dit gebruik heeft zich in de 17e eeuw gehandhaafd, te meer, daar het voorn.wrd. voor den 2en ps. sing. *du* maar zelden meer voorkwam. (cf. § 3, Opm.).

Brengme licht, of roept het aen de Meyt. (Het daget uyt den Oosten 793). Hout, jongh, jy reckt te stijf, wilt nu weerom wat eerzen. (ibid. 803). Kom, dochter, kom, mijn kindt, en knielt ootmoedigh neer. (ibid. 869). Siet datje soo volhert. (ibid. 899). Dus siet toe watje doet. (ibid. 913). Hoeje wilt, veugeltje, machje niet stopt u ooren. (ibid. 1781). Wel, broertje, slaapt vrij...... ick selje te twee uren wrecken. (Klucht vande Koe 126). Bylo siet wel voorje. (Rodd. ende Alph. 421). Loopt met jouw duyten in ien pomp; of gheeftse. (ibid. 425). Wel Grietje, loopje wech?

Gheeftme doch ierst ien soen. (ibid. 525). Dus blyft wat by mijn staan, ick hebje wat te spreecken. (Klucht van Symen 106). Vergheeft het myn, dat ick jou soo lasterlijcken schelden. (ibid. 199).

Opmerking.

Eene enkele maal komt het voor, dat de imperatief van het werkwoord in den singularis staat, terwijl het subject meervoudig is.

Kom bey maer aan, staa vast. (Het daget uyt den Oosten 715).

§ 22.

Soms heeft een werkwoord den singulaarvorm, hoewel het subject meervoudig is.

De roode wonden die 't ghemeene volck verbleeckt. (Het daget uyt den Oosten 151). De rechte streeken van de grootste Heeren Hoven is loch en droch. (ibid. 182). Dien wordt syn leden versolt, vertreden. (ibid. 1920). Heeft noch gheen endt... u grove sotternyen? (Rodd. ende Alph. 356). De felle pynen... quam my door mijn ghesicht. (ibid. 572). De krachten van u hert ten Ladder toornigh climt. (ibid. 1163). De balcken en de solder is met schulp-sant eschuert. (Klucht vanden Molenaer 63). Want komt u buytenluy of andre gasten over. (Lucelle 552). Of wat voor dampen mijn in 't hooft geslagen zijn,... dat sy... mijn stage vrolijckheyt verandert heeft in leyt. (ibid. 639). Daar dees godloose twee mocht vander aarden of geblixemt worden mee. (ibid. 1901). Opdat nakomelingen en tijdt-genooten beyd sich spiegel aen u dingen. (ibid. 2334). Daar myn vlugge gedachten... so seer is op vergeckt. (Griane 1123). Sy hebben lijckewel doch nimmer soveel macht dat sy in myn gemoet een haet sou kunnen stichten. (Angeniet 823). De steyle heuvels hart, de ongestrate baan, die valt... moeyelijck te gaan. (ibid. 1470). Hun onschamelheden... is sonder cynd'. (ibid. 1686). De Reden, die... haar... bekoren, is dat... (ibid. 1699).

§ 23.

Bij een enkelvoudig subject heeft soms de persoonsvorm van het werkwoord den meervoudsvorm.

't Uytstellen van mijn lust verdrucken myn ghedachten. (Griane 329). Wat tobbende ghedrangh verschuyven al myn krachten. (ibid. 1290). Wat Buesel-pleytery hier twisten in myn

sinnen? (ibid. 1879). De vruechde die myn siel ontfinghen in het houwen. (ibid. 1953). Daar werden hy erkent Koningh, zy Koninginne. (ibid. 2064). Veel eer het quaat gheluck van myn bedroefde saacken, u goedertieren hart aldus barmhertich maken. (ibid. 2381). Daar hier den brassaert of den vraat... 't eel vernuft in wijn verspillen. (Angeniet 133). Een Volckjen, dat... haer boevery bekleden. (ibid. 348).

§ 24

Bij twee of meer nevengeschikte subjecten, hetzij die bestaan uit enkelvoudige, hetzij uit meervoudige nomina, staat vaak het werkwoord in den singularis.

U vruntschap en u jonst is menighmaal ghebleken. (Rodd. ende Alph. 102). Hoe lang sal hoop en vrees mijn jonghe borst bestormen? (ibid. 155). U Hoffelijcken Gheest, 't parmantigh schoon ghelaat, kundigt aan 't slechte volck u hoogh afkompst. (ibid. 166). U strafheyt noch 't gheval heeft op mijn Min gheen kracht. (ibid. 374). Die... dees Almyn en Haalnaa bats uyt de handen nam. (ibid. 1068). My schiedt kracht en gheweldt. (ibid. 1139). Op dat het Recht en Strijdt eyndight dit spytigh tergen. (ibid. 1172). Hoe strijdt de hoop en sorgh in mijn verschoten Gheest. (ibid. 2175). So haast u dueghd en schoont my eens verreeckent wart. (Griane 75). Tot dat den Arrebeyt, en die vervulde tydt,... my met de vrucht verblydt. (ibid. 1225). 't Lang leven, en de Tydt maackt dikwils wys. (ibid. 1565). Want trouw en eer verbiedt hem eenich jonst te toonen. (ibid. 1848). Wat sou gy en ons erfgenamen dan doch hebben te be-erven? (Klucht van Symen 18). Daar hart en harsens bey soo heftich op anviel. (Lucelle 216). En gelt, gewelt, en gunst breeckt recht. (ibid. 435). Syn macht, noch oock syn gunst, noch al des weerelts kunst en kan my doen ontfangen. (ibid. 740). Dat man en paardt sou storten. (ibid. 827). Al myn min en lieffelycke pyn, die voor myn eygen hart geswegen hoort te syn. (ibid. 1167). Waar is u dapperheyt en wetenschap ghebleven? (ibid. 1430). Soo sal de Baron en ick hem lustich t'samen stroopen. (ibid. 1637). Dat hem noch hooft, noch hals, noch hant, noch tant sal sweeren. (ibid. 1795). Ach waar blijft doch de wet, de Marckgraef en de Schout? (ibid. 2419). Dat Koninck Uladislaus en oock de Koninginne tot hem... droech vrundelijcke minne. (ibid. 2492). Dat zyn wil en myne mach gheschieden. (Moortje 316). Hoe dat die fraye Mannen en al dat Krijghs-volck haar so klackeloos liet spannen. (ibid. 572). Maar oft haar hart en sin wel tochtich daar toe track. (ibid. 1880). Wiens beck en noos is plat. (ibid. 1926). De gramschap en de angst had hem te seer beroert. (ibid. 3047). Dat sou ick en

sommighe mijn wel dapper antrecken. (Spa. Brab. 1019). Daar liep het Hart, de Hindt, de Bors, de Beer, de Das,... de Luypaart en dc Leeuwen. (Stommen Ridder 265). Dit is mijn vanghst, en uwe milde gaven. (ibid. 395). Want daar door is mijn volck en vrienden my benomen. (ibid. 638). Hoe prangt mijn het verdriet, de spijt en het beschamen. (ibid. 1695). Soo rust sijn lijf, sijn ziel en sinnen. (Angeniet 178). Geen onweer, geen gevaer, geen wederwaerdicheyden en kan syn strijdtbaer hart van syn spitsbroeders scheyden. (Het daget uyt den Oosten 1540). Wānt sijn onnooselheyt en sijn Deucht hem bewaert. (Nederduytsche Rijmen, pag. 105, vs. 130). Dat liefde en min somtijds veel grillen werckt. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 325, vs. 33). Tot uwen dienst, is Hert en Ziele vaerdich. (De groote Bron der Minnen, pag. 423, vs. 25).

§ 25.

Het werkwoord staat in den pluralis bij een enkelvoudig subject, als dit collectieve beteekenis heeft.

Dat mijn snuyvende Jaght... vanghen't inde tacken. (Rodd. ende Alph. 9). Mijn Ghesin swichten snel. (ibid. 1051). Want so de ruyter-wacht ...sien hem so ghedeckt. (Griane 311). Myn Lyfwacht seer verbaast na wapens schichtich vloden. (ibid. 831). As onse volck iens lustich gasten. (Klucht vanden Molenaer 201). Myn Maachschap... aansien my met de neck. (Moortje 604). En nuwe Karstengen,... die ons volck lest hebben evrybuyt. (ibid. 695). So sit dit arme volck en braen een Raepje. (ibid. 2780). Oft om myn schoonheyt my het volck dus beminnen. (ibid. 3311). Dattet Hof te Bruyssel eens banden al de uytheemsche woorden. (Spa. Brab. 193). Metdat het Bruylofs volck over hoop quamen uytloopen. (ibid. 446). De Raat die schickten heen twee treffelijcke Heeren. (Stommen Ridder 1072). Dat daarom zijn volck te haten staan. (ibid. 1091). Dat opgeblasen volck! dat... u versoeck versmaden en afweren. (Angeniet 1172). Den lichten Adel... de Juff'ren belaghen. (Het daget uyt den Oosten 1863).

Opmerking.

Bij het pronomen indefinitum ***men*** als subject staat soms het werkwoord in het meervoud.

Datmen heden ten dagen soo vele niet en vragen. (Lucelle 897). Men beslaan geen loopende paarden. (Klucht van Symen 111). Hoe vraetich dat men d'Armen schocken. (Nederduytsche Rijmen, pag. 91, vs. 123). En datmen vaeck wel slechte uylen, hier bevinden seer begoedt. (De Groote Bron der Minnen, pag. 440, vs. 60).

§ 26.

De hulpwerkwoorden zijn *werden*, *zijn*, *zullen* en *hebben*.

Ghy wierd terstont ghequetst door 't sien. (Het daget uyt den Oosten 164). 't Is u genoech geseydt. (ibid. 684). Ghy sult haer schendaet vinden. (ibid. 634). Ick bent, die hy eerst heeft gekeurt. (ibid. 729).

§ 27.

Vaak wordt het werkwoord *doen* gebezigd als vervangend verbum om den dienst te doen van een te voren genoemd werkwoord.

Ghy kent de loopers en de Edelluy haer streecken. Als ick doe, Heer. (Het daget uyt den Oosten 1120). En ghy hebt met bedroch hem en oock my verleyt en anderen doet noch. (ibid. 1273). En u; die schoptse uyt?... 'k en doe. (Moortje 334—337). Gy weet mogh'lijck niet, hoe 't hier staet. Ick doe. (ibid. 3209). Dat meent ghy, doedy niet? (Angeniet 1053). Neen 'tis qualijck ghegist. Het is: ten doet. (Rodd. ende Alph. 2413).

§ 28.

Verschillende intransitieve werkwoorden kunnen met *hebben* vervoegd worden, die thans *zijn* als hulpwerkwoord bij zich hebben.

Zulke werkwoorden zijn *zijn*, *blijven*, *blijken*, *vallen*, *loopen* en *beginnen*.

'Kheb noyt soo stout geweest. (De Groote Bron der Minnen, pag. 469, vs. 34). In oock so had hy... vrolijck eweest. (Moortje 2658). Ghy hebter veel by eweest. (Spa. Brab. 278). Ghy hebt wel uytgeweest. (Stommen Ridder 2460). Waar dat ick heb gheweest? (Griane 221). Al haddet mijn eygen Koe geweest. (Klucht vande Koe 537). En heb je so vuyl niet eweest. (Klucht van Symen 41). Wat hettet van daech ien ruych weer eweest. (Klucht vanden Molenaer 23). Och had ick doof geweest. (Lucelle 1619). Soo 'ck langer heb gebleven. (ibid. 1478). 't Blijckt en heeft ghebleken meer. (Het daget uyt den Oosten 225). Waar heeft dat yeuwerts aan int minste doch ghebleken? (Moortje 339). Heeft sy ghevallen. (Het daget uyt den Oosten 1954). Al haddet van een laydack geloopen. (Moortje 2397). Och ghy hebt zoo wel begonnen. (Stommen Ridder 232).

Opmerking.

Het werkwoord *gaan* (mits gevolgd door een' infinitief) wordt met *hebben* vervoegd; het wordt zoo geconstrueerd, omdat het volgende werkwoord (in den infinitief) die constructie heeft.

Die meeningh Edel maeghd heeft van haer eer gaen praten. (Het daget uyt den Oosten 907). Hebt ghy u gaen vermeyen? (ibid. 896). Soo hebben wy ons plicht gaen naerstich onderwinden. (Nederduytsche Rijmen, pag. 126, vs. 46). Had Jan Dircks sijn nift geen nieuwe rock gaen koopen. (Moortje 3318). Dus heeft mijn Heere, Heer, de wereldt gaan bekijcken. (Stommen Ridder 1092). Ghy hebt Florendus... gaan gunnen. (Griane 929). Heeft de natuur u dan met schoonheyt gaan stofferen. (Lucelle 2345). Hadd' ick u voor het braafst' en 't grootst' niet gaan verkiesen. (Angeniet 935).

B. De werkwoordelijke uitdrukking als gezegde.

Het werkwoordelijk gezegde.

§ 29.

Naast de *koppelwerkwoorden*, die tegenwoordig ook nog gebruikt worden, zijn er andere werkwoorden, die nu en dan den dienst daarvan kunnen doen, zooals *gaan*, *komen*, *liggen*, *raken*, *staan* en *vallen*.

U saken gaan verloren. (Moortje 19). Dat gaat vast. (ibid. 1180). Hoe komdy soo verbaest ghestoven uyt de Hel? (Het daget uyt den Oosten 385). Hoe koomdy doch so bruyn? (Moortje 1568). Maar hoe komdy soo stout? (Angeniet 913). Hoe komt den Droes dus moy, dus reyn? (Rodd. ende Alph. 416). Hoe komt u Meester soo heel overgheven stout? (ibid. 889). Hoe comt 't opset soo haast verydelt nietigh? (ibid. 1190). Wel dat komt seker kloeck. (Lucelle 460). Hoe ongereddert leyt dit hulsel nu verschrickt, versloryt en verspreyt! (Het daget uyt den oosten 247). De eer die leyt vertreden. (ibid. 630). Al leydt hy schoon vermandt. (ibid. 773). Die raeckt oock vaeck eerst stijf. (ibid. 769). Die het gist'ren stont gheschooren. (ibid. 1948). Daer onse Eeuwe noch veel van te wachten staet. (ibid. 84). Hoe staatet lijf soo rustich? (Moortje 1570). Hoe staatet hooft so los? (ibid. 1574).

Zoo staat mijn eer te vreezen. (Stommen Ridder 406). Hoe droevich staan u saken. (Angeniet 1510). Wat staat daarin... beschreven? (ibid. 1909). Wij... staen hier gereed. (ibid. 2419). Dat de kans soo krap staat en so pal. (Rodd. ende Alph. 859). Het staat nu so gelegen. (Lucelle 954). Die eer die valt te duur. (Het daget uyt den Oosten 704). Valt u 't beginsel swaar? (Moortje 77). Te swaerder valt haer doot. (ibid. 2786). Dat mijn u afzijn valt onlyd'lijck. (Stommen Ridder 911). Die valt in't eerste wel wat moeyelijck te gaan. (Angeniet 1470). Want het valt alsoo swaar. (Rodd. ende Alph. 82). Het valt te troosten licht. (ibid. 2481). Dat hondert maal soo licht souw vallen my mijn Doodt. (ibid. 584). Seer lastigh valt mijn Gheest. (ibid. 733). Al valt de Minne my onlijdelijck en wreedt. (Griane 783). 't Valt met zijn meerder swaar en sorg'lyck te verkeeren. (ibid. 274).

§ 30.

Sommige passieve werkwoorden, die zinverwant zijn met eigenlijke koppelwerkwoorden, komen als koppelwerkwoorden voor.

Het wordt voor quaet genomen. (Het daget uyt den Oosten 407). Sy worden voor de vromen nu gesteldt. (ibid. 464). Die schoone die by elck is voor de schoonst gheacht. (ibid. 824). Dat werdt soo swaar bevonden. (Stommen Ridder 192). Dat na werdt lief bevonden. (ibid. 457). Die werden al voor zoet int zuycker opghenomen. (ibid. 1723). Al wert hy inder daat een guyt of geck bevonden. (Angeniet 99). Die wert van yeder een Cupido meest ghenaamt. (Lucelle 120). Als datmen geldeloos en arrem wert bevonden. (ibid. 439).

§ 31.

Het koppelwerkwoord komt in getal overeen met het subject. Is het subject *het*, *dit* of *dat* en het praedicaat meervoudig, dan staat het koppelwerkwoord in den pluralis.

Sijn 't wel mannen? O neen, na my dunckt sijn 't kinder. (Het daget uyt den Oosten 1139). Wat Monsters sijn doch ditte? (ibid. 1393). Dattet gheen rustighe baasen zyn. (Moortje 2008). Zijn dat gheen luy met eeren? (ibid. 2984). Zijn dat geen nutte goede dingen? (Angeniet 274). Het schynen wilde dieren. (Griane 1227).

Opmerking.

Eene enkele maal staat bij een meervoudig praedicaat in dit geval het koppelwerkwoord in den singularis.

En 'tschijnt an 't naar gheroep veroverheerste Vrouwen. (Rodd. ende Alph. 2169). Ziet Heer dit is mijn vanghst, en uwe milde gaven. (Stommen Ridder 395).

Het adjectief als praedicaat.

§ 32.

Adjectieven en verleden deelwoorden, praedicatief gebruikt, blijven onverbogen; participia praesentia eindigen ook wel op *e* en staan dus in den zwakken vorm.

Het was al vruchteloos. (Stommen Ridder 1064). Die sijn u onderdaen. (Het daget uyt den Oosten 42). Hoe is dit mensch verbystert en ontstelt. (ibid. 1527). Maar als een schoone ziel, in welcken blijft gheprint de liefde. (Stommen Ridder 2081). Het Schelmpje is nu soo voldoent. (Rodd. ende Alph. 245). Gy selt wel etent blyven. (Klucht van Symen 550). Wat de Man was so voldoende. (Moortje 2621). De duyvel is nagaande. (Stommen Ridder 449). Seghe-Heer werdt sprekende. (ibid. 2291).

Opmerking 1.

Zooals uit bovenstaande voorbeelden blijkt, staan de verleden deelwoorden in beteekenis op de grens van adjectieven.

Zoo gebruikt Bredero meermalen het participium *welgekomen*, waar tegenwoordig uitsluitend het adjectief *welkom* gebezigd wordt. Oorspronkelijk was dit een substantief, in het Mnl. *willecome* luidende. Later zag men daarin een verleden deelwoord en gebruikte, daar men den vorm niet meer begreep, ook *wel gekomen*. Dat deze als een jonge vorm moet beschouwd worden en niet uit het Mnl. afkomstig kan zijn, volgt hieruit, dat in het Mnl. het verl. dlwd. van *comen* altijd het praefix *ge* miste en eensluidend was met den infinitief.

En is steets wel ghekomen. (Angeniet 615). Weest welghekomen Vrunt. (Rodd. ende Alph. 531). Gy bent myn wel ghecomen.

(Moortje 3128). En weest ons hier beneden wel gekomen. (Nederduytsche Rijmen, pag. 135, vs. 32). Ghy zijt ter rechter tijdt, mijn Heer! hier welghekomen. (Rodd. ende Alph. 1692).

Opmerking 2.

Geen praedicaatsadjectief, maar een bijwoord vindt men in:

Waar uyt d'onheylen droef oorspronkelijke zijn. (Angeniet 2265).

§ 33.

Adjectieven en verleden deelwoorden kunnen ook als praedicaat van een object voorkomen; dit komt vooral voor bij werkwoorden, die twee accusativi regeeren.

Noyt docht ick, dochter, dat ghy waande dese stom. (Stommen Ridder 396). Daar zijn druckend' gheklauw,... haar moorden hallif doodt. (Rodd. ende Alph. 22). Ghy sult ons tot u dienst sien willigh en bereydt. (Het daget uyt den Oosten 19). Maelt my sijn aenschijn nu, niet bleeck, niet blaeu, niet ros. (ibid. 79). Dat men u Godlijck noemt. (ibid. 98). Daer men de minne-kunst soo lief vermaelt in siet. (ibid. 168). Ick my wel versekert houwe. (ibid. 360). Ick maeck u rijck van goet. (ibid. 1638).

§ 34.

Het praedicatief gebruikte adjectief in den superlatief mist bij Bredero doorgaans het bepalend lidwoord.

Is dat niet best? (Spa. Brab. 272). Soo isset best. (ibid. 1051). Hier is de schaduw grootst. (Stommen Ridder 35). Soo ist ons aldernutst te konnen sterven leeren. (ibid. 97). Hy is best die best doet. (Angeniet 95). Midts ick ben onghesienst. (Rodd. ende Alph. 716). d'Oeffeningh des gheweers is noodichst in de Vrede. (ibid. 1028).

§ 35.

Met het lidwoord komt de superlatief reeds nu en dan voor.

't Is u oock 't best. (Moortje 10). Want 't is vooral het best. (Spa. Brab. 565). Dan dat noch 't mieste is. (Angeniet 2037). Beneffens dien acht ick het raadsaamste te zijn. (Lucelle 227). De lichtheyt van een Vryster is 't lichtste. (ibid. 331).

Opmerking.

Als een Latinisme moet beschouwd worden eene constructie als:

Ick ben de naest daer aen. (Het daget uyt den Oosten 713). Ick ben de naest en sorgh voor u. (ibid. 915).

§ 36.

De adjectieven, die door *-en* of *-sch* van stofnamen zijn afgeleid, komen nooit praedicatief voor.

Ook andere adjectieven, die omschreven kunnen worden door den genitief van het substantief, waarvan zij zijn afgeleid, worden niet praedicatief gebruikt.

Hetzelfde geldt van de woorden *rechter* en *linker.*

§ 37.

Eenige adjectieven, zooals *beu, bijster, buys, deelachtich, gedachtig, gemoet, gewaar, indachtig, kunt, loof, moe, ondegen, onderdaan, onderwarich, quyt, sat, veyl, wars* e. a. komen uitsluitend praedicatief voor.

Men vergelijke voor het gebruik van zulke adjectieven de volgende plaatsen:

Een spijs wert beu in't eten. (Angeniet 664). Het is te byster. (Klucht vanden Molenaer 375). Want worden mijn Meester buys. (Spa. Brab. 1432). Zijn eer werd' ick deelachtigh. (Rodd. ende Alph. 1290). Als ick u beeld noch eens maer wordt gedachtich. (Het daget uyt den Oosten 1317). Maar die ben ick ghemoet geduldich te verdragen. (Moortje 2873). Dat werdt ick nu ghewaar. (ibid 68). U vermaen die word ick oock indachtich. (Het daget uyt den Oosten 1242). Te spaed wert ick mijn sotheyt kunt. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 261. vs. 11). Haar breydel ben ick loof. (Moortje 484). En eenderleye saken wertmen haest moe en wars. (Klucht vanden Molenaer 254). Maer 't is met mijn t'ondegen. (Lucelle 953). Die 'tal is onderdaan. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 340, vs. 23). Doch d'oude lieden zyn hier meest van onderwaarich. (Moortje 208). En dat hy al zijn lust en leven nu is

quyt? (Lucelle 2324). De sinnen uytgedacht van 't wondren waren sat. (ibid. 220). Dien oydt was meest de wech tot mynen boesem veyl. (Moortje 174). Ick ben dees praat al wars. (ibid. 1472).

Opmerking.

Het bijwoord *nabij* wordt éénmaal gevonden als attribuut en dus ook verbogen.

Die door na-bye Son daar overvloedich tieren. (Angeniet 1590).

Bij Hooft vindt men meermalen *nabij* aldus gebruikt en deze schrijver heeft daarin wel navolgers gehad. Bredero was echter geen navolger van hem, zoodat deze plaats eenigszins vreemd is. Daar Bredero de „Angeniet" niet voltooid heeft, is misschien deze constructie van de hand van Starter.

§ 38.

Van de bijvoeglijke voornaamwoorden kunnen alleen de *possessiva* als praedicaat gebruikt worden; gewoonlijk zijn zij dan voorafgegaan door het bepalend lidwoord.

Dat ghy my door myne Jonsts vernuwen de myne wert en blyft, gelyck ick ben den uwen. (Moortje 427). Dat ick beneffens desen zoo zeer den uwen ben. (Stommen Ridder 1570). Siet Heer daar is de mijn. (Griane 2402). Dat by myn selven ick trou-hartigh heb besloten den uwen heel en al, volkomelyck te zyn. (ibid. 1378). Waardoor ghy mijn, gansch maackt te zijn, den al gheheelen uwen. (Rodd. ende Alph. 1210).

Opmerking.

Veelvuldig is echter bij Bredero het gebruik van het possessief zonder lidwoord.

Dat ick voorts uwe blyff. (Griane 345). Als dat ick uwe ben. (ibid. 1160). Wat dat mijn is? (Rodd. ende Alph. 391). Of hy wel ien Veer in zijn nest het (denck ick) dien zijn is? (ibid. 390). Die u was, nu noch is. (ibid. 888). Al mach ick u niet zijn. (ibid. 2314). Als ick mijn placht te wesen. (Stommen Ridder 1570).

§ 39.

Het praedicaat heeft soms den accusatiefsvorm, al staat het woord, waarmede het door het koppelwoord verbonden is, in den nominatief.

Moertje 'tis ien mallen bloed. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 236, vs. 7). Het was den Hovenier. (Het daget uyt den Oosten 1034). Dat het zulcken dollen duyvel is. (Stommen Ridder 299). Dus blyft hy dien hy was. (ibid. 810). Dat ick... zoo zeer den uwen ben. (ibid. 1570). Dat ick ben den vondeling geheten. (ibid. 2450). So blijf ick niet te min den al geheelen uwen. (Angeniet 1052). Dat ick mijn dan haren vyand bin. (ibid. 1250). Dattet sulcken stijf-sinnigen korsel-koppigen Deen was. (Spa. Brab. 311). Gelijck ick ben den uwen. (Moortje 428). Den Hopman Roemer is 't. (ibid. 1058). Dat ick een Esel of sulcken grooten geck, of sulcken bottert ben. (ibid. 1932). Ick ben een stouten droes. (ibid. 2151). En wien ghy selven syt. (ibid. 2155). 't Is een voosen vueghel. (ibid. 3281). Jy bint so euvelijcken overdadighen moyen Knecht. (Rodd. ende Alph. 423). Dit is den last. (ibid. 1973). Ick ben... den blixem. (Griane 554). Want waar 't den Vorst geweest. (ibid. 954). Of ick ien verkleumden boer was. (Klucht vanden Molenaer 290). 't Was sulcken moyen dier. (ibid. 453). Soo 'k den strijdt-God was. (Lucelle 76). 't Is sulcken mallen bloet. (ibid. 1229). Tissen treffelijcken kunst! (ibid. 2777).

§ 40.

Adverbia kunnen als praedicaat gebruikt worden.

De Son al onder is. (Het daget uyt den Oosten 1074). Waar, wiens, of hoe ick was. (Rodd. ende Alph. 798). De deur is toe. (Lucelle 2278). Het blijft al even na. (ibid. 284). De deur is open. (ibid. 1844). Sie dat is uyt. (Klucht vande Koe 490). Is de tooren over? (Klucht van Symen 193). Die ons int eerst was mee. (Moortje 565). So is zyn hope uyt, en onse an-slach niet. (Griane 734).

§ 41.

Evenzoo kunnen adverbiale uitdrukkingen als praedicaat voorkomen.

Om u ben ick tot niet. (Het daget uyt den Oosten 1347). Als Miester en als Vrouw maer iewers syn te gast. (ibid. 1794). Het Landt is gantsch in rep en roer. (ibid. 1866). Om dat sy is van een goet gheslacht. (Moortje 310). Voor my ick ben van rade. (ibid. 2164). Maar 't hooft is opter loop. (ibid. 1828). Hy

zy oock wie hy zy, of oock van wat ghesintheyt. (Stommen Ridder 2283). Die is van hoogher zaat. (ibid. 2362). En sy was so van passen. (Spa. Brab. 93). Den Adel is voorwaar al heel van ander stof. (Lucelle 1122). Dat is verganckelijck en van seer kleener waarden. (ibid. 2096).

§ 42.

Een infinitief zonder *te* kan als praedicaat voorkomen bij het werkwoord *blijven*, in de beteekenis van een tegenwoordig deelwoord.

En als dan d'een of d'aar blijft liggen in het zandt? (Het daget uyt den Oosten 772). Daer blyft hy staen. (ibid. 1135). En stille bleefdy legghen. (Moortje 195).

Opmerking.

Een tegenwoordig deelwoord komt ook voor:

Dus so gy 't met mijn bestaat, gy selt wel etent blyven. (Klucht van Symen 550). Dat ick hier dus samelende blijf. (Lucelle 2276).

§ 43.

Een infinitief met *te* kan als praedicaat bij de overige koppelwerkwoorden staan, eveneens in de beteekenis van een tegenwoordig deelwoord.

Dat ick nu schier een ander schyn te wesen. (Griane 1166). Dat met een blijt getier t'geselschap scheen te groeten. (Lucelle 788). Wat schijn ick hier te hooren? (Rodd. ende Alph. 1133). Dat voordeel scheen te zijn. (ibid. 1455).

Opmerking.

Bij *staan* komt de infinitief met *te* alleen voor in de uitdrukkingen:

Daer onse Eeuwe noch veel van te wachten staet. (Het daget uyt den Oosten 84). Wat mijn te wachten staat. (Lucelle 1271). Haar sal te wreken staan de schrickelijcke moort. (ibid. 2466). Wat staat my nu te doen? (Moortje 888).

§ 44.

Een infinitief met *te* kan als praedicaat staan bij het werkwoord *zijn*.

De onbepaalde wijs heeft dan passieve beteekenis en is gelijk te stellen met adjectieven op-*baar* of-*lijk*, die van de werkwoorden, waarvan de infinitief gebruikt is, kunnen afgeleid worden.

Sy sijn te looven niet. (Het daget uyt den Oosten 929). En 't is te klagen. (ibid. 1976). Dit is te beklaghen. (Moortje 399). Daer wat te lacchen is. (ibid. 799). En dese Vrouw of Man is nerghens niet te vinden. (ibid. 1863). En uwe macht en is by hem niet te ghelijcken. (ibid. 2161). Die luyden zijn waerachtich rechtvaerdich te beclagen. (Spa Brab. 375). De menschen, lieve man, zijn langher niet te betrouwen. (ibid. 1907). De dinghen zijn zoo hooch, onmogh'lijck te noemen. (Stommen Ridder 89). De deucht is best te mercken. (ibid. 147). Ick ben te troosten. (ibid. 1152). Daar aan is't niet te zien. (ibid. 1296). Haar strafheyt is te breken. (Lucelle 273). Diens snootheyt is te vresen. (ibid. 317). Dat de Kooken-kunst boven alle Konsten is te prijsen. (ibid. 521). Soo lang der Artzenijen... te krygen syn om gelt. (ibid. 718). En zynse dan oock veur geen Dieven te achten. (Klucht vande Koe 46). Een out Wijf die is te prysen. (Klucht van Symen 298). Hoe macher swaarder pack ter Werelt zijn te draghen. (Rodd. ende Alph. 253). Soo zijn wy goet te scheyen. (ibid. 444).

Opmerking.

Als praedicaat van het object komt de infinitief met *te* in bovenstaande beteekenis voor.

Wy achten gheen gheluck noch vreughden te ghelijcken bij u. (Angeniet 2355).

§ 45.

Een infinitief zonder *te* kan als praedicaat van het object voorkomen bij de werkwoorden *doen* en *laten*, in de beteekenis van een participium praesens.

Liefde, die ons hert doet bloeyen. (Het daget uyt den Oosten 206). Die my het hart doet blaken. (Moortje 107). Die mijn dus

doet verdwaalen. (ibid. 896). Den Sotten doen sy in't gemeyn op slimme dwael-wegen wand'len. (Angeniet 316). Laet Liefde daer voor groeyen. (Het daget uyt den Oosten 203). Hoe laet ick mij verdooren. (ibid. 262). Laet hem komen in. (ibid. 483). En lietet kunsten,... leeren. (Moortje 148). En liet my staan voor duer. (ibid. 2441). Die 't lelijck laten legghen. (Stommen Ridder 136). So laetmen in jou huys te nacht hier rusten op een stoel. (Klucht vanden Molenaer 41).

§ 46.

Een infinitief zonder *te* kan, in de beteekenis van een tegenwoordig deelwoord, als praedicaat van het object staan bij het werkwoord *houden.*

Ach! onverwachte troost. Mevrou, hout ons niet staan. (Stommen Ridder 576). Zo zal ick niettemin met krachte houden staan. (ibid. 2185).

§ 47.

Eene constructie met een participium praesens i. p. v. den infinitief bij het w.w. *houden* komt echter meer voor.

Mijn noom die hiel mij staande. (Moortje 1209). En die 't noch houden staande. (Stommen Ridder 447). Die staande maar wil houwen de gheweldighe moort. (ibid. 2123). Dat hy u recht van daagh kloeckmoedich staande hout. (ibid. 2274). En sal 't oock staende houwen. (Het daget uyt den Oosten 1286). Wilt ghy den Echtenstaet in vrede staende houwen? (Boertigh. Liedt-Boeck, pag. 280, vs. 1). So moet ick... met reden staende houwen. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 514, vs. 3).

§ 48.

In zinnen, wier praedicaatsverbum met begrip „baten" of „passen" heeft, bezigt Bredero i. p. v. den infinitief vaak een participium passivi, dat dan als praedicaatsnomen fungeert.

Een zaack, die beter waar ghelaten dan ghedaan. (Stommen Ridder 917). Die beter is gedocht, geswegen, dan geseyt. (Ange-

niet 474). Die ongesnoerde tong waar nutter wat geteugelt. (ibid. 1761). Als 't oorbaar is gheseyt? (ibid. 2054).

Het substantief als praedicaat.

§ 49.

Het substantief staat als praedicaat van het subject in den nominatief; ook het substantievisch gebruikt adjectief, pronomen of participium, als naamwoordelijk gezegde gebezigd, staan in den 1en naamval.

Het jammerlijck gegil,... is u vroolijckste vrucht. (Het daget uyt den Oosten 140). Al ben ick (ick kent) van d'Ridders d'onghesienste. (Rodd. ende Alph. 780).

Opmerking.

Het praedicaat heeft soms den accusatiefsvorm, al staat het woord, waarmede het door het koppelwoord is verbonden, in den nominatief. (cf. § 39.)

Opmerking 2.

Eenigszins vreemd is het gebruik van het pronomen *hij* in den volgenden versregel:

Is hy 't? Neen hy! 't Is hy! wat souw hy? Hy ist'! ick ghelooft. (Moortje 1536).

Waarschijnlijk heeft Bredero den nadruk op *hij* willen leggen, en kon hij om de maat dit zinsdeel niet omzetten.

Opmerking 3.

Opmerkelijk is het gebruik van het pronomen personale als praedicaat, waar wij thans het indefinitum bezigen.

Maar ick wast al in al, ick was hy, die u ziel vermaackten. (Angeniet 1959).

§ 50.

Als praedicaat van het object staat een substantief (of een substantievisch gebruikt possessief) in den accusatief.

Sy noemde dickwils my haar Vader. (Moortje 144). 't Is kintsheyt dat ick my een slaaf maack van myn lust. (ibid. 485). Maar na dat ick my gants, den uwen heb ghaan maken. (Griane 511).

§ 51.

Een infinitief zonder *te* als praedicaat staat gelijk met een substantief.

Het loon van die weldaat is moorden. (Angeniet 374).

DERDE HOOFDSTUK.

III. BIJVOEGLIJKE BEPALING OF ATTRIBUUT.

A. Het adjectief als attribuut.

§ 52.

Het adjectief, (participium of bijvoeglijk telwoord) staat bij Bredero gewoonlijk vóór het substantief, waarvan het 't attribuut is en komt daarmede in geslacht, getal en naamval overeen.

Wie inde volle loop stack. (Rodd. ende Alph. 28). Dat wy in soberheyt verwinnen alle Volcken. (ibid. 306). Van waar ghy... kunt bespieden, bespringhen met een set de reysende Kooplieden. (ibid. 2065). Des Goddelijcken glans van u volmaackte leden. (Lucelle 1335).

§ 53.

Wordt het adjectief voorafgegaan door een pronomen of het bepalend lidwoord, dan bezigt Bredero den verbogen en den onverbogen vorm dooreen.

Myn eenigh Toeverlaat! (Griane 83). U arm gemeent (misschien) sal 't eeuwelyck beklagen. (ibid. 243). Aan d'ondanckbaar Mensch. (Rodd. ende Alph. 296). Mijn salighe schaap! (ibid. 483). In dese swaar ellenden. (ibid. 877). De recht aanbidders (ibid. 2499). D'onnoosel maacht. (Moortje 1847). De valsch ontrouw. (Angeniet 1935). Myn schoon Margriet. (Het daget uyt den Oosten 492). Van 't dunst en 't fijnste bloed der schooner Creaturen. (ibid. 102). D'onsichtbaer Geesten. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 319, vs. 72). De eerbaer Jonghmans. (ibid., pag. 333, vs. 18). d'Ondanckbaer tranen gaen. (De Groote Bron der Minnen, pag. 422, vs. 7). Voor u gheluckigh ooghen. (ibid., pag. 491, vs. 15). In der reyner Maachden val. (Lucelle 1552). Der booser menschen sinnen. (ibid. 2504). Van der rechter armen noot. (Spa. Brab.

1166). Dees Rijck, doch Arm Man,... voedt hem met Kool. (Nederduytsche Rijmen, pag. 109, vs. 245). Der vromer helden daden. (Aen de Nederlandsche Jonckheyd, pag. 206, vs. 125). De weyflery der looser lichter Vrouwen. (dl. III, Sonnets, pag. 586, vs. 1). Dat seyden mijn zalighe besje. (Klucht van Symen 1).

§ 54.

Staat een adjectief alleen voor een substantief, of wordt het voorafgegaan door *een* of *geen*, dan wordt het zoowel sterk als zwak verbogen.

Ach lief Elisabeth! (Rodd. ende Alph. 161). O triumphante Min! (ibid. 285). Ist dat een groot Seigneur hier loosselijcken komt. (ibid. 337). Ien fijn ghesel... myns minden. (ibid. 490). De dorre Hey, is stuyf-zandt en droogh kley. (ibid. 2110). Een deerlijck offerhande! (ibid. 2297). En soeckt ien goede Vaar. (Griane 1555). Uyt rechter Liefden. (ibid. 2219). Een goet uytkoompst. (ibid. 2562). Wat komt hier vuer ien groot Mongsuer. (ibd. 2651). Het was ien hiel rijck, rijck Monsieur. (Klucht vande Koe 206). Wat bin gy een reyn man. (ibid. 456). Ja beter dat uyt dan een goet man zyn oogh. (ibid. 941). En een ghenoot vriendt brenght wel een goed vriendt mee. (Klucht van Symen 105). Die een deuchdelyck man krijcht. (ibid. 236). Door een quade vrouw. (ibid. 385). Van een groot Heer. (ibid. 390). Ick soeck een goet ghesel. (ibid. 507). Dat ghy geen ander vreucht dan in het pijnen neemt. (Lucelle 1381). Van seer kleener waarden. (ibid. 2096). En versint voor my een goede raadt. (Moortje 26). In een ghebootste lyf. (ibid. 1002). Gaet heen ghy goet slocker. (ibid. 2400). Och ick ben een doot man. (ibid. 2817). Wat een braef ghestalt! (Het daget uyt den Oosten 490). Met een heel huyt. (ibid. 770). Maer nu ist doncker nacht. (ibid. 1169). Stout Ruyter. (ibid. 1262). In heel groot achtingh. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 265, vs. 20). Daer gaet een edel spreuck. (De Groote Bron der Minnen, pag. 462, vs. 127). Tot wettich Man en Wijf. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 516, vs. 20).

Opmerking.

Het adjectief wordt sterk verbogen, als het, voorafgegaan door *een*, een' mannelijken persoonsnaam bepaalt in het bedrijf of de waardigheid, welke het substantief van den persoon vermeldt.

Want Godt is een groot Koninck. (Het daget uyt den Oosten 1662). Een strijdtbaar Capiteyn. (Rodd. ende Alph. 621). En een

slecht Burger en isser niet gesien. (Klucht van Symen 428). Ick ben een ouwt Soldaat. (Moortje 792). Dat ons Godt een groot kadet verleenden. (Spa. Brab. 720).

§ 55.

Een adjectief, dat bij twee nomina behoort, en een' verschillenden vorm moest hebben, wordt vaak niet herhaald.

Of ick sel door dese saken in een groot ongeluck en ongena gheraken. (Moortje 3036). Langs 't waterigh moras en poel. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 339, vs. 27). ,

§ 56.

Komt een adjectief achter het substantief te staan, waarvan het 't attribuut is, dan blijft het onverbogen.

Soeckt de schaduw' koel. (Het daget uyt den Oosten 2). Noch starcke Stieren fors. (ibid. 35). Wat leeden wel ghemaeckt. (ibid. 85). In plaats van Wapens wreedt. (Rodd. ende Alph. 45). Prins der Schilders eel. (Lucelle 19). Onder het gebied mijns Vaders lief en waart. (ibid. 1366).

§ 57.

Eene enkele maal bezigt Bredero in dit geval den verbogen vorm.

Heer, Mogenste Opper-Heer, ...vermaart..., ja also deughdelijcke. (Stommen Ridder 2140). Al ist door berghen woest en wreede Beesten snoode. (Nederduytsche Rijmen, pag. 105, vs. 131).

§ 58.

Staan twee of meer adjectieven bij eenzelfde substantief, dan kunnen zich verschillende gevallen voordoen.

a. De adjectieven staan alle vóór het substantief en worden verbogen.

Dat frissche gladde beeldt. (Het daget uyt den Oosten 76). Van schoone sachte syde. (ibid. 250). O groote goede God. (ibid. 391). U fiere hooghe moet. (ibid. 1409) Ach! soete, ware mond. (ibid. 1573). Edele jonghe Maaght. (Rodd. ende Alph. 723). Int blancke stale wapen. (ibid. 823). De soete sotte jongen. (Lucelle 1519). Gheen rechte rijcke mannen? (Angeniet 184). Het groote goede goet. (Stommen Ridder 227).

b. De adjectieven staan vóór het substantief, maar het eerste blijft onverbogen.

Want waar hy van gemeen, en slechten stam gherezen. (Stommen Ridder 610). Zijn wreet en noyt ghehoorde brandt. (ibid. 1095). Met u geswind en schutterlijcke jongen. (Lucelle 1028). O wreed en boose mensch! (ibid. 2079). Met soet en heuscher talen. (Rodd. ende Alph. 1579). U stuer en wreeden aart? (ibid. 2197). 't Voedsaam nutte Kooren. (Nederduytsche Rijmen, pag. 108, vs. 203). De Geel en Swarte Moor. (ibid., pag. 138, vs. 135). Uyt mijn verteerd verliefde hart. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 267, vs. 42). An het dof en droeve Roosmarijn. (ibid., pag. 282, vs. 52). Door jeuchdich blinde, domme, sinnen. (ibid., pag. 313, vs. 1). Een deuchd-rijck, wel gebooren, bescheyde, wyse Vrou. (De groote Bron der Minnen, pag. 411, vs. 36). Met sacht en strenge smert. (ibid., pag. 428, vs. 4). Reyn Eed'le schat. (ibid., pag. 431, vs. 70). Een soet gherechte loon. (ibid., pag. 456, vs. 2). Wel salig nieuwe menschen. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 522, vs. 50). O groot en goede God! (ibid., pag. 523, vs. 33). Van hoogh en eed'le sinnen. (Het daget uyt den Oosten. 174). 't Glantsich gloeyend' gloor. (ibid. 236). Nu vlecht een Cranselijn van wit en roode roosjens, ...van bruyn en blancke sloosjes. (ibid. 269/270). De nietigh trotse mensch. (ibid. 621). In 't eensaem schuwe Wout. (ibid. 654). Het flauw benauwde hert. (ibid. 1224).

c. De adjectieven staan vóór het substantief, doch het laatste blijft onverbogen.

Ick, arme sondigh mensch. (Het daget uyt den Oosten 862). Mijn waerde lief Margriet? (ibid. 1188). Dees waarde suyver Maaght. (Rodd. ende Alph. 181). Mijn bittere droef anklaght! (ibid. 1046). Het nutte voedsaam Graan. (ibid. 2117). In 't naare heylloos rijck. (Lucelle 2167). Des eedelen Eerentfest Landtdrost. (ibid. 2416). In 't naare doncker graf. (Stommen Ridder 194). U hooghe snel verstandt. (Nederduytsche Rijmen, pag. 130, vs. 27). Het blyde, eeuwich leven. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 283, vs. 110). En 't geyle menigh-formigh Vee. (ibid., pag. 337, vs. 14). Myn pruytsche schoon Goddin. (De Groote Bron der Minnen, pag. 450, vs. 12). In 't gheele zijdich hayr. (ibid., pag. 467, vs. 6). Ghewenste, schoon Vriendin. (ibid., pag. 483, vs. 16). Het aldersoetste soet begin. (Griane 1042). 't Alderspitste kloeck opset. (ibid. 1028). Al 't heete vochtich Vee. (ibid. 1075). Na 't oude Edel Hof. (ibid. 1676). Den heelen vruchtbaar boom. (ibid. 2169). Van mijn eerste goet voornemen. (Angeniet 1120).

d. De adjectieven staan vóór het substantief en blijven onverbogen.

Het schranckel wankel avontuur. (Stommen Ridder 458). Het schielijck vlug gheval. (ibid. 502). Een rustich schoon man. (ibid. 800). Die meenigh Edel maeghd. (Het daget uyt den Oosten 907). Syn sieck en arm vrundt. (Nederduytsche Rijmen, pag. 89, vs. 44). In myn groen duyster verholen boomgaart. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 323, vs. 36).

e. Van twee of meer adjectieven, bij een substantief behoorend, staat één daarvoor, de overige komen er achter; deze blijven dan onverbogen.

Dit stil water klaer. (Het daget uyt den Oosten 256). Syn hooghe geest doorluchtich. (ibid. 319). Sijn sware rijckdom groot. (ibid. 1901). Dees wijfsche Coningh sat en sot. (ibid. 1876). Het jammerlijck gegil, wreet, ysselijck en fel. (ibid. 139). Dit klaeghlijck gesmeeck, soo droevigh als bevreest. (ibid. 123). Komt swarte Goden boos, komt Parcken onversoenlijck. (Lucelle 2174). D'hooghe bergen hart. (Stommen Ridder 534). En rijcke rijckdom groot. (ibid. 2440). U eerb're Suster kuys. (Moortje 2118). O Levendige God! eeuwigh, goed en almachtigh. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 569, vs. 1). Voor lamme lieden out en kouwt. (Angeniet 270). O dolle Moeder strengh! (Griane 683). Wiens moedigh herte kloeck. (Rodd. ende Alph. 825). De swerte Mooren grof. (ibid. 966). De groote Godt des hooghen Hemels Heyligh. (ibid. 1001) Der Barbarsche Roovers schalck. (ibid. 1014). Wat bits ghetuymel snoot. (ibid. 1134). Met speelent luyster glat. (ibid. 2207). Siet de droefste mensch ellendigh. (ibid. 2358).

f. Alle adjectieven staan achter het substantief en blijven onverbogen.

Komt sulpher-geesten vaal, komt spoocken snar en snel. (Lucelle 2163). Dit Schepsel schoon, maer sot. (Het daget uyt den Oosten 61). Cupido wrang en wreet. (ibid. 87).

§ 59.

Heeft een adjectief eene nadere bepaling bij zich, dan staat het gewoonlijk achter het substantief, waarvan het 't attribuut is.

Als dat hy was een Prins gewonnen en geboren, in 't rijcke van de Pool. (Lucelle 2444). Maar u sal voegen best een vrouw wel opgevoet, groot van aansien, en staat, en u gelijck in goet. (ibid. 2710). Om een lichtvaardicheydt, den vrouwen aangheboren.

(Moortje 83). Eenige stucken wercx,... fray geschildert, wel vast ghestelt, en wel uijtghemaackt, schoone Historytjes, so wel gekleedt als naackt. (Spa. Brab. 2051/53). De Toveres vervloeckt, verdoemt, en hoogh verswooren. (Stommen Ridder 15). Maar, schoone Jongheling, volmaackt in als gheschapen. (ibid. 312). Locken, dicht gekruyft. (Het daget uyt den Oosten 82). Een Yssigh koude Ziel, gheschilfert van een schots, uyt Goden lust ghevormt. (ibid. 128). U Ouders hoogh van waarden. (Rodd. ende Alph. 2464). Met een sleep, heerlijck van staat en pracht. (ibid. 2510). En Wed'wen styf van ongemack. (Nederduytsche Rijmen, pag. 89, vs. 56).

§ 60.

De stoffelijke adjectieven, die in het Nieuwnederlandsch eindigen op *-en* en verder niet verbogen worden, komen ook bij Bredero zoo voor.

Ay nydich stalen slot! (Rodd. ende Alph. 345). Desen gulden Troon. (ibid. 1093). Mijn Gouden Nieuwen Haan. (ibid. 1886). Met die witte steenen tooren. (Klucht vande Koe 424). Des gulden hemelryckx. (Lucelle 96).

Opmerking.

Toch is dikwijls de spreektaal gevolgd en de *n* van het stoffelijk adjectief weggelaten.

De gulde Son..., de silv're Maan. (Angeniet 836). En slapen d'ysre slaap. (ibid. 16). De goude kroon. (Stommen Ridder 1226). In een loode kist. (ibid. 1997). Kop're duyten. (Spa. Brab. 1188). Drinckt uyt de houte-kit. (ibid. 1883). En tinne tafel-borden. (ibid. 2044). Met gheen steene muuren. (Moortje 540). Van wolle laaken. (ibid. 987). In de Christalijne glasen. (Het daget uyt den Oosten 245).

§ 61.

Evenals thans blijft ook bij Bredero het adjectief onverbogen, als het door een onbepaald lidwoord van het substantief, waarvan het 't attribuut is, gescheiden is.

Met soo dwars een Vraghe. (Rodd. ende Alph. 542). Ten voeght zo groot een Prins zulck wesen niet te dryven. (Stommen Ridder 2127).

Opmerking.

Veelal wordt dan het onbepaalde lidwoord met het adjectief verbonden als één woord geschreven.

So korten recht. (Griane 1941). So reynen Huys-raatje. (ibid. 2617). So snobbeligen waerdin. (Klucht vande Koe 579). Dat so eerlijcken man een dief was! (ibid. 639). Veur soo soeten slechten slurf. (Klucht van Symen 379). Sulcken moyen Soo. (Klucht vanden Molenaer 168). So kleynen saack. (Lucelle 255). Sulcken leur. (ibid. 451). Ick heb soo soeten lust.(ibid. 1327). Van so kleenen volck. (ibid. 2536). Ick heb so onnatuurlycken dorst! (Moortje 2392). Ick heb so moyen vyer. (Spa. Brab. 1376). En immers ist soo soeten dingh. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 538, vs. 26).

§ 62.

Ook *al* en *beide,* door een lidwoord of een ander determinatief gescheiden van het substantief, waarbij zij behooren, blijven onverbogen.

Bey mijn ooren. (Het daget uyt den Oosten 807). Al de Werrelt. (ibid. 204). Al sijn inghewant. (ibid. 971). Al welcke midd'len. (Rodd. ende Alph. 587). Al mijn raat en rust. (Lucelle 376). Al de nacht. (Stommen Ridder 31).

Opmerking.

Eene enkele maal komt van *al* dan de schijnbaar verbogen vorm *alle* voor.

Met alle sijn gheslacht. (Moortje 1684). Dat alle de werelt braveert. (Stommen Ridder 295).

§ 63.

Ander blijft veelal onverbogen, hoewel onmiddellijk vóór het substantief staande, waarvan het 't attribuut is.

Geen ander sorg. (Het daget uyt den Oosten 288). Geen ander vrees. (ibid. 287). Van ander lieden. (ibid. 355). Tot op een ander mael. (ibid. 812). Van d'een op d'ander bedt. (ibid. 937). Om geen ander saecken. (Nederduytsche Rijmen, Klinck-Dicht IV, pag. 140, vs. 3). Maar in een ander staat. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 248, vs. 104). Ick geer geen ander vreughd, ick soeck geen

ander soet, geen ander blydschap. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 570, vs. 20). Tot ander toevlucht. (Rodd. ende Alph. 925). By d'ander Kamenier. (ibid. 2155). Ander parten. (Klucht vande Koe 57). Het ander deel. (Lucelle 136). Door ander raadt. (ibid. 184). Van ander stof. (ibid. 1122). Ander hulp en raat. (ibid. 1346). Van d'een tot d'ander Pool. (ibid. 354). Na een ander staat. (ibid. 1220). D'ander Edellieden. (Stommen Ridder 470). Meer ander dingen. (Angeniet 659). Den een of d'ander Geest. (ibid. 2545). Met d'een en d'ander reden. (Moortje 1409). Om ander lieden saken. (ibid. 2861). Met d'een en d'ander luer. (ibid. 218). Met een Siserandt, en ander frayicheden? (ibid. 375). Aan d'een en d'ander guyt. (ibid. 432). Een ander tijdt. (Spa. Brab. 1084). En ander leckerny. (ibid. 104). En ander dingen meer. (ibid. 2060). Of eenich ander spijs. (ibid. 2152).

Opmerking.

Verbogen komt *ander* af en toe voor.

Van d'een plaats op den anderen. (Spa. Brab. 2169).

§ 64.

Eigen blijft gewoonlijk onverbogen.

In zijn eygen stricken. (Klucht vanden Molenaer 414). Door u eygen deucht. (Lucelle 2220). Sijn eygen plicht. (Het daget uyt den Oosten 632).

De verbogen vorm komt voor o.a.:

Maar siet daar Moyaal in eygener persoon. (Moortje 2305). Als met verradery van eyghene vrienden. (Stommen Ridder 2181).

§ 65.

Opmerking verdient de aan het Hoogduitsch ontleende vorm van *jong,* als attribuut bij het substantief *hert*; als vast epitheton bezigt Bredero dan *jonger hert,* zonder dat er van een comparatief sprake kan zijn.

Die sonder sterven staagh mijn jongher hertje doot. (Rodd. ende Alph. 852). Mijn jongher hert is hier niet in vernoeght. (ibid. 575). Dat dan mijn jongher hert van medelyen breeckt? (ibid. 1756). U Jonger Hartje. (Griane 1138). Van 't jongher hart. (ibid. 1365). De heete brant die t'jonger Hert gevoelt. (De Groote Bron der Minnen, pag. 423, vs. 4).

Evenzoo komt *leyd* voor in den vorm *leyder*.

Die leyder-langhe nachten. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 306, vs. 92). O Leyder Minne! (ibid., pag. 341, vs. 1). Deese strenghe ghebooden, en leyder wet. (De Groote Bron der Minnen, pag. 387). vs. 64). De layder Dach. (ibid., pag. 390, vs. 10). Mijns lyder smart. (ibid., pag. 501, vs. 5). Wat leyder maar! (Stommen Ridder 1969).

Zoo ook *rooder mond*.

Maer dat ick niet by u blyven mach doet mijn suchten, ja vruchten en duchten O rooder mond! (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 363, vs. 10).

De verklaring, hoe deze vormen bij Bredero voor konden komen, moet hierin gezocht worden, dat zij in vele uit het Hoogduitsch vertaalde liedjes door hem werden aangetroffen.

§ 66.

Het in den comparatief geplaatste adjectief, attributief gebezigd, blijft gewoonlijk onverbogen.

Gheen grooter krachten. (Rodd. ende Alph. 949). Met grooter vreught. (ibid. 1426). Meerder quaat. (ibid. 2444). Met meerder Eer. (Griane 651). Booser quaat, of gruwelycker treecken. (ibid. 2082). Gheen meerder sotheydt. (ibid. 2300). Met een meerder vrucht. (ibid. 2467). Een grooter Heer. (Klucht van Symen 404). Geen grooter sonden. (Lucelle 438). Noch meerder menschen. (ibid. 513). Meerder pratery. (ibid. 1712). Wat vryer lucht. (ibid. 2198). Een minder Heer. (ibid. 2379). Gheen soeter mondt. (Moortje 112). Meerder jongst. (ibid. 354). Geen soeter naam (ibid. 435). Aan zijn hoogher sy. (ibid. 1212). Fijnder lien. (ibid. 1471). Geen grooter vruecht. (ibid. 1563). Geen sotter mens. (ibid. 3058). Geen ghesonder noch vaster Man. (Spa Brab. 310). Een grooter saeck. (ibid. 2187). Gheen beter wech. (Stommen Ridder 258). Geen trouwer twee, ...noch reyner liefde. (ibid. 1381). Veel grooter danck. (ibid. 2031). Noch grooter saack. (Angeniet 82). Geen meerder schand. (ibid. 86). Geen waerder Vrouw. (Het daget uyt den Oosten 1125). Van ouder eeuw. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 368, vs. 5). Geen ander blydschap, ach! noch oock geen liever lusten. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 570, vs. 21).

§ 67.

Het in den superlatief staande adjectief, attributief gebruikt, komt zoowel verbogen als onverbogen voor.

Lerind mijn trouwste Maaght. (Griane 224). Siet hier de schoonste tijdt. (ibid. 280). Opperst en grootste Prins! (ibid. 392). Het sekerste ken-teecken. (ibid. 2549). Haar eerste oorsprongh. (Moortje 70). Dit allerbeste goet. (ibid. 547). Met d'eelste en de schoonst van alle aartsche vrouwen. (Lucelle 1567). Is dat de dochters schuld?... De rijckste en de grootst voor beed'laars. (Angĕniet 1824). Veel slepen van geboeyde Batavieren, de eelst van bloet, de grootst van moet. (De Groote Bron der Minnen, pag. 400, vs. 25).

§ 68.

Verleden deelwoorden van sterke werkwoorden, attributief gebruikt, blijven in den regel onverbogen.

'tEdel bloet, van u verheven Maghen. (Griane 140). Een slaaf van mijn gewonnen Vrouwen. (Lucelle 166). De stock van mijn verloopen dagen. (ibid. 375). O dit wanschapen ding! (ibid. 1204).

Opmerking.

Nu en dan komt de verbogen vorm voor.

Mijn ziel siet op zijn ziels volwassene hoocheden. (Lucelle 1454).

§ 69.

De adjectieven, genoemd in § 37, kunnen nooit attributief gebruikt worden.

§ 70.

Het adjectief *leed*, dat thans alleen voorkomt in de uitdrukking *met leede oogen aanzien*, bezigt Bredero ook bij andere substantieven.

Mijn lieve leyde klagen. (Het daget uyt den Oosten. 293). Nu is vervult mijn leyde Prophecy. (ibid. 1420). Een leyde liet. (ibid. 1973). Zyn lieve layde pijn. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 248, vs. 79, pag. 337, vs. 22). Ach leyde druck. (De Groote Bron van Minnen, pag. 495, vs. 9). Die layde dach. (ibid., pag. 499, vs. 16). Die leyde droes. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 511, vs. 23). Mijn... leyde droefheyt. (Rodd. ende Alph. 851). Een te leyde Maar. (ibid. 1054, 1977). Helaas! de leyde Tijdt. (ibid. 2298). Het leyde Lijck. (ibid. 2509). Het soet naa't meer als leyde suur.

(ibid. 1900). Leyde smart. (Griane 740). Het leyde leven. (ibid. 879). De layde bootschap. (ibid. 1073). Met layde klachten. (ibid. 1117). Van my te leyde leven. (Stommen Ridder 1844).

§ 71.

Opmerking verdienen de volgende adjectieven, die met syncope der *d* onverbogen vóór substantieven staan.

a. goe.

Mijn goe jonst. (Het daget uyt den Oosten 352). Sijn goe seden. (ibid. 481). Door goe gewoont. (ibid. 687). De goe Jop. (Rodd. ende Alph. 396). De goe stamme. (ibid. 517). Mijn goe-gunst. (ibid. 800). Goe sorghen. (ibid. 2172). Goe kost. (Klucht vande Koe 245). Myn Goe-maat. (ibid. 256). Goe kinderen. (ibid. 298). Goeluydtjes. (ibid. 618). Sulcke goe leckere daghen. (Klucht van Symen 94). Over de goe nachten. (ibid. 95). Met een goe tooch. (Klucht vanden Molenaer 382). Nou, adieu, goe nacht. (ibid. 419). Een goe Ael. (ibid. 566). Ongse goe Joost. (ibid. 574). Een goe gesteltenissse. (Lucelle 584). De goe genegentheyt. (ibid. 1017, 1705). Een goe toog. (ibid. 2745). Van een goe phasaan. (ibid. 2765). Goe Heer. (Moortje 659). Goemannen. (ibid. 1449). En goe genegentheyt. (ibid. 2516). Goe provangde. (ibid. 2619). Alle goe benieren. (ibid. 2678). De goe-luy. (Spa. Brab. 48, 357). Van goemannen. (ibid. 81). In een goe herrebergh. (ibid. 799). Van ouwlien goeliens. (ibid. 1379). Goe woorden (ibid. 1549). Een goe toogh. (ibid. 1586). Een goe gront. (ibid. 2130). Haar goe ghelegentheden. (Stommen Ridder 683, 962). De goe natuur. (ibid. 1307). En goe genegenthede. (Angeniet 588). U goe ghehoorigheydt. (ibid. 634). Met goe morgen. (ibid. 1389). Met goe verdraachlijckheen. (ibid. 1409). Goe Ghesellen. (Nederduytsche Rijmen, pag. 85, vs. 77). Als goe... vereenigingh? (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 232, vs. 47). Myn goe natuur. (ibid., pag. 320, vs. 22). Goe geest. (ibid., pag. 326, vs. 22). Goe geest. (ibid., pag. 326, vs. 36). Goe sorch. (ibid., pag. 326, vs. 45). Met goe reden. (De Groote Bron der Minnen, pag. 418, v. 16). Op een goe stee. (ibid., pag. 494, vs. 41). De goe natuur. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 543, vs. 46).

b. qua.

Door quae gewoonte. (Het daget uyt den Oosten 279, 664). Sijn qua aenwenst. (ibid. 687). Met qua gewenten. (ibid. 375). Op een quay gront. (Spa. Brab. 908). Qua saken. (ibid. 1059). Een qua buy. (ibid. 2040). Qua ghesellen. (Stommen Ridder 19). Geen qua koop. (Klucht vande Koe 236). Op een qua merrickt. (ibid. 448). De qua buijen. (Klucht van Symen 369). Qua gasten.

(Klucht vanden Molenaer 346). Voor de qua gunst. (Lucelle 2778). Qua gewoont. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 510, vs. 31). Qua zeden. (ibid., pag. 525, vs. 19). Qua natuur. (ibid., pag. 533, vs. 28).

c. snoo.

Snoo verrader! (Het daget uyt den Oosten 722). Een snoo Quoljon. (ibid. 725). Snoo geveynsde vrouw. (ibid. 1267). Snoo Margariet. (ibid. 1346). Snoo Tirannen. (Nederduytsche Rijmen, pag. 97, vs. 141). 't Snoo ghebreck. (ibid., pag. 101, vs. 25). Snoo tyrannen. (Aen de Nederlandsche Jonckheyd, pag. 206, vs. 122). Snoo en aardsche dinghen. (De Groote Bron der Minnen, pag. 391, vs. 4). Die snoo leugen. (dl. III, Eer-dicht, pag. 585, vs. 12).

d. doo.

Doo luy. (Lucelle 1868). Een doo vrouw. (Stommen Ridder 1452). Zijn do-mont. (Klucht vanden Molenaer 357).

e. roo.

De roo-kuwen. (Klucht vanden Molenaer 171). Onse roo-bonte-Koe. (Griane 1348). Twie roo vlackjes. (Moortje 2692).

f. bree.

Met haer bree geweren. (Lucelle 561).

g. wree.

Van mijne dolle wree ghedachten? (Rodd. ende Alph. 2351).

h. vroe.

Vroe-Moeder. (Nederduytsche Rijmen, pag. 135, vs. 25). (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 300, vs. 31).

Zoo ook *fray* en *moy*.

Een fray knecht. (Stommen Ridder 768). Een fray ghesel. (Moortje 876). Geen fraey droncker. (ibid. 2003). Een moy knecht. (Stommen Ridder 831). Een moy Man! (Klucht vande Koe 185). Myn moy drincken. (ibid. 220). Moy Turf. (Klucht van Symen 562).

B. Het Bijvoeglijk Voornaamwoord als Attribuut.

§ 72.

Het bijvoeglijk voornaamwoord komt als attribuut van een substantief daarmede in geslacht, getal en naamval overeen.

De pronomina, die attributief kunnen voorkomen, zijn de possessiva, de demonstrativa, de indefinita en de interrogativa.

§ 73.

Gewoonlijk staan de bijvoeglijke pronomina vóór het substantief, waarvan zij 't attribuut zijn; heeft het substantief reeds één of meer attributieve adjectieven vóór zich, dan staan de voornaamwoorden vóór deze bepalingen.

§ 74.

Het pronomen possessivum staat soms achter het substantief, waarvan het 't attribuut is en blijft dan onverbogen.

En dragen de swarte wylen ter eeren de liefste mijn. (Het daget uyt den Oosten 1762). Hoe magh de Liefste mijn, soo heel eenrinstigh zijn. (Rodd. ende Alph. 1261). Tot orber van de Alderliefste mijn. (ibid. 1494). Dat ick door het sterven mijn u beyd' vernoeghe. (ibid. 2266). Waar is de Liefste myn? (Griane 1077). Ick siet voor d'ooghen mijn. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 315, vs. 33). Hoe bitter doet ghy scheyen den Dienaer dijn? (De Groote Bron der Minnen, pag. 500, vs. 64).

§ 75.

Het pronomen possessivum luidt:

voor den 1en ps. sing. *mijn*,
idem plur. *onze*,
voor den 2en ps. sing. en plur. *uwe*,
voor den 3en ps. sing. masc. en neutr. *sijn*.

§ 76.

Naast *uwe* als pron. poss. voor den 2en ps. sing. komt nu en dan ook *dijn* voor.

Om dijn eerelijcke gunst. (Rodd. ende Alph. 169). Dyn overgheven slaaf. (ibid. 818). Dyn kroon. (Griane 846). Over dyns Vaders straf. (ibid. 915). Dyn eer. (ibid. 928). Na dyne schoonheyt. (ibid. 1125). Dyn kas. (ibid. 1164). Dyn able huesheyd, (ibid. 1374). Dyn vlieghende ghedachten. (ibid. 1661). Dyn hooghe hoocheydt. (ibid. 1874). Dyn vuyle romp, (ibid. 2012). Naar dyn oude wys. (ibid. 2059). Dijn yver arm gemoet. (ibid. 2277). Dijn ziel. (Lucelle 2254). Dyne ooren. (Moortje 264). Dyn ooren. (Angeniet 532). Dijn toom. (Het daget uyt den Oosten 32). Dijn jock. (ibid. 37). Voor dijn Altaren. (ibid. 90). Op dijn pickswarte Ros. (ibid. 144). Dijn eygen vonnis. (ibid. 1567). Dijn Majesteyt ter eeren. (Nederduytsche Rijmen, pag. 135, vs. 22). De schatten dyner zielen. (Aen de Nederlandsche Jonckheydt, pag. 207, vs. 14). Dijn korselheyt. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 281, vs. 5). Dijn oogen. (ibid., pag. 282, vs. 58). Door dijn vermoghen. (ibid., pag. 295, vs. 11). Dijn majesteyt. (ibid., pag. 300, vs. 27). Na dijn wille. (ibid., pag. 309, vs. 35). Dijn soet manierlijcke praet. (ibid., pag. 315, vs. 30). Dyn gulde boghen. (ibid., pag. 334, vs. 45). Dyn oogh. (De Groote Bron der Minnen, pag. 378, vs. 64). Den Dienaer dijn? (ibid., pag. 500, vs. 64). Dijn oordeel. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 509, vs. 1). Dijn Tempel Gods. (ibid., pag. 510, vs. 30). In dijn sonden. (ibid., pag. 533, vs. 24). Dijn leven. (ibid., pag. 539, vs. 1). Dijn af-komst. (ibid., Aendachtigh Liedt, pag. 541, vs. 5). Dijn pont, dijn licht, dijn Hemel-gaef. (ibid., pag. 563, vs. 26).

§ 77.

Voor het femin. sing. en voor den plur. van den 3en persoon gebruikt Bredero *haar* als possessief pronomen.

Soo 't blijckt an mijn Godin haar uyterlijck ghelaat. (Rodd. ende Alph. 630). De rechte Liefd' is trouw van aardt, ...haar Deuchd blinckt in stantvasticheyt. (ibid. 664). Goe Ghesellen, die men... een neus-dwangh op sou stellen, en breydelen haar mont. (Nederduytsche Rijmen, pag. 85, vs. 79). Voor ghequetste Vremdelingen, en haer gherack en hulp bestelt. (ibid. pag. 89, vs. 70). De Rijcke leven na haar doodt. (ibid., pag. 90, vs. 88). Het is voor groote Heeren quaat te treffen ofte houden maat: haar vryheyt doet haer... doolen. (ibid., pag. 95, vs. 51). Sy hebben lust noch rust...., haar hart... is al styf, haar ooghen bol, doen niet dan staaren, haar ooren groeyen toe. (ibid., pag. 95, vs. 75). Attalus en Diocletiaan sijn... uyt haar Rijck gegaan. (ibid., pag. 98, vs. 188). Philleimon... en Baucis... onthaelden aen haer Dis. (ibid., pag. 106, vs. 158). Waarin de... Goon haar... boven-lijf vast blickeren. (Aen de Nederlandsche Jonckheyd, pag. 204, vs. 49). Van die 't sagen, ...haer boos en valsche harten, toonden

haer oude parten. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 331, vs. 60). Want d'erge Vogels, ... die dreven haren spot, en haren deun. (ibid., pag. 368, vs. 13). Gelijck de menschen doen, die... haar hart trecken van God. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 518, vs. 92). Veel Ouders zijn rijck; haer kind'ren boersch. (ibid., pag. 542, vs. 12). De Specken, die haar lyf met gelt niet konden boeten. (Moortje 251). Vraaght dat de labbekacken, die... maken daer haer werc of. (Spa. Brab. 383). Daar zijn Wijnkoopers... en hadden sommighe haar handen recht ghehouwen. (ibid. 1224). De Goon doen u te kort... ghy moet wel in haar gunste staan. (Stom-Ridder 323). Die dieren... 't Is tegen haar natuur. (ibid. 612). Doordien mijn Ouders sulcx begeerden by haar leven. (Angeniet 2004). Datmen sulcke Dieven sou hangen in haar eygen Deur. (Klucht vande Koe 44). Dat dese jongelingen... voor haar tijdt de... doodt ontfingen. (Lucelle 2588). Ghy kent... de Edelluy haer streecken. (Het daget uyt den Oosten 1119).

Opmerking.

De vorm *hun* voor den 3en ps. plur. wordt nog weinig aangetroffen en niet in door Bredero zelf uitgegeven werken.

Die innich wond'ren doen hun suyverste verstanden. (Angeniet 1160). Hun loghens, hun bedroch, hun vruntschap, en hun quellen, hun listigheden boos, hun... verraat, hun roepen, hun ontsegh, hun... lellen, hun lust, hun geemlijckheidt, hun liefden en hun haat, hun... dubbelheyt, hun... vuylheyt quaat, hun... onthaal? ja hun onschamelheden. (ibid. 1680/85) Op hunne Tafel cleyn. (Nederduytsche Rijmen, pag. 105, vs. 138). Sy sitten op hun rugh. (ibid., pag. 106, vs. 175). Bereyt tot hun verslinden. (ibid., pag. 111, vs. 299). Hun voornemen. (ibid., pag. 113, vs. 335).

§ 78.

Eene enkele maal komt *haar* voor als attributief possessief voor den 3en ps. masc. en neutr. sing.; doch dan heeft de pluraalvorm gewoonlijk betrekking op een collectief.

Een Volckjen,... dat met listigheden haer boevery bekleden. (Angeniet 348). Wat trouw souw sulck volck houwen aan haar uytlandsche vrouwen? (ibid. 380). En 't smackt hem licht om laach die op haer macht hier trotse. (Moortje 836). En als 't volck hem verdriet door al haar tuyldery. (ibid. 1177). O 'tis een vinnich volck. ...haar aansicht... (Lucelle 2070). Ghelieft u desen Brief t'ontfaan en op te breken? Aanhoort den inhout self van haar stil-swygend' spreken. (Rodd. ende Alph. 726). Hoe onghelijck is't

Avontuur haar schijn. (ibid. 1456). Ja 'taartrijck voelt mijn brandt in haar diep inghewant. (ibid. 2087). Als sijn Ghespan dat hoort, ...daar rust haar last versacht. (ibid. 2127).

§ 79.

Staat een pron. poss. als attribuut bij een nomen in den genitief, dan blijft het vaak onverbogen; het wordt dan als één geheel beschouwd met het in den 2en nv. staande woord.

Myn zielens blye Coningh. (Het daget uyt den Oosten 503). Hier is mijn Vaders poort. (ibid. 1326). Om u mijn Ridders stam. (ibid. 1349). Of brenght sy mijn Liefs doodt. (Rodd. ende Alph. 1314). Die sijn Vrunts doodt betreurt. (ibid. 2417). Hy verdronck zyn wijfs ringen. (Klucht vande Koe 361). Mijn susters kijndt. (Klucht vanden Molenaer 238). Myn gesontheyts kracht. (Lucelle 642). Van mijn Liefs... lieve sy? (ibid. 2598). Myn Vaders Huys (Moortje 1414). Sijn toornich wijfs ghekijf. (Nederduytsche Rijmen, pag. 111, vs. 291). Zijn eyghen schoonheydts stralen (ibid., pag. 121, vs. 113). Mijn begheerts ontfangh. (Boertigh Liedtboeck, pag. 280, vs. 29). Sijn lieve liefjes schoot. (ibid., pag. 308, vs. 164). Mijn liefs onghenade. (ibid. pag. 322, vs. 4). Mijn ziels krachten. (ibid., pag. 330, vs. 6). Myn Moeders Wonder-boeck. (ibid., pag. 335, vs. 92). In al mijn Lichaams deelen. (De Groote Bron der Minnen, pag. 379 ,vs. 10). Myn Vrienden smaet. (ibid., pag. 384, vs. 8). In mijn tijds Lenten. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 511, vs. 34). Van u wyse Bruygoms Geest? (ibid., pag. 517, vs. 54). Zijn Meesters gebiet. (ibid., pag. 544, vs. 24).

Opmerking 1.

Ook wel komt het voor, dat het possessief verbogen wordt, maar dat het in den genitief staande nomen onverbogen blijft.

Den Toveraar die eyscht hiertoe haars Vader kroon. (Stommen Ridder 1042). Uyt sijns Vader tomb'. (Het daget uyt den Oosten 1629).

Opmerking 2.

Eigenaardige afwijkingen vindt men bij *natuur* en *persoon.*

De neyging mijns Natuur. (Het daget uyt den Oosten 924). Het by sijn uws persoon. (ibid. 1048).

Huis heeft nooit den genitiefsvorm, maar is geassimileerd uit *huises*, vandaar een genitief als:

Op onses h u y s ellenden. (Griane 2561).

Opmerking 3.

De gewone constructie is, dat zoowel het possessief als het in den 2[en] nv. staande woord verbogen worden.

Meester van syns Vyandts macht. (Het daget uyt den Oosten 1935). Haars Princen ongheluck. (Stommen Ridder 1071). Haer's liefdes gonst. (Angeniet 2143). Mijns lijfs genaa. (Spa. Brab. 2125). Mijns Vaders brieven. (Lucelle 2697). In myns Vaders palen. (Griane 352).

§ 80.

Een pron. poss. kan voorkomen bij een substantief, dat reeds een demonstratief vóór zich heeft.

In dese myne zaack. (Rodd. ende Alph. 1330, 1336). Dit mijn sterven. (ibid. 2333). Met dit mijn dunne bloedt. (ibid. 2401). Dees u deucht. (ibid. 1527). Van dit myn segghen. (Griane 51). Om dees myn wreede handen. (ibid. 862). Met dese mijne trouw. (Lucelle 1594). Dees mijn Mooriske. (Moortje 1152). Dees mijn Heerschap. (Spa. Brab. 540). Deze mijn verquicking. (Stommen Ridder 575).

§ 81.

Bredero gebruikt soms een pron. poss., waar men thans een lidwoord zou bezigen.

Dat hondert maal soo licht souw vallen my mijn Doodt. (Rodd. ende Alph. 584). Myn oorspronc van myn vreucht; myn oorsaac van myn smerte. (ibid. 832). Mijn Ziele van mijn Ziel! (ibid. 353). Mijn huys-waert van mijn hart! (Angeniet 450). Mijn dochter van mijn hooft. (ibid. 1720).

§ 82.

Vaak staat het pron. poss. bij een voorafgaand nomen, in plaats van den genitief van dat nomen. [1])

De Edelluy haer streecken. (Het daget uyt den Oosten 1119).

Oudtijds stond het substantief daarbij in den genitief of datief,

[1]) Vgl. Van Helten, Vondel's Taal, Syntaxis § 271.

waarachter het pron. poss. pleonastisch gebezigd werd, zooals nog in de volgende zinnen:

As'en teilenaers zijn aersgat. (Spa. Brab. 389). Den Vroomen sijn ghemoet. (Nederduytsche Rijmen, pag. 105, vs. 126). Den Barbarste mensch zijn felheyt. (Rodd. ende Alph. 760).

De datief, die hier den genitief verving, had hetzelfde karakter als deze, en was alzoo een dativus possessivus.

Toch kon in verloop van tijd, bij het gaandeweg samenvallen van datief en accusatief, het levendig gevoel voor dien 3en nv. al zeer licht beginnen te verdwijnen. Vandaar, dat later het substantief gewoonlijk in den nomin. of accus. kwam te staan.

De Nydt haer geest. (Nederduytsche Rijmen, pag. 107, vs. 179). Mijn blije jeucht sijn... vryheyd. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 273, vs. 6). Wynant Bartelszoon zijn naem. (ibid., pag. 306, vs. 102). De min zyn deucht. (ibid., pag. 327, vs. 17). Jupijn zyn borst. (ibid., pag. 334, vs. 37). Senecam zyn brave brieven. (De Groote Bron der Minnen, pag. 392, vs. 60). Een Ambachtsman zijn vrouw. (Griane 190). Myn Susterlingh zyn noot. (ibid. 855). Mijn Godin haar... ghelaat. (Rodd. ende Alph. 630). Een ander zijn... winst. (ibid. 1393). 't Avontuur haar schijn. (ibid. 1456). Sommige haar... Rijckdom. (Klucht vande Koe 72). De Waardin haer ploegh. (ibid. 187). Ien ander zijn vrou. (Klucht vanden Molenaer 484). Een rijckeluyer wens. (Lucelle 473). In mijn Heer de Prins syn gunsten. (ibid. 2048). U broer zijne vereeringh. (Moortje 1062). Van Katrijn haar... vrientschap. (ibid. 1273). Voor de luyer duer. (ibid. 1550). De goede lien haar kind'ren. (ibid. 2492). De Princes heur Nicht. (Stommen Ridder 360). De Maaghdekens haar faam. (Angeniet 47).

Opmerking.

Eene opmerkelijke constructie vindt men:

Waar 't sake datter waar soo veel verschil in mijn gestaltenis van staat, en Kloridon de zijn. (Angeniet 582).

§ 83.

Het gebruik van het possessief pronomen, voorafgegaan door *een*, in plaats van den partitieven genitief, in het Middelnederlandsch zeer gewoon, komt bij Bredero eene enkele maal voor. (cf. § 107 en Mnl. Wdb. II. 527.)

Want s' hebben een haar Nicht by mijn vertreck versteken. (Spa. Brab. 769). Van een haer Erfghenaem. (Nederduytsche Rijmen, pag. 110, vs. 250).

§ 84.

Bredero bezigt vaak het pronomen demonstrativum, waar men het bepalend lidwoord zou verwachten.

Waer is die stemmicheydt die in u plach te sijn? (Het daget uyt den Oosten 240). Soo haast de Hemel my die kennis heeft ghegeven, van u verheven deucht. (Rodd. ende Alph. 816). Onder die blauwe Lucht op d'Aarde. (ibid. 824). Dattet klinckt over die heele straat! (Moortje 3153). Die... verkoopt sijn schaemt om dat drooch broot. (Spa. Brab. 1167). So geeft u in't geley van die al-wijse Reden. (Angeniet 1464).

§ 85.

Als een pronomen 't attribuut is van twee nomina en een' verschillenden vorm moest hebben wordt het meestal niet herhaald.

Verbindt dit lijf en ziele slaef. (Het daget uyt den Oosten 495). Ons minnelijck bedrijf, en vrije vriendlijckheyt. (Angeniet 473). Hare komst en antwoordt. (ibid. 1996). Dat dit stuck en lelijckheyt der saken. (Moortje 2517).

§ 86.

Het demonstratief pronomen *zelf* staat altijd achter het nomen, waarvan het 't attribuut is.

Het komt zoowel verbogen als onverbogen voor.

selve(n).

Ghy wert u selven voocht. (Moortje 13). So u vermoeyde gheest ...dan u selven gaat verstueren. (ibid. 44). Neemt by u selven voor. (ibid. 49). U selven ist bekent. (ibid. 171). Die van zyn selven is gewillich. (ibid. 453). Ick sal daar Visschen, ...myn selven moe en mat. (ibid. 479) Dat sy... haar selven niet ghelijcken? (ibid. 495). Dat ick selve niet en weet. (ibid. 923). Voor myn selven. (ibid. 961). Het moet zijn selven prijsen. (ibid. 1313). Ick sprack myn selven an. (ibid. 1760). Maar die bedrieghelycke gheest bedriecht zyn zelven aldermeest. (Stommen Ridder 443). Het welck zich zelven had ghekleedt. (ibid. 601). Daar ick...

mijn zelven heb verlooren. (ibid. 635). Die... zich zelven vant onnut. (ibid. 993). Dat hy zijn selven acht. (ibid. 1279). En gheeft haar selven wt. (ibid. 1300). Die een... Wet zich zelven int ghemoet... zet. (ibid. 1340). En heb... bevonden het selve vol welsprekentheyt. (Angeniet 236). Dat sy haer selven pranghen. (ibid. 687). Ten waar ick... om mijn selven liet. (ibid. 941). Die in sijn selven waant. (ibid. 1094). Ghy ontvryt u selven. (ibid. 1126). Dat... de meeste waardigheyt hem selven waardich waant. (ibid. 1170). Ghy hebt... u selven wat gebroken. (ibid. 1435). Die... hand an haar selven slaan. (ibid. 1573).

Selver.

Of ick weet my selver ghien raadt. (Rodd. ende Alph. 1865). Die'ck selver niet en weet. (Moortje 1909). Die... selver muyten. (Angeniet 863). Sy bidden selver. (ibid. 1689). Hy schaamden hem selver. (Spa. Brab. 340).

Selfs.

Set u selfs in stilt. (Het daget uyt den Oosten 701). Hoe dickmaels hebb' ick selfs mijn selven gaen bekyven. (ibid. 1488). Die 't beter als hy selfs tot sijnen heyl kan dieden. (ibid. 1596). Dat ick mijn selfs schier te verhalen schaem. (ibid. 1717). Soo hy syn selfs en Gode kendt. (Nederduytsche Rijmen, pag. 88, vs. 16). En menich... moort sich selfs... (ibid., pag. 90, vs. 113). Door haar selfs. (ibid., pag. 101, vs. 32). De... Nydicheyt is selfs haer Beul. (ibid., pag. 107, vs. 180). Niemant sich selfs ontloopt, hem selfs hy met hem draeght. (ibid., pag. 107, vs. 200). Die haer zelfs... verdoet! (ibid., pag. 120, vs. 94). En hoe elck in syn selfs kan goude bergen vinden. (Aen de Nederlandsche Jonckheyd, pag. 207, vs. 141). Dat u selfs sou geschieden. (ibid., pag. 209, vs. 230). Want ick hebt selfs versocht. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 276, vs. 6). Of die... sich selfs met my versuymt. (ibid. pag. 277, vs. 40). De wijlt my selfs verdriet. (ibid., pag. 321, vs. 33). En die sich selfs niet en kan recht sien an. (ibid., pag. 347, vs. 35). Hem selfs in moeyten steeckt. (ibid., pag. 351, vs. 3). ***Elck*** heeft sich selfs lief, elck doet syn selfs leyt. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 523, vs. 10). Die quam niet door u selfs. (ibid., pag. 555, vs. 31). Ja teghen mijn selfs. (Rodd. ende Alph. 784). Waar door ghy... vertrout u eyghen selfs vermoghen. (ibid. 1218). Ick wytet laas mijn selfs! (ibid. 1568). Het is mijn selfs ghebeurt. (ibid. 1623). Hy moordt zijn selfs. (ibid. 2008). Gaat by de Vader selfs. (Lucelle 339). En soo gy jou selfs verkoopt. (ibid. 1315). Siet hoe ick selfs mijn selfs mijn selven heb ontstolen. (ibid. 1354). Vermits ghy selfs wel siet. (ibid. 1513). Soo haat ick selfs mijn self. (ibid. 1817).

Self.

Aanhoort den inhout self. (Rodd. ende Alph. 726). Dat het Alphonso self moet wesen. (ibid. 1442). Soo haat ick selfs mijn self. (Lucelle 1817). De schoonheyt self. (Moortje 897). Maar die ick self de kost te gheven ben van noot. ((Spa. Brab. 971). Of sy souwer self wech gheven. (ibid. 1333). Zoo ken ick toch mijn zelf... verkeeren. (Stommen Ridder 623). Dat ghy nu mooght ghebieden mijn zelf. (ibid. 1221).

C. Het Lidwoord als Attribuut.

§ 87.

Het lidwoord staat vóór het substantief, waarvan het 't attribuut is; heeft dat nog andere bepalingen vóór zich, dan staat het vóór die bepalingen.

De groote grendels sijn gheschoven voor de Poorte. (Het daget uyt den Oosten 10). Het prachtich praelend Paert. (ibid. 38).

§ 88.

Gaan de woorden *zoo, zulk* of *dus* aan een substantief vooraf, dan komt het lidwoord achter die attributieve bepalingen te staan.

Soo een Handelaar. (Angeniet 929). Soo een Maaght. (ibid. 2289). Jy bint so euvelijcken overdadighen... Knecht. (Rodd. ende Alph. 423). Met soo dwars een Vraghe. (ibid. 543). Soo grooten heerschappy. (Lucelle 1457). Zo groot een Prins. (Stommen Ridder 2127). Suck een wet. (Angeniet 608). Wacht u voor sulcken quant. (Het daget uyt den Oosten 908). Sulcken handel. (Moortje 235). An dusschen man? (Klucht vanden Molenaer 522). Aen dusschen noodeloosen sorgh. (Klucht van Symen 485). Met dusken waardicheyt. (Stommen Ridder 2179).

Opmerking.

Soms staat het lidwoord vóór de woorden *zoo* en *zulk*.

Met een soo lichte quant. (Het daget uyt den Oosten 905). Om een soo dollen Vrouw. (Rodd. ende Alph. 1667). Om een soo grouw'lijck stuck. (ibid. 2355). In een so nutten... reden. (Lucelle 110). In een soo vette keucken. (ibid. 1802). Een soo mis-

maackten mensch. (Moortje 1065). Een sulcken stelletje. (ibid. 2342). Om een sulcken vondt. (ibid. 2578). Van een sulcken sot ghemoet. (Spa. Brab. 560). Op een sulcken dollen duyvel. (Lucelle 1735). Een sulcken strijt. (ibid. 1940).

§ 89.

Als een lidwoord bij twee nomina als attribuut behoort, en bij ieder nomen een' verschillenden vorm moest hebben, wordt het veelal vóór het tweede woord niet herhaald.

Opdat het Recht en Strijdt eyndight dit spytigh terghen. (Rodd. ende Alph. 1172). Door't scharp en jonst. (ibid. 1484). 't Verkeert-spel..., en over-vals ontrouwe. (ibid. 1662). Om 'tblinckend' Goud, of schoone Vrouw. (ibid. 2003). Door 't holle water quant, en sporeloose baren. (Griane 70). 't Bedroch, en schelmerijen. (Moortje 67). Wt vreese van het straf bedwinghen van 'tghemoedt en soob'ren staat des lants. (ibid. 135). 't Wilde Swijn, 't Hart, of Das. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 339, vs. 54). 't Meeste geluck, schat en wel-vaert. (ibid., pag. 351, vs. 24).

§ 90.

Staat een lidwoord als attribuut bij een nomen in den genitief, dan blijft het vaak onverbogen.

Om 't geldts-wil. (Het daget uyt den Oosten 467). De dochters plicht. (ibid. 922). Een arm Mans wysheyt. (Nederduytsche Rijmen, pag. 90, vs. 91). De Coopmans gift. (ibid., pag. 97, vs. 154). 't Volcks gheschal. (ibid., pag. 105, vs. 125). Een Keysers Kint. (De Groote Bron der Minnen, pag. 495, vs. 19). Het wereldts goet. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 523, vs. 25). De Conincx staf. (ibid., pag. 526, vs. 33). Uyt de slapers rugh. (ibid., pag. 536, vs. 58). Met de Vaders handt. (dl. III, Eerdicht, pag. 585, vs. 9). 'tHoofts voornaamste eer. (Rodd. ende Alph. 198). Tot het Vaderlants beschutten. (ibid. 1062). 'tHerts wreetheyt. (ibid. 2236). Van 't volx sot gherucht. (Griane 1441). De Konings Neven. (ibid. 1985). Of ist geslachts schult? (Lucelle 482). Het Hemels vier. (ibid. 1580). Op de Vaders liefd. (ibid. 1983). Om 't werelts wanckel goet. (ibid. 2714). De Magets broeder. (Moortje 1717). De Magets kleedt. (ibid. 1806). 't Avontuurs beloop. (Spa. Brab. 1378). Aan 't malle vollickx praten. (Angeniet 1344). De dochters schuld? (ibid. 1821).

Opmerking 1.

Ook wel komt het voor, dat het lidwoord verbogen wordt en het in den 2en nv. staande nomen onverbogen blijft.

Om langher te bewaren de zetel, en de staf, des Koninghlijck ghewout. (Stommen Ridder 994). De doot des eedelen Eerentfest Landtdrost, en bontgenoot. (Lucelle 2416).

Opmerking 2.

De gewone constructie is, dat het lidwoord en het nomen in den genitief verbogen worden.

Des menschen bloed. (Het daget uyt den Oosten 378). 's Werreldts gangh. (ibid. 618). Der armen hasen doodt. (ibid 1072). Eens anders gunst. (ibid. 1289). Der saecken endtlijck wesen. (ibid. 1593). Des Hels droeve leer. (ibid. 1661). Der Wysen Kroon. (Nederduytsche Rijmen, pag. 91, vs. 130). Der Vorsten dwing'land. (ibid., pag. 92, vs. 192). Op der Fortuynen blinde gaven. (ibid., pag. 98, vs. 171). Der Vromen naam. (ibid., pag. 100, vs. 16). Eens anders slave. (ibid., pag. 101, vs. 41). Des wellusts korte vreucht. (ibid., pag. 102, vs. 64). 's Konincks-Stoel. (ibid., pag. 105, vs. 133). Elck is des milden vrient. (ibid., pag. 108, vs. 224). Na 's lijfs onsterff'lijckheyt. (ibid., pag. 115, vs. 393). Der Velden deylingh en des lichaams stand'. (ibid., pag. 126, vs. 50). Des Hemels twalef tek'nen. (Aen de Nederlandsche Jonckheyd, pag. 205, vs. 66). Der Minnen blinde God. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 246, vs. 2). Der ronder Sterren loop. (ibid., pag. 307, vs. 150). Des anders kruys. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 518, vs. 86). Der Vorsten tenten. (ibid., pag. 539, vs. 21). Des boosheyts kraem. (ibid., pag. 550, vs. 2). Der boosen straf. (ibid., pag. 550, vs. 15). Der Bergen top. (Stommen Ridder 38). Doet des Princessen zin. (ibid. 491). Haars Princen ongheluck. (ibid. 1071). Der dinghen aart. (ibid. 1290). Van 's Keysers liefste kindt. (ibid. 1475). Des schepsels kruyn. (ibid. 1830). 's Volcx klăpperny. (Angeniet 44). Der knechten knecht. (ibid. 327). Der dochters Eer. (ibid. 631). 's Mans bedriechlijckheyt. (ibid. 802). Na der gemoeden rust. (ibid. 1026). Der minnaars blijtschap. (ibid. 1145). Der siekens aart. (ibid. 1222). Des stouten klapperts stem. (ibid. 1724). Eens anders schand. (ibid. 1801). Des schoonheyts roem. (ibid. 2030). 's Naastens nut? (Moortje 222). Naa 's Keysers kuer. (ibid. 521). In 's Lants mid'len. (ibid. 1477). Der Vrouwen aart. (ibid. 2381). Van der rechter armen noot. (Spa. Brab. 1166). Des Konings munt. (ibid. 1980). Des Heeren tol. (ibid. 2038). Der dingen gront. (Lucelle 1129). In 's gevers onderscheyden. (ibid. 1148). Der reyner Maachden val. (ibid. 1552).

Opmerking 3.

Heeft een substantief een ander woord in den genitief als bijvoeglijke bepaling vóór zich, dan komt het eene enkele maal voor, dat het attribuut met zijn lidwoord tusschen het bepaalde woord en zijn lidwoord instaat.

Van 't swerelds valsch bedrogh. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 531, vs. 2). Het 's lands welvaren. (Aen de Nederlandsche Jonckheyd, pag. 207, vs. 157). Het 's Hemels zoet. (Stommen Ridder 643). Het 's menschen leven. (ibid. 799).

§ 91.

Het lidwoord kan als attribuut staan vóór telwoorden.

Ho, seyt den ien. (Rodd. ende Alph. 402). Het maackt den een beroydt. (ibid. 682). Een veertien dagen. (Klucht vande Koe 357). Ontrent den tien. (Spa. Brab. 612). Na den twelven. (ibid. 692). Al over de twee uren. (ibid. 886).

§ 92.

Het bepalend lidwoord wordt ook wel gebezigd:

1°. vóór eigennamen.

Den Rodd'rick!, die... kan nu niet wederstaan een vriendelijck ghesicht. (Rodd. ende Alph. 823).

2°. vóór een demonstratief pronomen. [1])

Of hy wel swijghen sel, den desen, uwe knecht? (Moortje 122). En siedy niet den Hopman enden desen? (ibid. 1304). Ick sacher noyt den desen. (ibid. 3119). En maijn Krediteurs lieten may niet dan de dese houwen. (Spa. Brab. 28).

3°. vóór superlatieven.

Voor 't laatst'. (Rodd. ende Alph. 364). Om 't moyste. (ibid. 400). Op 't alderschuwst. (ibid. 632). Op 't lest. (ibid. 695).

Opmerking.

Vaak wordt de superlatief zonder lidwoord gebruikt.

Die best de stomme speelt. (Nederduytsche Rijmen, pag. 85, vs. 58). Die voorst van de Latynen treedt. (ibid., pag. 94, vs. 32).

---

[1]) vgl. Nederl. Klassieken VII, pag. 55 noot 10.

Het dunckt myn duysent Jaar gheleden, dat ick laatst by u; mijn leven! waar. (Rodd. ende Alph. 834). Die ick hier meest beminne. (ibid. 842). 't Is best dat ickse druck. (ibid. 935). Dees dinghen zijn u meest van nooden. (ibid. 951). Die ick hier meest bemin? (ibid. 1490). Die kruyst sich selven meest. (ibid. 2000). Hoe ick die Koe best verkoopen kan. (Klucht vande Koe 440). Als gy der minst om denckt. (Klucht van Symen 172). Gy benter best an. (ibid. 245). Hier de kopster... sach ierst dat... (Klucht vanden Molenaer 156). Vermits de Chaos eerst hem inde weerelt bracht. (Lucelle 91). Dat uyt den Chaos eerst de Liefde is ghekomen. (ibid. 113). Wie meest de Min inruymt, zijn selven meest ontsteelt. (ibid. 148). Die haar waanden best te kennen. (ibid. 201). Die schoonst voor oogen dient. (ibid. 316). Op d' alderhoochste berg stuyt meest de wint op aan. (ibid. 409). My sal 't gehoorsamen... gevoegelijcxst betamen. (ibid. 995). Waar sal mijn Heer best... gaen? (ibid. 1319). Maar u sal voegen best. (ibid. 2709).

4°. vóór substantieven gevolgd door een pronomen possess.

De Liefste mijn. (Rodd. ende Alph. 1261). Tot orber van de Alderliefste mijn. (ibid. 1494). Door het sterven mijn. (ibid. 2266). Waar is de Liefste myn? (Griane 1077). Voor d'ooghen mijn. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 315, vs. 33). Den Dienaer dijn? (De Groote Bron der Minnen, pag. 500, vs. 64).

5°. vóór een zelfstandig gebruikt pron. possess.

Een yeder voor het sijn. (Het daget uyt den Oosten 1097). In 't syn. (Nederduytsche Rijmen, pag. 111, vs. 279). En d'onse. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 309, vs. 28). Den uwen. (Rodd. ende Alph. 608). Bij 't mijn? (Lucelle 252). Het sijns. (Spa. Brab. 1219). De mijn. (Stommen Ridder 169). Van al het mijn. (Angeniet 870).

Opmerking.

Soms komt het pronomen in dit geval zonder lidwoord voor.

De wil van Kloridin die is op recht..., en de mijn en is oock anders niet, als u. (Angeniet 622). Het huys is mijn. (Spa. Brab. 1923). Vergunt my dat zyn wil en myne mach gheschieden. (Moortje 316). Neemt daar u swaart, 't is u. (Stommen Ridder 345). Wiens woort behoort hier in te ghelden, 't mijns oft u? (ibid. 413). Dat ick... den uwen ben, als ick mijn plach te wesen. (ibid. 1570). Die noch u, noch uwen heeft ghedaan, noch ongheneucht, noch leet. (ibid. 2217). Of hy wel ien Veer in zijn nest het (denck ick) dien zijn is? (Rodd. ende Alph. 390). Wat dat mijn is? (ibid. 391). Dat ick voorts uwe blijff. (Griane 345). Als dat ick uwe ben. (ibid. 1160). Soumen wel sotheyd vinden soo

groot (helaes!) als mijn. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 276, vs. 10). Want dit Hert dat wel eer was mijn is 't nu niet meer, maer gantschlijc dijn. (De Groote Bron der Minnen, pag. 476, vs. 25).

§ 93.

Het onbepaalde lidwoord wordt ook wel gebezigd:

1°. vóór stofnamen, in vergelijkingen.

't Is een meyt als een kruyt. (Moortje 782). In hy ruyckt assen kruyt., (ibid. 2920). Die pleech... om een haver stroo, eens in mijn hant te krabben. (ibid. 3323). 't Is een garentje als een sijt. (Spa. Brab. 1305). Die sel hem om ien haverstro opperknecht maken. (ibid. 1895). Se hebben doren as ien gout so root. (Klucht vanden Molenaer 352). Se had ooghen die glommen as ien kool. (ibid. 453). Haer onbeweeglijck hart is harder als een steen. (Angeniet 2130). Het glimt as ien tin! (Griane 28). Hy ruyckt... als ien kruyt. (ibid. 2613).

Opmerking.

Ook zonder lidwoord komen voorbeelden voor.

En deet als Bus-poer branden. (Moortje 176). Sy besterft als Loodt. (Griane 817). Gy bint een man als morch. (Lucelle 1246). Hy is een man as speck. (ibid. 2771).

2°. vóór abstracte substantieven.

Daer man en Vrouw te gader staegh leven in een blye lust. (Het daget uyt den Oosten 216). Die myn verneerde sinnen wel eer met een achtbaerheyt ontfongen. (ibid. 298). Dat zy my met een praet of ander gunst gerieft. (ibid. 853). Die sullen wormen,... met een smaeck op eeten. (ibid. 1746). Ick sweert u op een nie. (Moortje 2531). En't riep met een schrick. (Spa. Brab. 121). Sy scheeren daar een raat. (ibid. 767). Dat mijn Eer verandert in een smaat. (Rodd. ende Alph. 552). Ick heb met u een medelyen. (ibid. 1993). Tot een verwonderingh van d'aldergrootste lien. (Stommen Ridder 372). Tot een verachtingh en verkleeningh van u naam. (Angeniet 1173). Elck plaets maeckt op een nieu mijn ontrou mijn bekend. (ibid. 2202).

3o. vóór infinitieven; deze krijgen dan de beteekenis van substantieven.

Die met een vriend'lijck sien verheeren ons ghemoedt. (Rodd. ende Alph. 46). Door een simpel knicken. (ibid. 1052). Door een

sterck onderstutten. (ibid. 1067). Met een mees-muylend' lachen. (ibid. 1556). Met een eerbiedigh schamen. (ibid. 1754). Wil ick een swyghen. (ibid. 1836). Door een mistroostich enden? (Lucelle 2596). In een gedurich leet en lijden. (ibid. 2604). Dat hy om lueren en sueren, als een by-slapen, hem... gaet verstueren. (Moortje 292). Die onder hun drien, op een sitten, droncken. (ibid. 2009). Want dan sal't dapper op een schaap-scheeren gaan. (ibid. 2378). Soo ben ick leyder nu, ach! in een eeuwich klaghen. (Stommen Ridder 8). Want ick ben daar van zin een onbyten te doen. (ibid. 343). Ghelijck het derven maackt een onophoud'lijck wroeghen. (ibid. 718). Met een demoedich knielen. (ibid 758).

§ 94

Het bepalend lidwoord wordt weggelaten:

1°. in opsommingen.

Van uwe kracht getuygen den Hemel, Hel, en Aerd. (Het daget uyt den Oosten 46). 't Goet... en baert maer onheyl, sond', en schand. (ibid. 229). O schoonheydt, net besneden, van leest, van schick, van stal, van swier, van standen, ...van hooft, van hals, van heupen en van handen. (ibid. 304). De Goden... raeckten... aen twist aen strijdt. (ibid. 447). De schoonheydt, schat, en stam,... ...is dat hem eerst verdoemt. (ibid. 620). Om liefd', om Raserny... is hy doodt. (ibid. 1346). Om u verlaet ick 't al, eer, tijtels, hooghe staten. (ibid. 1352). Daer doch ghewoon vergaren. Moes-koppers, Knevelaers, Straetsschenders, Moordenaren! (ibid. 1435). Helpt u self met stael met vier of koordt. (ibid. 1514). Een menschelijcke vrucht, die oorsprong neemt uyt Aard', uyt Water, Vuyr en Lucht? (Rodd. ende Alph. 2093). Voor jonghens, voor boeren, voor vreemdelingen en reysers. (Klucht vanden Molenaer 497). Met loopgracht en met schans, met weeren en bolwercken, dan kat men kat op kat. (Lucelle 65). Gelt, gewelt en gunst breeckt recht, zegel en kunst. (ibid. 434/35). En sloech... door last, door mast, door sack, door pack, door kat, door hongt, door man, door muys, door back, door kom, door tin, door bier, door broot, door wijn, door koorn, door sout, door smout, door teer, door smeer... door bacboort, door stuirboot, ...door stroom, door zee, door lant, door sant, door berch, door klip. (ibid. 1745). In tochten..., in slachten en in strijden. (ibid. 2310). Al dees ghebreecken zyn... in de min als laster, quaat vermoen, bekommeringh van sin. (Moortje 34). Ja toomen, stevels, spooren, quispels, en deck-kleen, beere-vellen. (Spa. Brab. 134). Want zy teelt ontschakingh', krackelen, dootslaan en ghewelt. (Stommen Ridder 778). Ghedenckt u niet, ...dat ick u heb doen vinden ghenade, heul en heyl? (ibid. 2068). Aan maaghschap, en aan bloet,

aan vrienden en bekenden. (Angeniet 12). Door strop, door staal, of gift, door drincken, oft met derven van levend' onderhoud, als voedsel dranck of spijs. (ibid. 1575). Echt-breuckt, meynedigheydt, ...onendelijcke schandt, doot-slagen, moorderyen, verlies van eer en goedt. (ibid. 2320).

2°. vóór substantieven, verbonden door *en*, *noch*, *of*, vooral in allitereerende uitdrukkingen.

Klem, noch kunst? (Het daget uyt den Oosten 117). De rechte streecken... is loch en droch. (ibid. 182). Noch jonst, noch eer, noch trouw. (ibid. 265). Met val en vlot. (ibid. 312). Van jong en oudt. (ibid. 461). Geen liefd' noch min. (ibid. 1001). Om gelt of kleet. (ibid. 1113). Wij moeten vleesch en bloedt... bevechten. (ibid. 1554). Vuyr en Vlam. (Rodd. ende Alph. 1071). My schiedt kracht en gheweldt. (ibid. 1139). Noch slach noch stoot. (Lucelle 58). Na wil en wensch. (ibid. 80). Met schand' en schade. (ibid. 145). Met dienst en danck. (ibid. 1624). Door wolcken en gewemel. (ibid. 2129). Op hooft oft voeten. (Moortje 22). Geldt of goedt. (ibid. 269). Die wert hier stof en saak om Schilderen ghegeven. (ibid. 535). Ick ben van stadt en staat u gildebroer. (ibid. 612). Want met een aardicheyt hy Weeuw en maacht beleest. (ibid. 805). By nacht nochte by daagh? (ibid. 1115). Met huydt en met hayr. (ibid. 2640). In sorgh en pijn. (Stommen Ridder 720). Op Hel noch Hemel. (ibid. 1109). Oost en West. (ibid. 1120). Om lief noch leet. (ibid. 1132). Met scha of schanden. (Angeniet 655). Vreest soo een Hanselaar voor roover of voor dief. (ibid. 929). Dat nimmer nacht noch slaep haer groote smart versoet, ...lust noch smaak haar kome van het eten, ...tijd noch stond ...wert vergeten. (ibid. 1390). Met recht en reen. (ibid. 1559). Sy het eer noch schaemt, sy past op schand noch sonden. (ibid. 2120).

3°. in sommige, vaststaande uitdrukkingen, vooral na voorzetsels.

Op Aerde. (Het daget uyt den Oosten 277). In Zee. (ibid. 43). Over disch. (ibid. 425). Gaet,... in vree. (ibid. 763). Op hoope van. (ibid. 847). Op straet. (ibid. 905). In krakeel. (ibid. 1096). By nacht. (ibid. 1154). Te Hoof. (ibid. 1189). Uyt grond mijns harts. (ibid. 1319). Met eeren. (ibid. 1411). Neemt God en sijn gebodt voor oogen. (ibid. 1521). Wy dienen oock om soldt. (ibid. 1544). Met voorsicht. (ibid. 1893). Die smoort in lachter, in waeghschael van syn siel. (ibid. 1905). Naar eysch des tijts. (Rodd. ende Alph. 31). Dit is meest door Natuur by yder een ghemeyn. (ibid. 91). Sy ciert met val de spraken. (ibid. 301). Sy wysen my na met vinghcren. (ibid. 399). Doch twee Spaansche Edel-lien, ...met fortse dien, hem uyt de handen wranghen. (ibid. 994). Met opmerck. (ibid. 1614). Achter straat. (ibid. 1634). Dat hy in stock

ghekluystert waar ghebleven. (ibid. 2023). Over velt. (Klucht vande Koe 280). By hoy en by gras. (ibid. 332). Over Zee, over Zanckt. (ibid. 599). Datse swaer was met Kijnde. (Klucht van Symen. 55). Men sou der om op galeyen komen. (Klucht vanden Molenaer 118). By dagen en by nachten. (Lucelle 310). Ick ben... in Stadt treflijck behuyst (ibid. 372). Ascagne had terwijl sich toegerust in yl. (ibid. 799). Dat hij niet mach na wil zyn vleug'len strecken uyt. (ibid. 2108). Dat hy moest ballingslants soo swermen achter lande? (ibid. 2484). Teghen danck. (Stommen Ridder 318). Dat ick u door tijdt beweghen zou tot minnen. (ibid. 563). Van backboordt, over zij,... in ly. (ibid. 724). In voeghen dat hy... liet rusten. (ibid. 1024). Hieldt ick u al te ruym, of te kort onder swiep? (Moortje 2466).

Opmerking.

Met het voorzetsel *te* vindt men het lidwoord soms wel (en dan met de praepositie tot één woord samengetrokken), soms weder niet gebruikt.

a. Met lidwoord:

Ter sluyck. (Het daget uyt den Oosten 103). Ten Huw'lijck. (ibid. 212). Ten Hemel. (ibid. 276). Ten klocke dry. (ibid. 1031). Ter aerden! (ibid. 1103). Ter grave. (ibid. 1614). Ter schuyl... versteken. (Rodd. ende Alph. 183). Ter sluyp. (ibid. 316). Ter Beurs... gaan. (ibid. 521). Ter schanden. (ibid. 768). Ten Groef. (ibid. 2508). Ter Feest. (Klucht van Symen 104). Sy schaft het ten orber. (ibid. 300). Houtet mijn ten besten. (Klucht vanden Molenaer 340). Ten viere of ten swaard. (Lucelle 62). Mijn Schepen... zijn... ter haven ingekomen. (ibid. 360). Die ter koken omme gaan. (ibid. 539). Ick heb ter Beurs gehoort. (ibid. 626). Soo is hy... ter sadel ingesprongen. (ibid. 809). Dat hy sich veronlege te komen ten aanbijt ten na-noen. (ibid. 975). Ter handt. (ibid. 992). Ter kamer van Lucelle. (ibid. 1100). Ten Oorloch. (ibid. 1402). Geen doot, maar eer gemeene wech ten leven. (ibid. 2117). Ten blyde boogaarts. (ibid. 2250). Dan komt de werelt ten aengang. (Stommen Ridder 953). De Griecksche Zeraphin hy... ten wyve nam. (ibid. 1035). Ter zielen. (ibid. 2001). Ter tafel, en ten eten. (Angeniet 371). Al is hy wel ter taal. (ibid. 557).

b. Zonder lidwoord:

Te lande. (Moortje 584). Hy vlijt hem neder tzeet. (ibid. 807). Te Kercken. (ibid. 826). T'onder. (ibid. 835). Te kermis. (ibid. 1227). Of wil ick gaan te bier? (ibid. 1781). Te veynster uytwerpen. (ibid. 2017). Te groef. (Spa. Brab. 407). Te nacht. (ibid. 729). Te middach. (ibid. 921). Nou hy hem... te poorten uytte jaaght het. (ibid. 1911). Dat de man... te beurs komt. (ibid. 1953).

'Tachternoen. (Angeniet 749). Te voet. (ibid. 1498). En komt die haar te spraack. (ibid. 1989). Te marckt loopen. (Klucht vande Koe 135). Heyn is t'Zee. (ibid. 196). Se hout het goetjen te raet. (Klucht van Symen 300). Te rechten helpen. (ibid. 340). Te landewaarts. (Lucelle 242). Te sprake staen. (Het daget uyt den Oosten 486). t'Echte staen. (ibid. 550). Te gang. (ibid. 612). Te werck. (ibid. 643). Te paarde en te voet. (Rodd. ende Alph. 941). Datter jou Man me tydt te koy? (Klucht vanden Molenaer 244).

4°. als vóór het substantief een bijvoeglijke genitief als bepaling staat. (cf. § 90, Opmerking 2).

§ 95.

Het onbepaalde lidwoord wordt weggelaten:

1°. in zinnen van algemeene strekking.

Want heerelijck gewaad van schoone sachte syde verciert de frisheyt van de welgeschapen leen. (Het daget uyt den Oosten 250). 't Is kunst te leven, als de doodt komt. (Spa. Brab. 326). Niemants eer en lijdt noch scha noch schande, zoo hy belofte breeckt van yemants hooghers handen. (Stommen Ridder 411). Tot beschuttingh van de Maaghdekens haar faam, is tijdig huwelijck voornamelijck bequaam. (Angeniet 48).

Opmerking.

Soms komt het lidwoord wel voor.

't Schickt voor een wijs man niet yet grootsch hem te vermeten. (Angeniet 1363). Het wel drincken is een kunst. (Moortje 2029). 't Is een goet man die wel betaalt, en een rijck man die veel goet het. (Spa. Brab. 1903). Doch 'tis een Edel-man, ...die nijdt en spijt verwerpt. (Rodd. ende Alph. 1165).

2o. in ontkennende zinnen, vooral na *ooit* of *nooit*.

Noyt schelm ick was. (Het daget uyt den Oosten 1159). Dat nimmer blyden dach haar... groet, dat nimmer nacht noch slaep haar groote smart versoet. (Angeniet 1389). Van lichaem schoonheyts stal is hy zoo uytghenomen, als nimmer Man die oyt van Moeder is ghekomen. (Stommen Ridder 375). Modde van Gompen! dat krayden noyt Haan op een preeck-stoel. (ibid. 1957). Noyt werde blooden bloedt van schoone vrou bemint. (Nederduytsche Rijmen, pag. 116, vs. 12). Want Heerlijcker Man, noyt

Moeder wan. (De Groote Bron der Minnen, pag. 446, vs. 16). Bloot hart minde noyt Vrouwe. (ibid., pag. 481, vs. 39). Het frayste weytspel, dat oyt mensch met ooghen sagh. (Rodd. ende Alph. 23). Als minnaar oyt van lief mach eerelijck begeeren. (Lucelle 1522).

D. Het Substantief als Attribuut.

§ 96.

Een substantief staat als attribuut vóór of achter het woord, waarvan het de bepaling is.

Elisabeth mijn Lief! (Rodd. ende Alph. 315). Heer Adelaar. (Lucelle 243).

§ 97.

Verwantschapsnamen en titels staan gewoonlijk vóór het substantief, waarvan zij 't attribuut zijn.

En ghy Heer Rodderick. (Rodd. ende Alph. 1179). De Koningin Gryaan. (Griane 2137). Van de Princesse Hermiede. (ibid. 2139). Keyser Karel. (Klucht vande Koe 43). Heer Adelaar. (Lucelle 243). Den bloedt-Godt Mars. (Het daget uyt den Oosten 452). Joffer Margriet. (ibid. 808).

Opmerking.

Toch komt het wel voor, dat zulke woorden achter het substantief staan, waarvan zij de bepaling uitmaken.

Hoort hier, Symentje Neef. (Klucht van Symen 3). Vaert wel, mijn Roemer Heer. (Het daget uyt den Oosten 1080). Amjanus Bisschop heeft zyn oogen uytgesteken. (Lucelle 169). Een Roomsche Leo, Paus. (ibid. 171).

§ 98.

Als appositie staat een attributief substantief altijd achter het woord ,waarvan het de bepaling is.

Claertjen mijn gespeel. (Het daget uyt den Oosten 11). Ghy terger van dit volck. (ibid. 118). De valsche vrouw, de hoop.

(ibid. 178). Aen achterklap of smaet, een leelijck schendigh dingh. (ibid. 357). My afghesloofde Man. (ibid. 657). In het Hof, School-vrouwe van de sonden. (ibid. 666). Maar uwe Kamerier, die soete slechte slooff. (Rodd. ende Alph. 325). By u, myn leven! (ibid. 834). Dit jonghe leven soet, een deerlijck offerhande! (ibid. 2297). Joost de breyer? Met Pieter de wasser... Marckis de schuurder. (Klucht van Symen 455). Gaat stracx tot mijn gevaar Meester Hans d'Apoteker. (Lucelle 1975). Nae 't diefsche Barbarije, dat Roofnest! ja de marckt van het ghestole goedt! (Moortje 557).

§ 99.

De appositie wordt vaak gescheiden van het woord, waarbij ze hoort; dit komt vooral voor, als de bijstelling dient ter nadere verklaring van een pronomen personale.

Margariet blijft hier, die trouweloose Vrouw. (Het daget uyt den Oosten 1285). Siet daar, daar komtse selfs, die pest, en het verderf. (Moortje 85). Of hy wel swijghen sal, den desen, uwe knecht? (ibid. 122).

§ 100.

De overeenkomst in naamval tusschen appositie en het woord, waarbij ze als bepaling dienst doet, wordt niet zelden verwaarloosd.

Hij heeft my uyt geeyscht, dien booswicht, dien verrader. (Het daget uyt den Oosten 739). Die deden aan haar man de Coning dit verstaan. (Lucelle 2509). Tot die volcomen hulp van my u trouwe Vriendt. (Rodd. ende Alph. 588). Den Hoochste spaar myn Oom de Keyser langh ghesondt. (Griane 623). Ick loope na u vrundt de kloecke Prins van Peere. (ibid. 1926).

Opmerking 1.

Vermelding verdient, dat sommige woorden, vooral *heer*, als appositie vóór een substantief in den genitief staande, onverbogen blijven.

Keert na u Heer Vaders Huys. (Rodd. ende Alph. 1669). Na u Heer Vaders woningh. (ibid. 1842). Voor mijn Heer Vaders slot. (ibid. 2528). In myn Heer Vaders palen. (Griane 507). Myn

Heer Vaders ghebodt. (ibid. 604). Het Eylant Kossen roem. (Lucelle 19). Mijn Heer den Paltzen zoon. (ibid. 2638). Myn heer Vaders stadt. (Moortje 542).

Opmerking 2.

Een substantief, als appositie staande bij het subject, heeft soms den accusatiefsvorm. (cf. § 2).

Ick uwen Koningh sal in plaats van Scepter draghen grootmoedigh... een... Swaart. (Rodd. ende Alph. 1021). Maar Ascagnes dien bengel wort van u lief gelieft. (Lucelle 1726). So wasser seecker Don, een loosen ouwden guyt. (Moortje 137). Waar sal hy armen man van nu voortan of leven. (Spa. Brab. 1238). En hy den onbelaafden Esel, en heeften noyt verneert. (ibid. 1625). Nu wert mijn laas! een man, een stommen man ontzeyt! (Stommen Ridder 545). Hy heeft my uyt geeischt, dien booswicht, dien verrader. (Het daget uyt den Oosten 739). Dit wast dat Salomon, den wysen Coningh, seyde. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 531, vs. 13).

§ 101.

Soms komt eene appositioneele constructie voor in plaats van den partitieven genitief.

Men zie hiervoor §§ 104, Opmerking 1 en 106.

E. De Bijvoeglijke Genitief.

§ 102.

De *partitieve genitief* dient om het geheel aan te wijzen, waarvan een deel genomen wordt, of ter aanduiding van de stof, waaruit eene zelfstandigheid bestaat. Het regeerende woord kan zijn een substantief, een telwoord of een bijwoord.

Opmerking verdient, dat een adjectief, als attribuut bij den genitief staande, soms onverbogen blijft.

Vol vyers. (Het daget uyt den Oosten 120). Soo veel gelts. (ibid. 273). Van veel hinders. (ibid. 903). Die stucke guyts. (ibid. 1032). Met soo luttel raedts. (ibid. 1432). Een tonne gouts. (ibid.

1640). Veel quaats. (Nederduytsche Rijmen, pag. 94, vs. 17). Met een dronck Wijns. (ibid., pag. 112, vs. 317). Meer aarts. (ibid., pag. 126, vs. 47). Een groote Roemer wijns. (ibid., pag. 139, vs. 156). Vol leevens en vol brands. (De Groote Bron der Minnen, pag 457, vs. 15). Een hart vol suchts en pijn. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 511, vs. 20). Sticke vleys. (Rodd. ende Alph. 426). Ghy stucke Boefs. (ibid. 1342). Weynigh wercx. (ibid. 2286). Een hoop on-nut volx. (Griane 246). Een stickeweechs. (ibid. 1314). Een kartier uyrs. (Klucht vande Koe 383). Meer gelijx. (ibid. 414). Een Kanne-wijns. (ibid. 445). Goets genoech. (Klucht vanden Molenaer 575). In een blick tijts. (Lucelle 6). Een uyrtjen soets. (ibid. 2555). Drie tonnen biers. (ibid. 2737). Een laagh gheschuts. (Moortje 246). Een wijltyds. (ibid. 302). Verslachs genoech. (ibid. 1049). De stuckedrochs. (ibid. 2432). Minder hoops. (ibid. 3189). Een goet stuck wercks. (Spa. Brab. 524). Van dus en so veel ghevens. (ibid. 1164). Een vaane biers. (ibid. 1743). Een pijntje wijns. (ibid. 1744). Pont vlooms. (ibid. 1861). Alles goets. (Stommen Ridder 16). Meer pijns en lasters. (ibid. 1179). Een droppel nats of twee. (Angeniet 961). Met luttel onderwints. (ibid. 1338).

§ 103.

Op *iet*, *niet* en *niemand* volgt ook de partitieve genitief.

Yet quaadts. (Griane 806). Van anders yets. (ibid. 2356). Yet vreemts. (Klucht van Symen 242). Niet beters. (Lucelle 189). Niet waardichs. (ibid. 1526). Niet sekers. (ibid. 2405). Niet soets. (Moortje 304). Niet matichs. (ibid. 1745). Niet lievers. (ibid. 2274). Niet tijdelijcks. (Angeniet 193). Niet tydelijcks. (Nederduytsche Rijmen, pag. 97, vs. 159). Niemant vreemts. (Spa. Brab. 1121).

§ 104.

Ook na *wat* wordt de partitieve genitief gebezigd.

Wat luchts. (Het daget uyt den Oosten 163). Wat... nieuws. (ibid. 1764). Wat haers. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 238, vs. 18). Wat schats. (ibid., pag. 274, vs. 52). Wat baart een Mey al viers. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 320, vs. 4). Wat vreveligh̄s. (Rodd. ende Alph. 508). Wat verdraghs. (ibid. 1931). Wat koelte of ver-varsens. (ibid. 2076). Wat moys. (Griane 12). Wat harts. (ibid. 1219). Wat soet Sieroops. (ibid. 1952). Wat moets. (Klucht vanden Molenaer 485). Wat quaats. (Lucelle 726). Wat goets. (ibid. 910). Wat gehoors. (ibid. 1717). Wat nieuws. (ibid. 1970). Wat moets. (ibid. 2194). Wat verquickins. (ibid. 2198). Wat wints. (Moortje 2301). Wat jenters. (ibid. 2741). Wat gelts. (ibid. 2743).

Wat al... ongemacks. (Spa. Brab. 961). Wat wils. (ibid. 1494). Wat goets. (Stommen Ridder 692). Wat frays. (ibid. 847). Na wat beraats. (Angeniet 1545). Vry wat treftighs. (ibid. 2242). Wat heymelickx. (ibid. 2414).

Opmerking 1.

Eene appositioneele constructie na *wat* komt ook veelvuldig voor.

Wat maecksel of wat geesten. (Het daget uyt den Oosten 42). Van wat stof. (ibid. 131). Wat... wellust. (ibid. 218). Wat Godde-lijcke reden. (ibid. 311). Wat gehoor. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 231, vs. 13). Wat vryheyd, en wat tijd. (ibid., pag. 360, vs. 12). Wat nyt. (De Groote Bron der Minnen, pag. 385, vs. 3). Wat burgherlijcke twist en lust, ...wat buur en broeder-moort, wat plundering, ...wat dullen ijver. (dl. III, Sonnet, pag. 589, vs. 1, 6, 7). Wat vreughd'. (Rodd. ende Alph. 2). Wat Pijlstart. (ibid. 19). Wat goet g'luck. (ibid. 75). Wat bits ghetuymel. (ibid. 1134). Wat Water. (ibid. 1729). Wat jonst. (Griane 196). Wat land of stede. (ibid. 610). Na wat varsch. (ibid. 1666). Wat gemelijcke sin. (ibid. 1836). Wat vruechde rycke loon. (ibid. 2572). Wat anxst, wat ongeluck. (ibid. 2714). Wat goet tijt. (Lucelle 976). Wat volmaackte reden. (ibid. 1046). Wat avontuur. (ibid. 1256). Wat groot ongeluk. (ibid. 2362). Met wat vier. (Moortje 265). Wat middel of wat raat. (ibid. 1092). Wat jammerlijcken rouw. (ibid. 2815). Wat kommer. (Spa. Brab. 170). Wat raadt. (ibid. 882). Wat wissel van leven. (Stommen Ridder 940). Wat eer. (ibid. 2398). Wat lieffelijck onthaal. (Angeniet 500). Wat arbeyd, wat gevaar, wat pijnlijckheyt. (ibid. 1467). Watmen daar sichtbaar siet. (ibid. 1798).

Opmerking 2.

Door verwarring van deze laatste constructie met de oorspronkelijke, waarbij op *wat* de genitief pluralis volgde

cf. Wat seltsa*mer* saken. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 255, vs. 37).

ontstond eene constructie, waarbij op *wat* een substantief, niet alleen in het fem. sing. en in den pluralis, maar ook in het mascul. en neutr. sing., verbonden met een adjectief op-*er* volgde. [1])

Wat heughelijcker Feest. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 362, vs. 2). Wat Goddelijcker glans. (De Groote Bron der Minnen, pag. 441, vs. 18). Wat bedroefder saeck. (Aendachtigh Liedt-Boeck,

1) Vgl. Van Helten, Vondel's Taal, § 261.

pag. 547, vs. 37). Wat grooter noodt. (Griane 1732). Wat schoon der Maghet. (Moortje 526). Wat sotter vent. (ibid. 1188). Wat sonderlingher volck. (Spa. Brab. 967). O wat ghewenschter zaack! (Stommen Ridder 618). Wat grooter strijt. (ibid. 940). Wat droever schouspel. (ibid. 1861). Wat leyder maar! (ibid. 1969). Wat grooter smaat. (ibid. 2053). Wat heughelijcker feest. (Angeniet 500). Wat walligh-acht'ger dingh. (ibid. 883). Wat wulpscher Meer. (ibid. 2141).

§ 105.

De partitieve genitief kan omschreven worden door *van*.

Niemandt van 't sterflijck volck. (Het daget uyt den Oosten 640). Een Roemer vol van Roem. (ibid. 679).

§ 106.

De vervanging van den partitieven genitief door eene appositioneele constructie komt reeds hier en daar voor.

Twee hoopen Ros-volck. (Rodd. ende Alph. 1917). Soo veel quaadt. (Griane 1651). Alles goet. (ibid. 1698). Een deel groote dieven. (Lucelle 455). Een beker Bier. (Moortje 1358). Meer lust. (Stommen Ridder 674).

§ 107.

Eene eigenaardige constructie, in het Middelnederlandsch de gewone, bezigt Bredero bij het telwoord *een*.

Een haar Nicht. (Spa. Brab. 769). Van een haer Erfghenaem. (Nederduytsche Rijmen, pag. 110, vs. 250).

Opmerking.

Ook bij andere numeralia komt dit eene enkele maal voor.

Ons Adelborsten vier. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 292, vs. 81).

Toch is ook bij Bredero de thans gebruikelijke constructie de meest voorkomende.

§ 108.

Een *subjects-genitief* komt voor als bijvoeglijke bepaling van infinitieven of verbaalstammen om 't uitgangspunt der werking aan te duiden.

Hy gaept na anders doen. (Het daget uyt den Oosten 632). Door 't brant-stichten... der diefachtighe Moor! (Rodd. ende Alph. 1060). Door des Menners anjaghen. (ibid. 2122). Myn Vaders dwang. (Griane 965). Der Jonge-Lievers brueck. (ibid. 996). Door 't quaat ingheven valsch, der looser slanghe. (ibid. 1755). Des tijdts beloop. (ibid. 1803). Eeuwicheyts verouden. (Lucelle 97). Den heeten loop der woeste Fransche muyters. (ibid. 363). In's gevers onderscheyden. (ibid. 1148). Door 't drayen des Fortuyns. (Moortje 537). Der Roomscher spelen stichter. (ibid. 3355). Der mannen ondergangh. (Angeniet 1560). Der ronder Sterren loop. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 307, vs. 150). Door des vyants aenloop. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 529, vs. 22).

§ 109.

Evenzoo kan een *objects-genitief* als bijvoeglijke bepaling staan bij een' infinitief of een verbaalsubstantief ter aanduiding van het doel der werking.

Met anghsten der Hellen. (Het daget uyt den Oosten 1655). Het vernielen der booser zielen. (ibid. 1944). Tot onderling beminnen der ghener. (Nederduytsche Rijmen, pag. 116, vs. 4). Tot Lichaams oeffening. (Rodd. ende Alph. 26). Uyt vreese der omsitt'ren. (ibid. 804). Tot het Vaderlants beschutten. (ibid. 1062). Stervens groot begheeren. (ibid. 2245). Door liefd' des Vaderlandts. (Griane 576). D'ontsich myns Vaders. (ibid. 682). Uyt weyg'rens vrees. (ibid. 1707). Tot s'naastens hulp. (ibid. 1837). Door kennisse des quaats. (Angeniet 1028). In 't lasteren en 't laken der vrouwen. (ibid. 1772).

§ 110.

De bijvoeglijke genitief kan zoowel vóór als achter het woord staan, waarvan de 2e nv. de bepaling is.

De oorsaeck van der rechter armen noot. (Spa. Brab. 1166). O alder wond'ren Heer! (Stommen Ridder 632). Tot Lichaams oeffening. (Rodd. ende Alph. 26). 's Konings Hof. (ibid. 42). En dudd'oorich vrunts-hulp. (ibid. 568). Der menschen Offer. (ibid. 871). De groote Godt des hooghen Hemels Heyligh. (ibid. 1001). D'Oeffeningh des gheweers. (ibid. 1028). Der Maranen hoop. (ibid. 1055). D'eer mijns Liefs. (ibid. 1313). Mijn Liefs doodt. (ibid. 1314). Der Vrouwen ghedachten. (ibid. 1654). Des Duyvels list. (ibid. 2472). Der Wysen Kroon. (Nederduytsche Rijmen, pag. 91, vs. 130). Der knechten knecht. (Angeniet 327). Al des weerelts kunst. (Lucelle 739). Op 's persoons waardicheyden.

(ibid. 1149). Der batschen moedt. (Griane 555). Van 'svolcx vruecht. (ibid. 673).

Opmerking.

't Woord *God* staat gewoonlijk vóór het substantief, waarvan het de bepaling is.

De ware Gods hand-werck. (Het daget uyt den Oosten 1571). Door Gods beschick. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 519, vs. 4). Gods heyl. (ibid., pag. 521, vs. 28). Gots goetheden. (ibid., pag. 525, vs. 16).

Maar ook vindt men:

Met de hulpe Gods. (Griane 1225). Gaven Gods. (Lucelle 484). Het oordeel Gods. (ibid. 2541). Inde vreese Gods. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 516, vs. 6).

§ 111.

Een substantief, als bijvoeglijke genitief staande bij een ander woord, kan zelf eene nadere bepaling (adjectief, of lidwoord) bij zich hebben.

Men vergelijke hiervoor § 90.

F. De Bijvoeglijke Voorzetselbepaling.

§ 112.

Een substantief, door een voorzetsel bij een ander woord geplaatst, kan als *bijvoeglijke voorzetselbepaling* daarbij voorkomen; vooral verbaalsubstantieven worden vaak door eene dergelijke bepaling gevolgd, en hebben dan naar hunne beteekenis eene bepaalde praepositie bij zich.

Een... lust tot wederwraeck. (Het daget uyt den Oosten 152). De Capiteyn van 't Hof. (ibid. 757). De toonen aen zijn voet. (ibid. 800). Het pocchen op dit... leven. (ibid. 1691). Ghy Maeghden aen de blye Reye. (ibid. 1972). Ien werrelt van een Man. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 224, vs. 19). Ien Roch in Zee. (Rodd. ende Alph. 446). Van water koever. (ibid. 687). Met hope van

verwinnen. (ibid. 936). Het... besorgh van sijn bedeesde romp. (ibid. 1316). Op hoop van beter. (ibid. 2319). Mijn toevlucht inder noot! (ibid. 2440). O huys van Deughd'! (ibid. 2523). De naam van eer. (Griane 189). Haar gunst, tot hem. (ibid. 795). Te Bude in de stadt. (ibid. 1813). 't Zyn wyven van mans. (Klucht vande Koe 297). Gy plompert in jou praten. (Klucht van Symen 363). Heele legers met volck. (Lucelle 555). Door liefde tot haar mannen. (ibid. 1006). 't Scheyden uyt dit dal. (ibid. 2092). Gemeene wech ten leven. (ibid. 2117). Van Naayen met de naalt, van teeck'nen uyter handt, van 't spelen op de Luydt. (Moortje 150). Haar Koffertje met brieven. (ibid. 2141). In den yver tot Gods lof. (Stommen Ridder 75).

Opmerking.

Soms wordt een substantief gevolgd door eene praepositie-bepaling, afwijkende van het tegenwoordig taalgebruik.

Troost aen Godt. (Nederduytsche Rijmen, pag. 99, vs. 217). Ghenoegen aan dit wanschapen. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 304, vs. 15). Dewyl gh'er lust aen hebt. (De Groote Bron der Minnen, pag. 422, vs. 8). Uyt vreese der omsitt'ren. (Rodd. ende Alph. 804). Mannen met de naam. (ibid. 465). Treck... daer na. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 345, vs. 30). Men souwer lust nae kryghen. (Spa. Brab. 936). Ick moeter een eynt of maken. (ibid. 2205). Hebt ghy op my eenighe nijdt? (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 271, vs. 31). Met een wraack over u selven. (Rodd. ende Alph. 2407). Een kijnt ten huys. (Moortje 1503). Kreegh icker groote lust toe. (Klucht vande Koe 232). Lust tot eeten. (ibid. 561). Mee-lijen en medoogen van dees verliefde. (Het daget uyt den Oosten 95). 't Gevaer van 'tschuyn geboeft. (ibid. 1065). Met sorghe van dit nietigh leven. (Nederduytsche Rijmen, pag. 96, vs. 114). Wt vreese vande straf. (ibid., pag. 101, vs. 38). In minne van myn vrouw. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 275, vs. 14). Wraack, van 't smadelick verachten. (ibid., pag. 334, vs. 49). Hoop van hulp. (De Groote Bron der Minnen, pag. 467, vs. 6). Uyt liefde vande rechtsgheleerde Doctoren. (Spa. Brab. 1777). De straffe vande moort. (Stommen Ridder 477). Danck... van u behoudenis. (ibid. 575). Verlof van 'tgheen dat ghy versoeckt. (Rodd. ende Alph. 1171). Tot een gedenckenis van mijn bedroefheyt. (ibid. 1699). Ghevoel van mijn jammerlijck verdriet. (ibid. 1707). Om 't eynd te maken van myn droevigh ongheluck. (Griane 1085). De peys te maacken van u Tween. (ibid. 2485). De loon... van mijn getrouwen dienste. (Lucelle 2007).

§ 113.

Evenals in het tegenwoordig Nederlandsch wordt een stoffe-

lijk adjectief soms omschreven door middel van de praepositie *van*.

Met woorden van Sulpher en Gout. (Het daget uyt den Oosten 459). In koffers van Metael. (ibid. 1438). De Vingerling van Gouwd'. (Griane 81). De Koetse van Yvoor. (ibid. 655). Haar lipjes van Koraal. (Lucelle 39). Een Tombe van Albaster. (Stommen Ridder 1986).

§ 114.

Een infinitief met *te* kan als attributieve bepaling bij een substantief voorkomen en wordt daarmede dan verbonden door de praepositie *om*.

Uyt Goden lust... om my wat te temteeren. (Het daget uyt den Oosten 129) Geen raedt om hem... te krijgen. (ibid. 1636). Ien nieuwe duyt ...om appelen te koopen. (Rodd. ende Alph. 420). Lust om het ghevecht te waghen. (ibid. 1117). Verlof om... te blasen. (ibid. 1328). Tot een noot-hulp, om u t'ontsetten. (ibid. 1418) Een oorsaack om te hopen. (Griane 2134).

Opmerking 1.

Eene enkele maal komt een infinitief met passieve beteekenis *zonder te* voor.

Een Schat niet om waerdeeren. (Nederduytsche Rijmen, pag. 110, vs. 260). Stof en saak om Schilderen. (Moortje 535).

Men maakte in de 17e eeuw namelijk onderscheid tusschen het gebruik van den infin. *met te* en den infin. *zonder te*.

Wij lezen bij L. ten Kate, pag. *717*, X: [1])

E e n m a n g o e d t o m b e v e c h t e n is goedt om bevochten te worden.

E e n m a n g o e d t o m t e b e v e c h t e n is goedt om eenen anderen te bevechten dunckt my zekerst om 't onderscheidt tusschen 't Actyf en Passyf uit te drukken, en niet dan Passive te kunnen verstaen worden.

1) L. ten Kate, Aenleiding Tot de Kennisse van het verhevene deel der Nederd. Sprake, Bijlage No. 8, behelzende CXXVI Waernemingen opde Hollandsche Taal, t'zamengestelt door Pr. Cs. Hooft.

Huyghens nam dit verschil in gebruik steeds in acht, zoo ook Vondel. Bredero was minder nauwkeurig, want behalve bovenstaande plaatsen vinden wij ook den infinitief *zonder te* met actieve beteekenis gebruikt.

Met lust om weten. (Stommen Ridder 2412). Een goet middel... om slechten het geschil. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 260, vs. 44). Met de lust, gelyck om sien 't beroemde Hof. (Griane 56). Wt lust om weten. (ibid. 1720).

Opmerking 2.

Soms wordt de infinitief met het substantief verbonden door de praepositie *van.*

Belofte... van haer te trouwen. (Het daget uyt den Oosten 835). Op hoope van te werven. (ibid. 847). Uyt vrees van hem te vertoornen. (Klucht vanden Molenaer 405). De kunst van wel te konnen leven. (Stommen Ridder 2092). Die... konst van wel te konnen spreken. (Angeniet 1300). Met schijn van wel te leven. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 548, vs. 7).

Opmerking 3.

Ook wel komt de infinitief *met te* zonder *om* voor.

Moet het zelve te behouwen. (Rodd. ende Alph. 858).

VIERDE HOOFDSTUK.

IV. BIJWOORDELIJKE BEPALING.

A. Het Lijdend Voorwerp.

§ 115.

Een lijdend voorwerp kan alleen als bijwoordelijke bepaling staan bij *transitieve* werkwoorden.

Die dees Stadt heeft beschudt, en Gamesi verslaghen. (Griane 144). Ghebruyckt u goet verstant,... siet dit in. (Lucelle 1416).

§ 116.

Opmerkelijke *transitiva* (niet meer in gebruik, van beteekenis veranderd of intransitief geworden) zijn:

Die met ontsach... heerschapt... den breydeloosen drift. (Het daget uyt den Oosten 29). Het geluck... verrockt haer goede gunst. (ibid. 60). Wildy nu schrandriseeren van wat stof de ziel werd ghemaeckt? (ibid. 130). Ghy die 't ghemoet... salight steedts. (ibid. 300). Of soudt ghy wel soo snoot u selven dit verbooghen? (ibid. 411). Missaeckt my. (ibid. 414). Hoe vloyden hy my dan dees kop en bey mijn ooren. (ibid. 807). De loode kist die werdt ghegroeft. (ibid. 1718). Mijn quaat gheluck armt my op 't onghesienste. (Rodd. ende Alph. 2252). Dat... ghy u vorstelijck toesegghen souwt valschen of ontlegghen. (Griane 441). Op die voorwaarden heeft Florendus my begordt. (ibid. 2476). Dat ghy myn wat vroeg wreckten. (Klucht vande Koe 124, vgl. ook vs. 127, vs. 249). Ick heb hem geloos-panct, en ge-eygenpandt en uyttewonnen. (Spa. Brab. 1770). Hier moet ick... zonnen 't hartje van de dampen van mijn zuchten. (Stommen Ridder 1370). Verheert my als een kindt. (Angeniet 1306). En die den armen overmach. (Lucelle 444). Wie heeft u dus gheswart? (Moortje 1582).

Ghy, die teeldt de jeuchdelijcke May met heyl-kruyt. (Het daget uyt den Oosten 50). Viert myn gheboon. (ibid. 435). Ick

en straft niet. (ibid. 567). Ick nimmermeer een meer als u bekende. (ibid. 1042). Als u die ick besin. (ibid. 1125). Wil niemandt my handt-haven? (ibid. 1329 en 1617). Siet, hoe dat ick... de straat met kruycen strenghel. (Rodd. ende Alph. 316). Vertaalt hier al hetgundt ghy acht te zijn u voordeel. (ibid. 1100). 't Verdubbelt mij mijn smart, als ick het noch vermane. (Griane 157). Doch in Pelgrimsgewaat vertrock hy my zijn staat. (ibid. 2223). Ghy moet ons van de ouwe mannetjes oock wat verslaen. (Spa. Brab. 413). Nu opdat ick niet lang de redenaar en maak. (Angeniet 1194).

Die de Nature pronckt met een braaf Prinslijck wesen. (Rodd. ende Alph. 192). Sterft daarom u begheeren. (ibid. 1535). Wat leeden wel ghemaeckt zijn braef gewaed verschuylen. (Het daget uyt den Oosten 85). De roode wonden die 't ghemeene volck verbleeckt. (ibid. 151). Zoo wentelt, weldt en woelt u schoonheyt mijn ghedachten. (Moortje 901). Ick heb dat nagedocht. (Angeniet 235).

§ 117.

Opmerkelijke *intransitiva* (niet meer in gebruik, van beteekenis veranderd of transitief geworden) zijn:

De tijdeloose mensch kuifelt met de keur. (Het daget uyt den Oosten 68). Hoe komt doch dat de tocht van dit hartvochtich hert niet door den tijd en meuckt. (ibid. 156). Dat hy verschuylt en steel-wijs ritste. (Rodd. ende Alph. 1433). Dat ghy tot s'naastens hulp so traachlyck vadsich lundert. (Griane 1837). Nadat hij rust of ruytert. (Stommen Ridder 156).

Soo ghy wat wilt vertrecken. (Het daget uyt den Oosten 1210). Soo haast ik hem vertel..., sal hy afstaan uyt Liefd'. (Rodd. ende Alph. 70). Die met afgunst groot verarg'ren in u vreught. (ibid. 805). Ick sal van louter hertseer haast verdwijne. (ibid. 1224). Ach Goden wat ick sie! mijn ooghen slaan tot blindtheyt. (Stommen Ridder 2284).

Want door het varsche nuw het oude gants ontmunt. (Griane 1800). Eer sal dit rancke rif vermorselen in 't stof. (Het daget uyt den Oosten 71). Ick ondersocht eenmael na d'oorspronck des verkeertheyt. (ibid. 642).

§ 118.

Bij Bredero komen werkwoorden *reflexief* gebezigd voor, die thans niet meer wederkeerig gebruikt worden, of niet meer in gebruik zijn. (cf. § 11).

§ 119.

Verschillende werkwoorden zijn thans wel reflexief, die bij Bredero niet wederkeerig gebruikt worden. (cf. § 12).

§ 120.

Evenals thans wordt als reflexief pronomen voor den 1sten en 2en persoon gebruikt het persoonlijk voornaamwoord.

Het reflexief pronomen voor den 3en persoon luidde bij Bredero voor het mascul. en neutr. sing. *hem*, voor het vrouwel. sing. en het meervoud (van alle geslachten) *haar*.

Hij verstondt hem... op Acksjen te koopen. (Moortje 516). Hij vlyt hem neder tzeet. (ibid. 807). Hy wrong hem als een aal. (Spa. Brab. 153). Niemant en treckt hem an. (ibid. 1048). Wie sal hem dan voortaan vertrouwen aan een wijf? (Stommen Ridder 409). De machtichste Monarch sou hem gheluckich houwen. (ibid. 2438). Hoe seer hy't hem gelaat. (Angeniet 561). 't Schickt voor een wijs man niet yet grootsch hem te vermeten. (ibid. 1363). 't Lant begint hem op te heven. (ibid. 1891). Soo oock die om het snoode geldt hem onder Hymens vaendel stelt. (Het daget uyt den Oosten 223). En hiel hem of hy socht. (ibid. 953). Ja elck behoort hem te bevlijten. (Nederduytsche Rijmen, pag. 111, vs. 278). As hy hum wat koeltjes hout. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 233, vs. 31). Daer een ander gheluckigh hem bevindt. (De Groote Bron der Minnen, pag. 397, vs. 11). Elck acht hem schoon en groot. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 523, vs. 19). Dat met de nacht hem niemant en verduystert. (Rodd. ende Alph. 1202). Om wien het minnend' hert hem vande menschen scheyt. (ibid. 150). Een yeghelyck soeck hem by Gode te versoenen. Griane 571). Op dat door snelle spoet hem niemandt en bedroeft. (ibid. 2288). Want wie kan hem veur sulcke schelmen wachten? (Klucht vande Koe 45). 't Is niet vreemt dat het hem noch soo wel onthout. (Klucht van Symen 64). Hy spieghel hem an my. (Klucht vanden Molenaer 577). Maar ick en sach mijn daghen geen jongeling die hem souw beter konnen dragen. (Lucelle 597). Kan men hem so vergeten? (ibid. 1510).

Ick bid ou Majesteit haar so laach te verneeren. (Spa. Brab. 622). Mijn Nicht, die breyneloos vergeckt haar niet en weet te dragen. (Stommen Ridder 1385). Dat sy haar nu althans,.... gingh voeghen te wonen op haer selfs. (Angeniet 42). Want Gryaan... heeft haar voorts na Hongeren begheven. (Griane 1717).

Soud u volmaacktheyt haar wel kunnen soo verneeren om mijn te minnen? (Lucelle 1523). Zij kreundt haar niet an 't kijven. (Rodd. ende Alph. 663). Wat! moeyt Margriete haer nu met Philosophye? (Het daget uyt den Oosten 281).

Die'r niet op de vaart verstaan. (Moortje 238). Dat al zijn kind'ren haar soo ongheregelt draghen. (ibid. 909). Selden sy haer bekeeren. (Spa. Brab. 1147). Op dat zy een weynich haar versaden. (Stommen Ridder 479). De luy verwongd'ren heur. (ibid. 1411). Ist dat mijn vrienden haar bedroeven in mijn dingen. (Angeniet 1259). Hoe waandy souden sy haar met den ander dragen? (ibid. 1828). Veel konnen meesterlijck als vrienden haar ghelaten. (Rodd. ende Alph. 105). Ja dat de Velden haar met weer-schijn Groen bekleden. (ibid. 528). De Vaders van het recht haar laten niet verwinnen. (Griane 2061). Waar de beschouwers haar onwetend' in verwarren. (Lucelle 34). Hier soo veel joffers zijn in dese groote stadt, die ongetwijfelt haar geluckich souden roemen. (ibid. 1682).

Opmerking 1.

Terwijl in het Middelnederlandsch het refl. *zich* bijna nooit voorkomt (alleen in Duitsch gekleurde stukken), begint het zich in de taal van de 17e Eeuw meer te vertoonen.

Bij Bredero komt *zich* reeds dikwijls voor.

Mijn aensicht begint sich te verstellen. (Het daget uyt den Oosten 258). Mijn oude eer vergaat en wendet sich in schant. (Nederduytsche Rijmen, pag. 86, vs. 99). Soo heeftmen sich verkalt. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 253, vs. 24). Dat hart kan sich breydelen. (De Groote Bron der Minnen, pag. 375, vs. 17). Elck heeft sich selfs lief. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 523, vs. 10). Die sich soo laat vervrouwen. (Rodd. ende Alph. 47). Het soet manghelt sich in rou. (Griane 1043). Dat hy sich veronlege. (Lucelle 974). Die daerme sich wel behelpen kan. (Moortje 561). Die vuyght sich steets by volck. (Spa. Brab. 705). Eer mijn hartje sich versmaalt. (Stommen Ridder 221). Wien sich u slaef ghelaat. (Angeniet 641).

Opmerking 2.

Eene enkele maal wordt de vorm *sick* bij Bredero aangetroffen. Het gebruik hiervan moet verklaard worden als eene poging om het Hgd. *sich* te vernederlandschen; in de spreektaal komt het niet voor, althans niet in de Frankische en Friesche dialecten, wel in de Saksische.

Die sick niet seer en kreunt. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 281, vs. 16). Een ander sick mach spiegelen daar an. (Moortje 2812).

Opmerking 3.

Als reflexivum van den 3[en] ps. sing. komt ook nog voor *sijn*, meestal in verbinding met *selve(n)*, of *selfs*.

Een grouwel ist voor Godt sijn selven te vermoorden. (Het daget uyt den Oosten 1524). Soo hy syn selfs en Gode kendt. (Nederduytsche Rijmen, pag. 88, vs. 16). Die martelt, laes, sijn selven. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 277, vs. 35). Die van syn selven nau een trisseltje en heucht. (De Groote Bron der Minnen, pag. 480, vs. 7). Elck doet sijn selfs leyt. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 523, vs. 10). Hy moordt zijn selfs. (Rodd. ende Alph. 2008). Die.... zyn selven wil verbinden. (Griane 2368). Die zijn zelve niet kan roeren. (Lucelle 2322). Hy brengt sijn selfs daerin. (Moortje 3098). Die mint Godt meest, zijn selven minst. (Stommen Ridder 106). So hy sijn selfs en Gode kent. (Angeniet 248).

§ 121.

Het wederzijdsch voorn.wrd. luidt bij Bredero *elkander malkander* [1]) (*mekaar*), en ook af en toe *den ander*.

Die u voor desen de'en u Trouw elckander schencken. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 519, vs. 104). En dat het swinckje recht elckander wel gemoet. (Lucelle 179). Om met elckaar te strijen. (Rodd. ende Alph. 1247). 'tGhelijckt niet by malkander. (Moortje 1903). Met malkander. (ibid. 3247). Hoe seer de jonge Lien malkander mogen sien. (Lucelle 280). Komt laat ons met malkandren gaan. (ibid. 1438). Die goyen mekaar mit schillen. (Griane 13). So meete wy mekaar de toogjes toe. (Spa. Brab. 1703).

Vermits dat ghy den ander scheld en vloeckt. (Rodd. ende Alph. 1170). Naar noene spreecken wij den ander. (Griane 644). Buyten de stede... heb ick bevoorrewaart den ander weer te vinden. (ibid. 802). Waar... sy den ander loofden. (ibid. 2520). De liefde komt als twee op d'ander staaren. (Lucelle 178). Als twee Liefjes kussen den ander voor de mont. (ibid. 2230). Dat ghy den anderen trouwt. (ibid. 2730). Hoe.... souden sy haar met den ander dragen? (Angeniet 1828). Zoo kan zij anderen oock wel houden aan den ander. (Stommen Ridder 1724). Dat d'onghelegentheyt ons van den and'ren scheydt. (Boertigh Liedt-

1) Vgl. Dr. J. te Winkel, Gramm. Fig., pag. 147 en 168.

Boeck, pag. 260, vs. 16). Komt den ander wat te moet. (ibid., pag. 284, vs. 14). En 't... Vee dat joockt al na den ander. (ibid., pag. 337, vs. 15). Nu ghy.... hier den ander zyt verschenen. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 516, vs. 24). En staan gelijck gegroeyt... an den ander. (ibid., pag. 517, vs. 48). Als ghy den ander gaaft u trouwe rechterhant. (ibid., pag. 518, vs. 102). En nu ghy t'saem,.... den ander zijt verschenen. (ibid., pag. 519, vs. 15). Gaet den ander te gemoet. (ibid., pag. 557, vs. 9).

§ 122.

Den ouderen vorm van het wederzijdsch voorn.wrd. *elk ander* [1]) (bijvorm *elk aar*) vindt men nog, tenzij wij ook hier met latere svarabhakti te doen hebben:

Geeft ellick aar een kus. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 538, vs. 23).

B. De Genitiefbepaling.

§ 123.

Verscheidene werkwoorden worden bij Bredero met den genitief geconstrueerd, om het uitgangspunt of de aanleiding der werking aan te duiden (*genitivus causae*), waar men thans den accusatief als objectsbepaling, of eene praepositiebepaling bezigt.

En belchts u niet. (Griane 375, 1262). Of dat u bloed-vriendt uwer schaemt. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 542, vs. 22). Dat ghy u mijnder schaamt. (Lucelle 1436). Dat ick mijn uwer souw verstooren of beklagen. (ibid. 1483). Des weet u danck mijn hart. (Nederduytsche Rijmen, pag. 129, vs. 63). Noyt hoord ick desgelijcx. (Lucelle 611). Of had' icx my gelaten. (Griane 269). Souw die hem oock ontsien der eerlijcker vrouwen. (Angeniet 1751). Dat ick hier moet bespieden der gheender. (Rodd. ende Alph. 1074). Gedenckt mijn siel uws scheppers krachtich. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 525, vs. 1). Erbermt u zyner doch. (De Groote Bron der Minnen, pag. 462, vs. 119). Ick bidts. (Griane 1658, Moortje 1063, 1873, Nederduytsche Rijmen, pag. 86, vs. 86). Spa. Brab. 688). Maar datter nu ien fijn ghesel iens hertelijck myns minden. (Rodd. ende Alph. 490). Ick weets niet? (Moortje 2855).

---

1) Vgl. Dr. F. A. Stoett, Mnl. Synt. § 160.

Opmerking.

Een accusatief als objectsbepaling of eene constructie met eene praepositiebepaling bij dergelijke w.w. komt ook voor.

Die 't huer wel hartich souden belghen. (Moortje 2010). En belght het u niet. (Nederduytsche Rijmen, pag. 131, vs. 41). Hetgeen wij metter tyt ons schamen in de sinnen. (Griane 1017). Dat ick myn stoutheyt schaamde. (ibid. 2205). Die ick... in mynder harte schame. (ibid. 2379). Ghy sultet u beklaghen. (Angeniet 1335). Die 't u gheen danck en weten. (Griane 1434). Hy sal't my gheen danck weten. (Spa. Brab. 920). Hetwelck ghy u beroemt als treflijck over al. (Lucelle 1553). Die voor een frayicheyt huer beestich drincken beroemen. (Moortje 2007). 't Welc hem de Rijcke wel ontsiet. (Nederduytsche Rijmen, pag. 90, vs. 100). Ick hebb' mijn plicht gequeeten. (Het daget uyt den Oosten 1344). Sy sal haer dat wel wachten. (De Groote Bron der Minnen, pag. 461, vs. 77). Ghedenckt het Godlyck ampt. (ibid., pag. 462, vs. 117). Ghedenckt u niet het goedt en de weldaden? (Stommen Ridder 2014). Ghedenckt u niet den eet? (Moortje 326). Dat derf ick my verboogen. (Aaen de Nederlandsche Jonckheyt, pag. 204, vs. 29). Wel aan wy zyn bereyt om u... te overtuyghen u eer-loos erdichte schanden. (Griane 2397). Dit moet ick u berispen (Moortje 1037).

§ 124.

Verschillende adjectieven hebben bij Bredero een naamwoord in den genitief als bepaling bij zich, waar men thans den accusatief bezigt.

Dat niemand anders mijns oyt sal wesen deelachtich. (Lucelle 1595). Of ick niet hylekes gesint was. (Klucht van Symen 388). Ghy zijt des wel ghetroost. (Stommen Ridder 2278). Wangt Michieltje is goet mijns. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 241, vs. 28). In sulcke saken daar sy wist des noodich was. (Lucelle 1139). Ghy werde sult ontwaar, myns overgrooten vlyt. (Griane 523). Dies is sy alder eeren waardigh. (Angeniet 211). Want waar hy uws niet waart. (ibid. 606).

Opmerking.

Dergelijke adjectieven kunnen gevolgd worden door eene accusatiefbepaling.

Zijn eer werd' ick deelachtigh. (Rodd. ende Alph. 1290). Ghedachtigh weest de eer en trouw van u en mijn. (ibid. 638). Dan doch myn danckbaar hart sal 't altyts zyn gedachtigh. (Griane 1021). Soo dat ick met voordacht die beyden ben getroost. (Angeniet 1353). Dat ben ick wel ghetroost. (Moortje 1117). U vermaen die word ick oock indachtich. (Het daget uyt den Oosten 1242). Ick ben de deur niet machtich. (Spa. Brab. 1454). Na de Mensch'lijcke wet ben ick de doot doch schuldich. (Rodd. ende Alph. 2457). Sal ick van desen dach gheen waarheyt werden vroeder? (Moortje 1970). Daar ben ick nu of vry, en sal 't my eeuwich houwen. (Stommen Ridder 984). Want ick ben u niet waardigh. (Rodd. ende Alph. 1568). Sy is de straffe waardt. (Griane 981).

§ 125.

Bij de werkwoorden van beweging kan een genitief van plaats staan, waar wij ook thans soms nog dien naamval bezigen.

Laatme gaan mijner vaarden! (Klucht van Symen 110). Zoo stiert hem zyner vaarden. (Stommen Ridder 2351). Nu wil ick mijnder wege gaan. (Spa. Brab. 2220). Gaet jouw's weegs. (Het daget uyt den Oosten 1144).

§ 126.

Als bijwoordelijke bepaling van tijd wordt ook dikwijls een zelfst. nw. in den genitief gebruikt.

Des Sondaaghs runden wij uyt wedding. (Rodd. ende Alph. 27). Die haar Lichaam aller uuren... verkoopen. (Moortje 431). En midler tijdt denckt vry. (Angeniet 2528). Sy haalden eensdaags een groot Linneweb. (Spa. Brab. 1338). Ick had dier tijdt soo harden strijdt. (De Groote Bron der Minnen, pag. 404, vs. 25).

§ 127.

Als adverbiale bepaling van wijze of omstandigheid wordt vaak een substantief in den genitief gebruikt. [1])

Pooght hy spoor-slaaghs met snelle vlijt. (Rodd. ende Alph. 2010). Ick gae eensloefs nae de lommert. (Klucht vande Koe 575). Dat hy moest ballingslants soo swermen achter lande. (Lu-

[1]) Vgl. Tijdschr. II, 188 vvg.

celle. 2484). Laet ons de stuckedrochs ghelyckerhant toevlieghen. (Moortje 2432). Mijns oordeels zijt ghy haer die alle drie wel waerdich. (Nederduytsche Rijmen, pag. 119, vs. 67).

C. De Datiefbepaling.

§ 128.

De datief komt voor als *dativus commodi* of *incommodi* bij transitieve werkwoorden om de zelfstandigheid aan te duiden, tot wier voor- of nadeel de handeling geschiedt.

Bij w.w., die een' datief en een' accusatief bij zich hebben, staat de persoon in den datief, de zaak in den accusatief.

En gheefdy gheen ghehoor der looser lichter vrouwen? (Moortje 12). S'onthouwen om het geldt haar selven kleet en broot. (ibid. 210). Men hoorde 't overschot te deelen hier en daar, den armen om Godt. (ibid. 2051). Voorts hede wel ghedaan ou Gode te bevelen. (Spa. Brab. 894). Dat komt den grooten toe. (Stommen Ridder 1331). Geen bangher vrees is hun, als 't graf. (Angeniet 206). Ick wil den Edelman de bootschap garen doen. (ibid. 750). Tot sonds versoening offert Gode u ghebede. (Het daget uyt den Oosten 886). Want ick heb sulcken eedt belooft den geen bij wièn ick noyt so grooten proef van Liefden heb ghesien. (Rodd. ende Alph. 2258). Dat ghy den Heer Baron wilt desen antwoort dragen. (Lucelle 1015). En geeft het vrolijck licht, den aangenamen dach. (ibid. 2267). Die sullen u terstont... den Hencker stracx bestellen. (ibid. 2688).

Opmerking.

Vaak worden werkwoorden met den datief geconstrueerd, waarbij men tegenwoordig eene praepositiebepaling gebruikt.

Om mijn Min plaats te maken. (Rodd. ende Alph. 70). Ick leve my niet meer. (Griane 1092). Nu treet hem Manlijck toe. (Moortje 2192). Och wat een swaricheyt komt myn op! (ibid. 3014). Dat ick noch Prins, noch Graef, noch niemandt inde stadt souw wijcken. (Angeniet 59). Ick sal 's Jaers bevaerd doen de lieve Vrouw van Hal. (Het daget uyt den Oosten 1642).

§ 129.

Bij sommige werkwoorden wordt de datiefsvorm gevonden, waar men dien naamval niet zou verwachten en waar die ook niet bedoeld schijnt.

Dat het den Lasteraars niet verdelght en verdempt. (Rodd. ende Alph. 1145). Doorstoot den balghen stijf. (ibid. 1375). En die den armen overmach. (Lucelle 444).

§ 130.

Impersonalia worden met den datief geconstrueerd; de oorspronkelijk in 't Oudgerm. bij enkele impersonalia thuis behoorende accusatief van den persoon is in het Dietsch regelmatig door een' 3en nv. vervangen.

Daar deze werkwoorden meestal met een persoonl. voorn.wrd. gebezigd worden, of in enkele andere gevallen de datief en accusatief een' gelijken vorm hebben, is het vaak niet vast te stellen, of men met een' accusatief of een' datief te doen heeft. [1])

Met een' oorspronkelijken datief komt voor het impersonale:

Dat my grouwelt. (Stommen Ridder 1643).

Onpers. w.w., die in 't Oudgerm. met den accusatief personae geconstrueerd werden, zijn:

Eer het u berouwt te spa. (Rodd. ende Alph. 60). My lust nu na de strijdt. (ibid. 1324). En jammert u niet. (Angeniet 2055)..

§ 131.

Werkwoorden, die geen' datief regeeren, kunnen toch een' datief bij zich hebben ter vervanging van eene genitiefbepaling of een possessief pronomen. *(possessieven datief).*

Dat my de siel ten ooren soo soetjes troonden uyt. (De Groote Bron der Minnen, pag. 416, vs. 8). Dies maeckt de droes de kop hun kroes. (Het daget uyt den Oosten 469). Ick jaeghje... de ziel ten lichaam uyt. (ibid. 689). Dan moet ick hem het lijf... wrijven. (ibid. 798). Dies my het herte krimpt. (ibid. 1475). Dat hem de tanden knarsten. (Moortje 256). De guytery siet hem ten

1) Vgl. Tijdschr. X, 219 vvg.

ooghen uyt. (ibid. 2478). En plettert mijn dit eer en eedeloose hooft. (Angeniet 1086). De lieffelijcke vreught speelt Kloridon in d'ooghen. (ibid. 2075). Dat hy hem druckt het zwaart in't lichaam. (Stommen Ridder 597). My.... in het teder hartje gaat. (ibid. 889). Schuyfdy mijn de straf.... op de hals? (ibid. 1199). 'k Sloot u 't venster voor 't hooft. (Rodd. ende Alph. 355). Wat leyt u dus op 't hert? (ibid. 1043). My stremde 't bloet int lijf. (Griane 155). So haast de woorden ons zyn uit de mondt gevlogen. (ibid. 277). Dat sijcht my uyt de slappe handen. (ibid. 790). Noch trillen my de zenen. (ibid. 1355). Hoe rammelt jou dat hooft. (Klucht van Symen 128). Laet dees onnutte sorgh u toch niet meer om 't hooft beyeren. (ibid. 496). Wat voor dampen mijn in 't hooft geslagen zijn. (Lucelle 635). 't Vaderlijcke hart dat brandt my lancx hoe heeter. (ibid. 1018). Hy sloech myn 't hooft an stucken. (ibid. 1531).

§ 132.

Soms wordt nog overtollig een bezittelijk voornaamwoord toegevoegd.

En kneust my mijn ghedachten. (Rodd. ende Alph. 733). 't Verjeughden my mijn hert. (ibid. 1913). 't Verdubbelt my mijn smart. (Griane 157). Die doet ghy felder staal nu in zyn harte komen. (ibid. 462). Hoe swindelt my myn hooft? (ibid. 815). So sel ick jou dat mes omdrayen in jou vleys. (Spa. Brab. 299). Want siet sijn havix neus die hing hem over zijn mongt. (ibid. 334). En krabden hem zyn licht... uyt zyn ooghen! (Moortje 1811). Ick wil u valsche hart u uyt het lijf noch rucken. (Het daget uyt den Oosten 726).

§ 133.

De datief van 't persoonlijk voornaamwoord van den 1en en 2en ps. sing. *mij* en *je* dienen vaak om de deelneming of belangstelling van den spreker uit te drukken, of die van den hoorder op te wekken. *(dativus ethicus).*

Sy souwtje op een stil watertje wel of klaaren. (Moortje 784). Hem komt me as de luy een kermis-vreuchjen over. (Spa. Brab. 687). Wat brabbelt my den guyt. (ibid. 1822). Verseeckert my de deur. (Het daget uyt den Oosten 9). Dat ick me niet wat doen en kan? (Klucht van Symen 48). 'tIs je niet te seggen. (Klucht vanden Molenaer 23). Wat brabbelt myn dit boccheltje? (Lucelle 1201). Nu swijchtmen, sech ick, swijcht, en spreeckt mijn niet een woort! (ibid. 2008).

§ 134.

Adjectieven, die samen met een koppelwerkwoord in begrip verwant zijn aan intransitieve ww. met een' datief, worden eveneens met dien naamval geconstrueerd.

Den quaaden is sy quaat; den goeden is sy goedt. (Rodd. ende Alph. 299). Vrunt is een lieve naam, een Mensche seer seltsaam. (ibid. 534). Want ghy souwt als vyant mijn seer hinderlijck zijn. (ibid. 595). De Jonckvrouw is my soo na als den uwen. (ibid. 608). Ick ben de Maaghden soo ghetrouw. (ibid. 769). 't Is mijn van herten leet. (ibid. 847). Hoe kan u dienst, mijn Vrouw zijn immer meerder nut. (ibid. 1369). Het is my ghenoegh. (ibid. 1789). Die hy sijn Prins is schuldigh. (ibid. 1988). Die souw my veel behagelijcker sijn. (ibid. 2186). 't Souw my... lichter zijn. (ibid. 2271). Den Heere ist aanghenamer. (ibid. 2496). Griane 't is u best. (Griane 279). Al valt de Minne my onlijdelijck en wreedt. (ibid. 783). Ghy zyt my lief en waart. (ibid. 2576). Het waar u veel bequamer. (Lucelle 1471). Ick soud'... noch u... so moeyelijck niet zijn. (ibid. 1669). Dien oyt was meest de wech tot mynen boesem veyl. (Moortje 174). Den mallen Ruyter wars. (ibid. 472). Ghy bent myn wel ghecomen. (ibid. 3128). De schoonheyt is de mensch op 't alderhoochste schadelijck. (Stommen Ridder 777). Den reynen zijn sy alle reyn. (Angeniet 314). Den snoepert is haar wars. (ibid. 1753). De Goden hielden dit den mensch te wesen nut. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 333, vs. 23). Die ben ick schier te ouwt. (ibid., pag. 345, vs. 37). Dat myn hier is gewust. (De Groote Bron der Minnen, pag. 428, vs. 10). Den strengen weest gestreng. (ibid., pag. 462, vs. 121). Hoe wel mijn *selven* ick schijn vorderlijck te zijn. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 530, vs. 12). Een mensche hem gelijck. (ibid. pag. 535, vs. 31). Sijt ons welkom, lief, en waert. (ibid., pag. 551, vs. 4).

Opmerking.

Eene constructie met eene praepositie bij zulke adjectieven komt nu en dan voor.

Myn ongetemde lust was warsch van 't Vaderlandt. (Griane 52). Ach! zoo een koele drop is lieflijcker voor mijn. (Stommen Ridder 33). Tot Kloridon, ick lijdt, ben ick oock meest ghenegen. (Angeniet 635).

D. De Accusatiefbepaling.

§ 135.

Bepalingen van tijd, maat, gewicht enz. staan in den accusatief.

Nacht en dagh was die man met zyn geld bekommert. (Klucht vande Koe 343). 't Is nou een kartier uyrs geleden. (ibid. 383). Dat kost jou wel een vaan. (ibid. 594). Die droegh ick alle daegh. (Klucht van Symen 77). Wat baat dat ghy een myl van Musck en Amber rieckt? (De Groote Bron der Minnen, pag. 421, vs. 9). Ick heb dees mens myn daghen noyt ghesien. (Moortje 1901). Dat zijn bulster of zijn bedt geen daelder waert en is. (Spa. Brab. 553). Sy lacht dat heur monght schier ien vaam wijer is. (Griane 16). 't Reyst in een oghenblick veel hondertduysent mijlen. (ibid. 46). Dat den Schellem stack inde dichte Aard, thien lange spietsen diep. (ibid. 948). Daarom, myn man is ien lit naar. (ibid. 2644). De Botter geld twie blancken. (Klucht vande Koe 196). Hoe veul soud wel kosten? maer, ten minsten vijf groot. (Klucht van Symen 23). Och ick verbly myn wel een ellen. (Lucelle 2144).

§ 136.

Bij intransitieve w.w. van beweging staat somtijds een substantief in den accusatief als adverbiale bepaling om den doorloopen afstand aan te duiden.

Laet ons dese wech ingaen. (Griane 2688). Dat ghy eens met hem gaat de straat op ende neer. (Moortje 1209). Den Armen Bloet... gaat vry... d'onvaylige straten. (Nederduytsche Rijmen, pag. 97, vs. 129).

Opmerking.

Zoo bezigt Bredero ook de volgende uitdrukking:

Wat loopt een mensch op aarde verscheyden avontueren? (Spa. Brab. 960).

Waarschijnlijk is die uitdrukking ontstaan naar analogie van „gevaar loopen", die weder uit het Fransch „courir risque" is overgenomen.

§ 137.

Het onbepaald voorn.wrd. *wat* kan als adverbiale accusatiefbepaling bij w.w. voorkomen.

Ick met mijn leven moght voldoen u wenschen wat. (Rodd. ende Alph. 2269). Nu Vader rust wat. (Griane 2656). Wat is hy toch geacht? (Lucelle 418). Wat ick hem treck, wat ick hem troon. (Stommen Ridder 1775).

§ 138.

Sommige intransatieve w.w. kunnen een substantief in den accusatief bij zich hebben, dat in stam of beteekenis met het werkwoord verwant is en dient om het begrip daarvan te versterken.

Daer heb ick... ien reys... ien gangetje egaen. (Klucht vanden Molenaer 466). En slapen d'ysre slaap. (Angeniet 16). Of anders... sou ick veel dooden sterven. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 259, vs. 62). Wat sucht ick bitter suchte. (ibid., pag. 367, vs. 13). Och 't is gheen leeven dat ick leef. (De Groote Bron der Minnen, pag. 454, vs. 30). Hoewel ick sterf veel duysent dooden quaat, (ibid., pag. 478, vs. 16). Ick wil de strenghe doot duysentmaal liever sterven. (Griane 1980). Die haar strijdt hebben gestreden. (Lucelle 2113).

§ 139.

Bij impersonalia staat eene enkele maal een substantief in den accusatief om den vorm te kennen te geven, waarin de handeling plaats heeft.

Want het reghent heuningh. (Klucht van Symen 411).

§ 140.

Eene accusatiefbepaling in plaats van den causalen genitief komt af en toe voor. (cf. § 123, Opmerking).

§ 141.

Verschillende adjectieven, die gewoonlijk met den genitief geconstrueerd worden, komen ook met den accusatief bij zich voor. (cf. § 124, Opmerking).

§ 142.

Een *accusativus absolutus*, bestaande uit een substantief gevolgd door een participium, komt nu en dan voor.

Quam ick haar beyd' aantasten, ...haar vaten uytgebloedt. (Rodd. ende Alph. 1382). Ick ging, en sloot het slot int slot, de grendels voorgeschoven. (Lucelle 1943). Voort sprongher ...een hoope ...van knijnen... de winden stracx gelost, en daar op ging het blazen. (Stommen Ridder 263). En zijnde daar geleyt sal ick een reden van u broers ghenegentheyt vertoonen aan Moy-aal. (Moortje 1099), [d.i. indien *gij* daar geleid zijt]. Ick seefden mijn gepeins, het kaf daer uyt ghewannen. (ibid. 1766).

E. De Partikelbepaling.

§ 143.

Adverbia in den superlatief staan vaak zonder het bepalend lidwoord *het*.

Dit is meest door Natuur by yder een ghemeyn. (Rodd. ende Alph. 91). Dat ick laetst by... waar. (ibid. 834). Daar ghy u best sult wanen in u voordeel te zijn. (ibid. 942). Dat den Schellem die eerst riep. (Griane 947). Alsmen minst gewapend is. (ibid. 2032). Hoe ick die Koe best verkoopen kan. (Klucht vande Koe 440). Die schoonst voor oogen dient. (Lucelle 316). Een yder prees het beest, dan doch den ryer meest. (ibid. 871). Wanneer en waar sal mijn Heer best bij Lucelle gaen? (ibid. 1319). Hier de kopster,... 'sach ierst datse bevrucht was. (Klucht vanden Molenaer 156). Die mijn verstandt eerst vondt. (Moortje 743). Hoe hy ghevoeghelijckst' sou gheven toch zijn geest. (Spa. Brab. 333). So bantmen voegelijckst, de schelmen uyt het Landt. (ibid. 1159). Om best de ramp te schouwen. (Stommen Ridder 35). Die Hertoch prijs ick meest. (ibid. 1343). Laas! minst gheacht, werd meest verloren. (Angeniet 202). Van die sy haten meest. (ibid. 358). Daar ick gevoeg'lijckst na my hadt te stellen aan. (ibid. 609). Dat ick best en seekerst' ben bewaart. (ibid. 910). Hem hebt ghy eerst bemint. (ibid. 2079). Wat dunckt u daar mede best ghedaan? (ibid. 2474). De dingen die natuur op Aerde minst mach sennen. (Het daget uyt den Oosten 277).

De schoonheydt ...is dat hem eerst verdoemt. (ibid. 621). Die best de stomme speelt. (Nederduytsche Rijmen, pag. 85, vs. 58). 't Beschick hem meest verheert. (ibid., pag. 114, vs. 356). Die heeftse best bewaart. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 283, vs. 100). Doen ick u geest eerst door syn vensters sach. (De Groote Bron der Minnen, pag. 374, vs. 8). Wanneer ick waande meest te raaken uyt besit van Min. (ibid., pag. 390, vs. 6).

Opmerking.

Wordt de adverbiale superlatief voorafgegaan door eene praepositie, dan wordt *het* nooit weggelaten.

Op het hoochst. (Het daget uyt den Oosten 878). Om 't zeerst. (Nederduytsche Rijmen, pag. 116, vs. 18). Op 't onversienst. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 261, vs. 3). Op 't alderswaarste. (De Groote Bron der Minnen, pag. 458, vs. 2). Op 't nodighst. (Angeniet 2401). Op 't alderhoochste. (Stommen Ridder 777). Op het hooghste. (Spa. Brab. 148). Op 't aldervaste. (Moortje 1692). Om 't snelst. (Rodd. ende Alph. 1061). Op 'talderheust. (ibid. 1166). Na 'tbeste. (ibid. 2073). Om 't sierst. (Griane 21). Op 't lest. (ibid. 434). Voor het laatst. (ibid. 625). Int minste. (ibid. 689). Op het snooste. (ibid. 2113). Op 't hoochst'. (Lucelle 244). Op 't ronst. (ibid. 1593).

F. De Voorzetselbepaling.

§ 144.

De volgende werkwoorden verdienen vermelding ten opzichte van hunne praepositioneele rectie:

iets achten voor gheen waarden. (Rodd. ende Alph. 644).
iemand bedancken met iets. (Lucelle 1605).
sich bedroeven in iets. (Angeniet 1259).
iets begheeren an iemand. (Griane 2498).
iets begheeren op iemand. (De Groote Bron der Minnen, pag. 405, vs. 23).
,, (Klucht van Symen 462).
bekommert sijn met iets. (Klucht vande Koe 343).
sich bekijven van iets. (Het daget uyt den Oosten 1489).
iets besteden op iemand. (Angeniet 2280).

sich beswaren in iets. (Rodd. ende Alph. 911).
iets brengen in het Licht. (ibid. 292).
charlateren van. [= redeneeren] Spa. Brab. 274).
dalen van. (Rodd. ende Alph. 539).
dencken op iets. (ibid. 451, 902).
,, (Klucht van Symen 581).
,, (Lucelle 2689).
,, (Spa. Brab. 235, 2222).
,, (Stommen Ridder 1079, 2458).
,, (Angeniet 23, 638).
,, (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 308, vs. 171).
,, (De Groote Bron der Minnen, pag. 381, vs. 7).
geven nae iets. [= om] (ibid., pag. 374, vs. 27).
ghelijken van iets. [= op] (ibid., pag. 375, vs. 38).
handelen van iets. (Klucht van Symen 103).
,, (Lucelle 1707).
hebben bij iemand. [= te vergelijken zijn met] (ibid. 1689).
hylicken aan iemand. (ibid. 457).
hoopen in iemand. (Griane 974).
hopen na iets. (Het daget uyt den Oosten 1594).
hopen naar iets. (Lucelle 2250).
iemand met der spraack houden. (Moortje 1399).
klimmen tot. (Het daget uyt den Oosten 1473).
by sich selven komen. (Lucelle 1414).
sich kreunen aen. (Rodd. ende Alph. 663).
,, (Angeniet 1344).
,, (Het daget uyt den Oosten 420).
,, (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 351, vs. 30).
,, (ibid., pag. 254, vs. 10).
kijken op iemand. (Moortje 1514).
iemand kussen aan de wang. (Stommen Ridder 1605).
lachen op iemand. (De Groote Bron der Minnen, pag. 386, vs. 12).
leven op iets. (Stommen Ridder 1057).
iemand loonen van iets. (Rodd. ende Alph. 2281).
mymeren van iets. (Angeniet 2294).
iets offeren op iemand. (Griane 1817).
sich ontfermen om iets. (Het daget uyt den Oosten 1332).
sich ontsetten in iets. (Angeniet 940).
ophouwen van iets. (Griane 1945).
,, (Stommen Ridder 1799).
,, (Nederduytsche Rijmen, pag. 85, vs. 69).
praten van iets. (Angeniet 973).
pratten met iets. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 304, vs. 11).
protesteeren van iets. (ibid., pag. 303, vs. 42).
rasen van iets. (Stommen Ridder 2296).
redeneeren van iets. (Het daget uyt den Oosten 426).

redeneeren van iets. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 277, vs. 4).
iemand schelden van iets. (Spa. Brab. 128).
schorten op iets. (Angeniet 2286).
snacken om iets. (Nederduytsche Rijmen, pag. 91, vs. 156).
snacken van iets. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 523, vs. 13).
sich spiegelen in iets. [= aan] (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 281, vs. 6).
spreecken op iemand. (Nederduytsche Rijmen, pag. 111, vs. 275).
,, (ibid., pag. 136, vs. 81).
met iemand spreecken van iets. (Lucelle 980).
,, (Moortje 1180).
aen brant steken. (Klucht van Symen 383).
sticken an iets. (Lucelle 1201).
sich storen in iets. (Angeniet 1303).
een oordeel strijcken op iets. (ibid. 226).
,, (Nederduytsche Rijmen, pag. 98, vs 204).
toeven na iemand. (Klucht vande Koe 406).
sich troosten op iemand. (Rodd. ende Alph. 549).
iemand trouwen tot [syn bruidt]. (Lucelle 250).
wel vaeren van iets. (Angeniet 2495).
,, (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 229, vs. 13).
vatten na iets. (Klucht vanden Molenaer 215).
sich verbasen voor iemand. (Het daget uyt den Oosten 246).
sich vergrijpen met iemand. (Lucelle 154).
iemand verheffen voor. (Rodd. ende Alph. 610).
iets verruylen an iets. (Griane 1267).
,, (Lucelle 1546).
,, (Moortje 2979).
iemand versien met iets. (Griane 1827).
versoecken op iemand. (Rodd. ende Alph. 2272).
vertrouwen in iemand. (Griane 596).
verwongdert sijn in iets. (ibid. 1541).
,, (Stommen Ridder 2346).
,, (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 227, vs. 10).
vinden an iemand. (Griane 612).
vliegen aen [de lucht]. Het daget uyt den Oosten 43).
iemand volghen aen de hielen. (ibid. 34).
wachten naer iemand. (Klucht van Symen 225).
wachten na iemand of iets. (Klucht vanden Molenaer 49).
,, (Klucht vande Koe 406).
,, (Lucelle 680).
,, (Moortje 1307).
,, (Spa. Brab. 2178).
,, (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 229, vs. 12).

wachten na iemand of iets. (ibid., pag. 297, vs. 32).
„ (De Groote Bron der Minnen, pag. 383, vs. 34).
sich wreken aan iemand. (Lucelle 1831).
wroechen aan iets. (Moortje 1124).

Opmerking.

Schijnbaar eene voorzetselbepaling, inderdaad een' door *van* omschreven genitief, hebben de volgende w.w. bij zich, die oorspronkelijk met den genitief geconstrueerd werden.

bedancken van iets. (Rodd. ende Alph. 2072).
beginnen van. (Spa. Brab. 1051).
sich beklagen van iets. (Nederduytsche Rijmen, Sonnet, pag. 151, vs. 1).
„ (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 531, vs. 1).
sich beroemen van iets. (Griane 1783).
boogen van iets. (De Groote Bron der Minnen, pag. 426, vs. 1).
iemand dancken van iets. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 527, vs. 31).
„ (De Groote Bron der Minnen, pag. 397, vs. 29).
„ (Stommen Ridder 1225).
klaghen van iets. (Rodd. ende Alph. 1684).
„ (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 335, vs. 67).
sich ontsetten van iets. (Moortje 1193).
roemen van iets. (Het daget uyt den Oosten 328, 1411, 1919).
„ (Nederduytsche Rijmen, pag. 84, vs. 37).
„ (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 246, vs. 25).
„ (ibid., pag. 292, vs. 98).
„ (De Groote Bron der Minnen, pag. 383, vs. 14).
„ (Lucelle 1067, 2105).
„ (Moortje 1278, 1339, 3270).
„ (Stommen Ridder 796, 1721).
sich schaemen van iets. (Angeniet 2204).
sterven van iets. (Moortje 2811).
„ (Spa. Brab. 85, 314).
swijghen van iets. (Rodd. ende Alph. 1609).
„ (Lucelle 49).
twijfelen van iets. (Angeniet 773).
sich wachten van iemand. (Spa. Brab. 401).
iemand danck weten van iets. (Rodd. ende Alph. 789).
sich wreken van iets. (ibid. 781).
„ (Lucelle 2274, 2282).

sich wreken van iets. (Griane 2243).
„ (Angeniet 2536).
„ (Het daget uyt den Oosten 1158).
„ (De Groote Bron der Minnen, pag. 401, vs. 4).

§ 145.

Ook de volgende adjectieven en verleden deelwoorden, die geheel als bijv. nwrd. gebruikt worden, wijken, wat hunne praepositioneele rectie betreft, af van het hedendaagsche taalgebruik.

belust om. (Klucht vande Koe 462).
„ (Griane 50).
„ (Stommen Ridder 1398).
belust van. (De Groote Bron der Minnen, pag. 394, vs. 116).
bevrunt van. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 559, vs. 18).
geboren van. (Angeniet 1589, 1791).
gerust in. (ibid. 1347).
gerust van. (Het daget uyt den Oosten 1379).
ghesprooten van. (Nederduytsche Rijmen, pag. 115, vs. 385).
grof van. (De Groote Bron der Minnen, pag. 371, vs. 3).
jalours van. (Nederduytsche Rijmen, pag. 117, vs. 35).
nydich van. (De Groote Bron der Minnen, pag. 394, vs. 116).
ondanckbaar van. (dl. III, Sonnet, pag. 589, vs. 12).
rijck in. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 223, vs. 61).
sieck van. (Klucht vanden Molenaer 577).
trots met. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 254, vs. 8).
vriend'lijck met. (Angeniet 1006).
wreedt over. (Rodd. ende Alph. 761).

Opmerking.

Verschillende adjectieven, die oorspronkelijk den genitief bij zich hadden, worden gevolgd door een met *van* omschreven 2en naamval.

arm van. (Nederduytsche Rijmen, pag. 98, vs. 182).
mildt van. (Rodd. ende Alph. 2459).
onderwaarich van. (Moortje 208).
rijck van. (Klucht van Symen 392).
„ (Angeniet 210).
„ (Het daget uyt den Oosten 1638).
„ (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 229 vs. 9).
„ (ibid., pag. 281, vs. 27).

rijck van. (ibid., pag. 354, vs. 14).
„ (De Groote Bron der Minnen, pag. 375, vs. 41).
„ (ibid., pag. 448, vs. 17).
vertoornt van. (Stommen Ridder 332).

§ 146.

Substantieven worden soms gevolgd door eene praepositiebepaling, afwijkend van de tegenwoordige constructie. (cf. § 112, Opmerking).

§ 147.

Een groot aantal praeposities regeert zoowel den datief als den accusatief; hierbij wordt echter niet nauwkeurig in acht genomen, of zij eene beweging ergens heen te kennen geven, dan wel eene rust.

Bovendien is het vaak door gelijkheid van vorm niet uit te maken, of men met een' 3en of een' 4en nv. te doen heeft.

§ 148.

Aan wordt gebezigd in die gevallen, waarin wij gewoonlijk *in* gebruiken.

Dat komt door wel-behaghen, die ick van kintsheyt af ghehadt heb Vrunt an u. (Rodd. ende Alph. 541). Als dat ghy hebt ghesien zijn Brief aan stucken scheuren. (ibid. 896). Ick souwse aan stucken kappen! (Griane 2095). Hy sloech myn 't hooft an sticken. (Lucelle 1531). Ick sal u dat malle harsebecken an bricke breken. (Moortje 2353). Eer ick hem met een stock de kop an stucken smijt. (ibid. 3229). Daar is verschut en scherm en al de kunst anstucken. (Angeniet 1460). Wat maecksel of wat geesten dat vliegen aen de Lucht. (Het daget uyt den Oosten 43). Die kaptse vry an twee. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 239, vs. 57).

Opmerking 1.

De uitdrukking *in stucken* komt daarnaast ook voor.

Dat het den Lasteraars... niet in stucken mortelt! (Rodd. ende Alph. 1146). Ick houde hem de kop in hondert duysent stucken. (Griane 1689). Wie u maar raackt, zal ick in stucken stracx doen houwen. (Stommen Ridder 349).

Opmerking 2.

Zonder praepositie komt bovenstaande uitdrukking eene enkele maal voor, als assimilatie van *te stucken, tstucken.*

Men treckt een Boogh soo lang tot datse stucken knarst. (Klucht vande Koe 2). Soo ick Ascagnes docht de kop te smijten stucken. (Lucelle 1906).

§ 149.

Achter wordt gebezigd, waar wij nu *op* of *door* gebruiken.

Des loop ick achter straat. (Rodd. ende Alph. 1634). Dat hy moest ballingslants soo swermen achter lande. (Lucelle 2484). Uyt dese oorsaack liet hy Vaderlant en vrienden, en doolden achter landt. (ibid. 2524). Of, soo wy niet en doen, dan gaen wy after 't gat. (Het daget uyt den Oosten 785). 't Vertrecken dient my best, en doe het harnas aen hier ergens achter weeghs. (ibid. 1229).

Opmerking.

Achter wordt met den 3en en den 4en nv. geconstrueerd, zooals uit bovenstaande plaatsen blijkt.

§ 150.

Bij wordt gebezigd:

a. waar wij *door* of *over* gebruiken.

Een mensch magh met vreen hier niet iens gaan byde straat. (Rodd. ende Alph. 380). 't Waardeynen het gien eyndt, asse byde straat gaan slingheren. (ibid. 398). Sy klimmen jou al by de rug. (Lucelle 2430). Mits hy soo permantich en pruets gaat by de straat. (Moortje 1235). Ick wil mijn Evenjely gaan halen... en gaene by de buurt mijn broot met eeren soecken. (Spa. Brab. 1251). Volch jy mijn freytjes en schickelijck by de straat. (ibid. 1948). Gaet benierlijck by de wegh. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 223, vs. 7).

b. waar wij bij voorkeur *naar* gebruiken.

'k Heb met een gouwe ringh hem by mijn lief ghesonden. (Griane 164). 'k Sal by de Keyser gaan. (ibid. 524). Gaat by Florendus knap. (ibid. 730). 't Souw by myn Dochter my niet lusten nu te treen. (ibid. 1229). En onse Symen-buur liep... by zijn

droncke gesellen. (Klucht vanden Molenaer 163). Loop alje best by jou vrou. (ibid. 278). Maer as hy droncken is, loopt hy stracks by de lichte koyen. (ibid. 386). So stuertse by de Meulenaers. (ibid. 494). Gaat by de Vader selfs. (Lucelle 339). Wanneer en waar sal mijn Heer best by Lucelle gaen? (ibid. 1319). Ick darf niet bij haar gaan. (ibid. 2245). En set my toot op toot, en loopt by andere pollen. (Moortje 7). Ick sal eens by hem gaan. (ibid. 1576). Ghy selve ginght met hem by de vermaartste lieden. (Angeniet 604). Gaet by Me-joncker die en by Me-juffer daer. (Het daget uyt den Oosten 788).

c. waar wij *door* gebruiken.

Wilt versieren ...de middelen waarby, ick veylich my bevry. (Griane 500). En seght, dat hy ...volbrengt, 'tgeen by ons is besloten. (ibid. 731). Dit werdt by vromen duecht, en gheen wellust ghereeckent. (ibid. 2482). Maar't komt by 'thuylen vande Honden niet dat de Kalven sterven. (Klucht vande Koe 4). En dat wert by 't verstant voor een faal-greep ghedoemt. (Lucelle 115). So sal mijn misbruyck licht geacht zijn by verstandellen. (Moortje 1675). Door de versochtheyt vande ramp by my gheleden. (Spa. Brab. 964). Die by ons sijn verleeft. (Angeniet 14). Men wert by yder een geweygert en gewraakt. (ibid. 1178). Dus langh by u gepleeght. (ibid. 1198). Die schoone die by elck is voor de schoonst gheacht. (Het daget uyt den Oosten 824). Ay Hemel! al mijn klachten stild, 't En quam by my niet toe. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 360, vs. 8). Al eveneens moet ick mijn lijden en mijn treuren u klaghen by gheschrift. (Rodd. ende Alph. 862).

Opmerking.

De praepositie *bij* wordt zoowel met den accusatief als met den datief geconstrueerd; cum dativo vindt men ze:

Dat's een naerstich wijf, jaet by mijner trouwen. (Klucht van Symen 280). Dat gy snachts gaern wat loopt byder Straten slingeren. (Lucelle 1295). Sijn vader voort ontboon. die by gestaafden eede van zijn kint niet een mijt te weten heeft beleden. (ibid. 2515). Hy is niet by der handt. (Spa. Brab. 1814). Wat ons op 't nodighst dient genomen by der hand. (Angeniet 2491).

Men vergelijke § 151, Opmerking 3.

§ 151.

In wordt gebezigd, waar wij *aan* of *naar* gebruiken.

Mijn vrolijck aanghesicht, sal, vrees ick, den waerom noch brenghen in het Licht. (Rodd. ende Alph. 292). Loopt met jouw

duyten in ien pomp. (ibid. 425). Mijn meeste Krijghslien zijn ghesonden in Granaden. (ibid. 927). Loopt inde Taback-huysen. (Griane 10). 'tIs best Florendus dat ghy in u huys vertreckt. (ibid. 107).

Opmerking 1.

In wordt met den datief en den accusatief geconstrueërd; met den datief komt het voor:

In gheener wijs. (Rodd. ende Alph. 296). Inder noot. (ibid. 536). In aller stilten. (ibid. 939). Inder ijl. (ibid. 1577). In eenigher manieren. (Griane 498). Inder daadt (ibid. 748). In sulcker voeghen. (ibid. 1157). In mynder harte. (ibid. 2379). In eygener persoon. (Moortje 2305). Inder waarheyt. (Spa. Brab. 1557).

Opmerking 2.

In heeft de beteekenis van *ten opzichte van* in:

Dat ick noch Prins, noch Graef,... souw wijcken in sijn bloed, in adel, noch in schat, noch sy de schoonste vrouw in deeglijckheyt en deughden. (Angeniet 60).

Opmerking 3.

In de beteekenis van *bij* komt het voor:

Komt by mijn morgen vroech, in't krieken vanden dag. (Lucelle 1792).

§ 152.

Met wordt gebezigd, wanneer wij *door* zouden gebruiken.

Wat Duyvel gaanse dan met my haar tong schrapen? (Rodd. ende Alph. 394). Seker veel Knechts zijn maar Mannen met de naam. (ibid. 465). Noch dat mijn weeke breyn in't minsten was beroert met liefd of sinlijckheyt. (Lucelle 1162). Maer de verliefde Maen, verselschapt met haer sterren. (De Groote Bron der Minnen, pag. 459, vs. 17).

Opmerking 1.

Met wordt met den 3[en] en den 4[en] nv. geconstrueerd; met den datief komt het voor:

Met hope van verwinnen. (Rodd. ende Alph. 936). Met minnelijcker vraghen. (ibid. 65). Met smerte. (ibid. 189). Metter tijdt. (ibid. 280). Met soet en heuscher talen. (ibid. 1579). Met

meerder Eer. (Griane 651). Metter vaart. (Klucht van Symen 552). Met blooten hoofde. (Moortje 1203). Met der spraack. (ibid. 1399). Met lieffelijcker feest. (Angeniet 357). Met open monde. (Het daget uyt den Oosten 1958).

Opmerking 2.

Metten iersten zijn komt bij Bredero eenige malen voor in de beteekenis van „in den eersten tijd der zwangerschap zijn".

Ick bin wat mitten iersten. (Klucht vanden Molenaer 87). S'is nouw al wat midt den ierste. (Griane 36).

De uitdrukking *metten korsten* beteekent „in korte woorden".

Ick selt jou vertellen metten korsten. (Spa. Brab. 736).

§ 153.

Mits en *vermits* worden gebezigd in de beteekenis van *wegens* of *door*.

Mits die seltsame jonst die my van u geschiet. (Lucelle 1364). Vermits u goede geest, en wackere aardicheyt van al u gantsche doen. (ibid. 1484). Vermits de eerbaarheyt. (ibid. 2500). Ghy vreest, Alphonse, dat ons vrundtschap sal breecken, vermits de Jonckvrouw. (Rodd. ende Alph. 604).

§ 154.

Na wordt gebezigd, waar wij *naar* zouden gebruiken.

Na die bekende laagh. (Rodd. ende Alph. 9). Ghy gaat leyden na u mijn sinlijckheyden. (ibid. 208). Ick ga nu weer na binnen. (ibid. 371). Of ist noch na jou wil niet? (ibid. 379). Maar ick vraagh niet na-de Knechts. (ibid. 406). Een recht... Man sal sich... juyst na de maat hem draghen. (ibid. 693).

§ 155.

Naar wordt omgekeerd soms gebruikt, waar wij *na* bezigen.

Ghelijck de Son de Aerd' verheught naer 't dompigh weer. (Het daget uyt den Oosten 505). Maer naer langh ondersoeck bevondt ick... (ibid. 644). Die selfs te volghen naar. (Nederduytsche Rijmen, pag. 126, vs. 41). Hoe dickwils heb ick my vermant om u te loopen naer. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 263 vs. 22). Ick ghebiedt dat ghy naar desen tijdt haer komste nimmermeer in onse wooningh lijdt. (Angeniet 2458). Het ander deel daar naar. (Lucelle 136). Naar noene spreecken wy den ander. (Griane 644).

§ 156.

Om wordt gebezigd:

a. ter aanduiding van het doel, waar wij *voor* gebruiken.

Ick moet noch om 't afterste sorgen. (Spa. Brab. 1715).

b. ter aanduiding van eene verwisseling of ruil, waar wij *tegen* of *voor* gebruiken.

En sy leyde slapers om gelt. (Spa. Brab. 88). Die hy de smits en de wage-boeven verkoft om halver waerden. (ibid. 137). Jy selter gheen langt om koopen. (ibid. 345). Daer wil ick wat moys om koopen. (ibid. 575). De hielle bouwt om ien ryaal. (Moortje 674). Daer stonden die brandewijn-drinckers, en droncken 't mutsjen om twee blancken. (ibid. 724). Hy ruylde pack om pack. (ibid. 1951). Datmen twyntich ayeren pleecht te koopen om een stuyver. (ibid. 2605). Op andere plaetsen kanmen de poort om een pijntjen op koopen. (Klucht vanden Molenaer 4). Soo lang der Artzenijen... te krygen syn om geld. (Lucelle 718). Ick ruylde dat gheluck om al de Werelt niet. (De Groote Bron der Minnen, pag. 471, vs. 36). Om dat sy die niet mach dan om haar Maaghdom kryghen. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 336, vs. 106).

Opmerking.

Om wordt met den datief en den accusatief geconstrueerd; met den datief komt het voor:

Om halver waarden. (Spa. Brab. 137).

§ 157.

Op wordt gebezigd ter aanduiding eener plaats- of tijdsbepaling, waar wij *naar* of *tegen* gebruiken.

Twee op een mach niet gaen. (Het daget uyt den Oosten 716). Wie loopt my hier op 't lijf? (ibid. 1143). Ick treck eens op mijn lant. (Lucelle 2570). Wel gaeje op een aer? (Moortje 645). Ick selje gaen brengen al stilletjes op een ander oort. (Klucht vande Koe 228).

Opmerking 1.

Wij zouden *aan* gebruiken in een' zin als:

Nouw, tempt jouw moedt, en deynckt iens op den Hemel, maar. (Rodd. ende Alph. 451).

Opmerking 2.

Ter bepaling eener voorwaarde of verplichting komt het voor:

Bode ghebiedt Alphons'te volghen mijn bevel, op de ghehoorsaamheyt, die hy sijn Prins is schuldigh. (Rodd. ende Alph. 1988).

Opmerking 3.

Op wordt met den datief en den accusatief geconstrueerd; met den datief komt het voor:

Opter aard. (Rodd. ende Alph. 1536). Opter loop. (Lucelle 287). Opter tuyl. (Angeniet 1017). Op Gode. (ibid. 1468).

§ 158.

Over komt eene enkele maal voor in de beteekenis van *ten opzichte van.*

Wie souw dan willen zijn over sich selfs zoo wreedt? (Rodd. ende Alph. 761).

Opmerking.

Veelvuldig komt *over* voor, evenals in 't Middelnederlandsch, in de uitdrukkingen *over disch, over tafel,* waar men tegenwoordig *aan tafel* gebruikt.

Dat ick haar over Disch wat verselschappen souw. (Rodd. ende Alph. 141). Maer als gy flus over tafel sit. (Klucht vanden Molenaer 315). Wij hebben over Disch geen Hovenier van doen. (Lucelle 1219). Dees brabbelaar die quam in een kuf over tafel. (Moortje 1250). Soo s'over disch juyst redeneerde. (Het daget uyt den Oosten 425)

§ 159.

Te wordt gebezigd:

a. in gevallen, waarin wij nu gewoonlijk *op* of *in* zouden gebruiken.

Die nu daagh'lijcks ter Beurs voor vrome Lieden gaan. (Rodd. ende Alph. 521). Hoe der Maranen hoop ghespronghen was ter vlucht. (ibid. 1055). Ick gingh doe voorts te huys. (Griane 452). Als ick te lande tradt te Bude inde Stadt. (ibid. 2203). Daer

souwer so mennich te marckt loopen. (Klucht vande Koe 135). Heyn is t'Zee. (ibid. 196). Mijn schepen... zijn reys op reys gewenscht ter haven ingekomen. (Lucelle 360). De frayicheden die ter koken omme gaan. (ibid. 539). Soo is hy onbedwongen ter sadel ingesprongen. (ibid. 809). Ghy die soo manlijck u... ten Oorloch hebt gehadt. (ibid. 1403). Ick lietet te kermis hier inde kramen sien. (Moortje 1227). Ghy zijt hier ter keure wel gheroockt te deser spacy. (Spa. Brab. 173). De Spartsche Coningin, die 't hoochmoedige Troyen ten bloet en brande brocht. (ibid. 631). Ach! gae ick weder t'huys. (Het daget uyt den Oosten 1314). U levendige lichten my slaet ter zielen in. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 350, vs. 24). Haar Wysheyt redenkavelt my ten konfer of ten branden. (De Groote Bron der Minnen, pag. 399, vs. 32). Die stelden haar ter zeet. (ibid., pag. 457, vs. 26).

b. waar wij *tot* zouden gebruiken.

De snoeckdragers aldaar ter monster vry passeren. (Lucelle 560). Ten verwytlijcke hoon van alle zijn na-maghen, ten love van mijn rijck. (Stommen Ridder 1979). So hebt g'haer en myn vreucht ghenomen t'mijnder onvromen. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 286, vs. 30).

c. van tijd, waar wij *van* gebruiken.

Maer daer issser te nacht by 't Hof een neer eleyt. (Het daget uyt den Oosten 1767). Ick gae te noen uyt eten. (Moortje 1654). De visch die staet noch in heur bloedt, die 'k te middach heb ebroken. (Klucht vanden Molenaer 47). Ick quam termaent misschien eens uyt. (De Groote Bron der Minnen, pag. 435, vs. 50).

Opmerking.

Uit bovenstaande plaatsen blijkt, dat *te* zoowel met den datief als met den accusatief geconstrueerd wordt.

§ 160.

Tot wordt gebezigd:

a. in de beteekenis van *dienstig tot* of *ten behoeve van,* ter aanduiding van een doel.

Daer moet soo veul tot het huysraet syn en tot het huysghesin. (Klucht van Symen 481). Ick gis, dat van zyn Moer de schutterlijcke jongen dit gout-draat tot een net der Minnaars heeft bedongen. (Lucelle 26). Hier vercoftese lindt datmen tot schaetsen bruycken. (Moortje 2951). Laat ons onse saken tot dese laatste tocht ghereet en vaardigh maken. (Angeniet 18).

b. in die van *om te zijn.*

Om my te schencken tot een meydt of Kamenier. (Moortje 298). Dit vuyltjen, wat dunckt u, en sal sy oock wel passen tot een Dienst-maasen? (ibid. 781). Wien soude niet verblijt van harte, voor sijn deel ontfangen tot sijn Bruyd ons kostelijck juweel? (Angeniet 52). De handen sijn de Mensch van Gode niet gegeven tot Moorders of tot Beuls,... maar tot voorstanders van ons huysgesin... en tot gheswind behulp van kunst. (Het daget uyt den Oosten 1558). En trouwt haer tot zijn bruyt. (Nederduytsche Rijmen, pag. 120, vs. 92). Die meugen hem huyren tot ien Tolck. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 236, vs. 45).

c. waar wij *te, naar* of *bij* gebruiken, ter aanduiding van plaats- of tijdsbepalingen.

Mijn dunckt dit tot Vriessche Giertje de waardin is. (Klucht vande Koe 483). Ick haalden twee cappoenen... tot Pieter de Kock. (ibid. 556). Hier binnen in Lyons, tot eenen Carponny. (Lucelle 2380). De Moris brengt terstont tot Moy-aal. (Moortje 450). Rob'knol, ick gae eens uyt tot ons Pastoor en Koster. (Spa. Brab. 526). Gaet eens mee,... tot Pockdalige Neel. (ibid. 589). Ic sou hier iens gaan tot en smal joncker. (ibid. 1799). Om my tot rust te vlyen. (Rodd. ende Alph. 355). Dat de Tijdt,... dees bandt tot gheenen stont in stucken soude snyen. (ibid. 592). Want ick sou noch gaeren tot ongse Jannetje Nift te bruyloft gaen. (Klucht van Symen 57). Sa sy praet tot allen stonden. (ibid. 314). Denckt doch sulcx tot geenigher tijd. (Het daget uyt den Oosten 1017). Tot wat uur kom ick best? (ibid. 1077). Ick wou tot Romen toe gaen kruypen. (ibid. 1579). Soo 'tblijckt tot alle tyen. (De Groote Bron der Minnen, pag. 408, vs. 8).

Opmerking 1.

Vermelding verdienen de volgende uitdrukkingen, waarin het pron. poss. eene paragogische *t* heeft, met weglating van *huis* [1]).

Nou lestent quamer een dief-layer tot zijnent kuyeren. (Griane 1342). Hoe datter Ridders en Kruys-heeren ...tot uwent en verkeeren. (Klucht van Symen 427). Maar Jan Vercki het die tot jouwent een blaeuwe scheen eloopen? Jantje Roock-vleys quam die lestent tot jouwent wat koopen? (ibid. 460/461). Als sy my met haer meyt tot harent halen dede. (Moortje 1397). Sydy van desen daghe tot onsent oock gheweest? (ibid. 1939). Maar tot mynent in huys. (ibid. 2119).

---

1) Vgl. Dr. J. te Winkel, Grammatische Figuren, pag. 89.

Opmerking 2.

Een' genitief met uitlating van *huis* of *winkel*, evenals in het Engelsch en in het Grieksch voorkomt[1]), vindt men:

Quam hy niet, as hy noch vryer was, tot Jannetjen Stellaers? (Klucht vanden Molenaer 127). Ick noo u allemael... tot Hopman Roemers. (Moortje 3347). Ick mach gaan halen tot Pauwels een moye venesoen Pastey. (Spa. Brab. 1429). Waar waarje tot moer joosten, of tot moer huygen of tot meyns[2]). (ibid. 2019). Tot Brechjes is klay an de kloet. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 224, vs. 39). Ick kan soo lang niet wachten tot ick tot zijners kom. (Lucelle 1643).

Opmerking 3.

Tot wordt met den datief en den accusatief geconstrueerd; met den datief komt het voor:

Tot den endt. (Rodd. ende Alph. 543). Tot mijnder spijt. (ibid. 634). Tot deser uren. (Griane 1907). Totter doot. (Lucelle 1333). Tot zijnder tijdt. (Stommen Ridder 2370).

§ 161.

Uit wordt gebezigd, waar wij nu *voor* zouden gebruiken, in den volgenden versregel:

Ick spreek Sonnetten en Balladen uyt de vuyst. (Klucht vande Koe 612).

Men vergelijke voor het gebruik dezer praepositie hier de uitdrukkingen *ex tempore* en *uit den duim zuigen.*

§ 162.

Van wordt gebezigd:

a. in de beteekenis van *door*, bij werkwoorden, die in den lijdenden vorm staan, om het actieve subject aan te duiden; het regeert dan den accusatief.

Siet hier de ghene die van yder was ghevreest. (Rodd. ende Alph. 50). Die van my wert ghevierl. (ibid. 58). Of laatjet jouw van Waarsegsters segghen. (ibid. 503). Rodderick wert nu wel onthaalt, van sijn Liefs lieve ooghen! (ibid. 669). Maar Alphons

1) Vgl. Dr. J. Verdam, Tekstcritiek, pag. 92.
2) Vgl. Dr. E. Verwijs, Nederl. Klassieken VII, pag. 207, noot 13.

blijft espot ...van haar veracht. (ibid. 674). Die scheen ...van haar Ouders ghestuurt te wesen. (ibid. 714). Op dat mijn reynheyt niet van haar en wert gheschendt. (ibid. 754). Die van my werdt verwacht met een verlanghen groot. (ibid. 1574). Alst van my wert ghedacht. (ibid. 2505). En die nu werdt gevreest van Inwoonders en Vremden. (Griane 62). Door een te strenge straf, doet hem van yeder haten. (ibid. 582). Die... van alle volck'ren wert gheacht. (ibid. 598). Van paarden liet ick my veel eer an stucken trecken! (ibid. 694). Als ghy van elck geacht word voor een lichte tas. (Angeniet 2186). Het is ons vande Go'on... verboo'n. (ibid. 2373). Laet my hoeden van yemandt van u huys. (Het daget uyt den Oosten 943). Maer om dat my van u geschiet groot onghelijck. (ibid. 1205). Den Mench... wert van zyn God een Heer ghemaact. (Nederduytsche Rijmen, pag. 88, vs. 32) Een... Wijf liet ...haer draghen van een haer Erfghenaem te graef. (ibid., pag. 110, vs. 250).

b. in de beteekenis van *gedurende.*

Wy hebben niet uyt ons klieren geweest vande hielle nacht. (Klucht vande Koe 474). Sal ick van desen dagh gheen waarheyt werden vroeder? (Moortje 1970).

c. in die van *aangaande* of *ten aanzien (opzichte) van.*

De Reden die ghebiedt dat ick of mijn Ghesel hem van dit wrevel moet wat strenger gaan kastyen. (Rodd. ende Alph. 1126). Maackten sy gheen beklagh van't leydt dat my gheschiet? (ibid. 1709). Sy... juyst quamen te praten van paarden tuysschery. (Lucelle 774). Hoe mennich hoortmen... een ander lasterlijck schelden en schennen van de gebreken. (Spa. Brab. 128). Job... heeft van zyn Rijckdom Godt ghelooft. (Nederduytsche Rijmen, pag. 91, vs. 148).

d. in die van *uit,* om de afkomst of den oorsprong te kennen te geven.

Die van't vermaart gheslacht des Keijsers is gheboren. (Rodd. ende Alph. 262). Die mijn bedriechelijck kust wt valsheyt meer vervloeckt dan van een lieve lust. (Moortje 358). En pruetelt binnensmonts, ist van vruecht oft van vresen? (ibid. 921). U moeder ghy veracht van wie ghy zijt gheboren. (Angeniet 491). Doen wert de eerste Vrouw geboren van een Slangh. (ibid. 1589).

Opmerking 1.

Van wordt met den datief en den accusatief geconstrueerd; met den datief komt het voor:

Van herten. (Rodd. ende Alph. 106). Van nooden. (ibid. 1368). Van mynent weghen. (ibid. 1605). Vander Aarden (ibid. 2223).

Vander Hellen. (ibid. 2423). Van der oorden. (Griane 450). Van sulcker kracht. (Lucelle 2103). Van Moyaalen. (Moortje 1535). Van liever lee. (Spa. Brab. 773). Vander Zee. (De Groote Bron der Minnen, pag. 447, vs. 34).

Opmerking 2.

Terwijl wij in samenstelling met *er, hier, daar, waar* en *nergens, van* gebruiken, bezigt Bredero in verbinding met die woorden *af. (of).*

Want ick en hebber noyt in 't minsten af vernomen. (Moortje 1072). Ghy hebter jou diel wel of. (Spa. Brab. 1589). 'tVillicht dat sy eer lang hier breer bescheydt afhadt. (Lucelle 2046). Ick moet de sekerheyt hier nu eens of bespien. (Rodd. ende Alph. 341). Doet ons daer af een woort. (Klucht van Symen 208). Den Haagh! is myn heer Vaders stadt, daar ick de naam of draagh. (Moortje 542). Niemant wort vet,... of hy weet waar of. (Lucelle 2750). Dan wist hy nergens of. (Spa. Brab. 141).

Opmerking 3.

Soms zouden wij in zulke samenstellingen *door* of *bij* gebruiken.

Dat's daar men wel af vaart. (Angeniet 2094). Het goed is't daermen wel ofvaert. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 229, vs. 13). Wie maar de koken siet, die werter af verblijdt. (Lucelle 534).

G. De Infinitiefbepaling.

§ 163.

Een infinitief met *te* kan als object voorkomen bij transitieve w.w.

Dat hooptmen te verwerven. (Rodd. ende Alph. 135). Als dat ick uwe ben, en eeuwich hoop te blyven. (Griane 1160). En hoopse tot mijn Bruyt oock wettelijck te trouwen. (Lucelle 250). Dat de Surgynen vreesen de sulcke te geneesen. (ibid. 708). Ghy die soo wel gheschickt en aardich weet te leven. (ibid. 1116). Ick hadt, o mannen! hoort, grootmoedigh voorghenomen te sterven. (Moortje 268).

§ 164.

Een infinitief zonder *te* kan als bepaling voorkomen bij de w.w. *loopen* en *gaan.* [1])

's Nachts loopt dat hiete goedt op de kittel-jacht uytsnoepen. (Griane 1546). Ick liep hun lang soecken. (ibid. 2668.) En nou loop ick so wat slingeren. (Klucht vande Koe 159). Ay lieve loop vry speulen. (Klucht van Symen 126). Maer die loopen vast speulen. (Klucht vanden Molenaer 69). En onse Symen-buur liep... dit hiele storijtje voor een nieuwe sproockje vertellen. (ibid. 164). Dat ghy snachts gaern wat loopt byder Straten slingeren. (Lucelle 1295). En loopt haer weder smeecken. (Moortje 16). Dat ghy de gayle tocht des herten gaet in houwen. (ibid. 11). Hoe dat ick u van't jaar een lustigh huys ging huren. (ibid. 367). 'K souw die Toverkunst gaan leeren. (De Groote Bron der Minnen, pag. 473, vs. 62).

Opmerking 1.

Eene enkele maal staat bij *gaan* een infinitief met *te.*

Daarom soud' ick u raan eens mondeling te gaan den Vader selfs te spreken. (Lucelle 261).

Opmerking 2.

Een part. perf. i. p. v. den infinitief bij 't w.w. *komen* komt nu en dan voor.

Maar komt er aan-ghetreden een rijcken saggelaar. (Angeniet 2283). Hoe komdy soo verbaest ghestoven uyt de Hel? (Het daget uyt den Oosten 385). Der Minnen blinde God quam aen mijn zy ghevlogen. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 246, vs. 2).

§ 165.

Een infinitief met *te* (dat dan de beteekenis heeft van *tot*) kan als bepaling voorkomen bij transitieve w.w.

Myn Vrouw die sandt my hier, te houden stil de wacht. (Griane 295). Om eenige Koomenschap die ick daer te doen heb. (Klucht vande Koe 123). 'kHeb wat met u te slechten. (Lucelle 2571). Doch heeft hy yets te doen, of zijn orber te besorghen. (Moortje 1376).

---

[1]) Vgl. Tijdschr. X, pag. 228, E vvg.

§ 166.

Een infinitief met *te* kan voorkomen bij reflexieve w.w.

Dat ick my te noemen schaam. (Rodd. ende Alph. 466). Dat hy sich veronlege te komen ten aanbijt. (Lucelle 974). Ick schaamt my te belijen. (ibid. 1526).

§ 167.

Een infinitief met *te* kan staan bij intransitieve en passieve w.w. en doet dan den dienst eener praepositiebepaling.

En soo 't (dat God verhoed') mijn Lief! ghy quaamt te sneven. (Rodd. ende Alph. 1277). Om dat mijn ...hert verheert, ghedronghen werdt mijn vyandt te beminnen. (ibid. 1514). Daarmen my aldereerst van u quam te verhalen. (Griane 353). Myn Moeder, my natuurlijck quam te baren. (ibid. 2536). En datte wy soo beroyt en arm quamen te sterven. (Klucht van Symen 17). En juyst quamen te praten. (Lucelle 773). Wanneer ghy quaamt te trouwen. (ibid. 1002). Want of hy den ouwe man ter vlucht quam t'ontloopen. (ibid. 1636). Op hope of ick souw te vinden komen mogen. (ibid. 2370). Maar doen hy quam te weten. (Moortje 288). Als de Vreck, den Esel, quam te sterven. (Angeniet 2300).

§ 168.

Een infinitief met *te* kan, als praepositiebepaling, verbonden zijn met een werkwoord door middel van *om te*. (*om te* beteekent dan *tot*).

Die... plach... te ruyschen..., om 't schuwe Wildt te vinden. (Rodd. ende Alph. 6). Sal hy afstaan uyt Liefd', om mijn Min plaats te maken. (ibid. 70). Hoe dickwijls pleegh ghy ons buurjongens uyt te locken, om teghen ons te slaan. (ibid. 120). 'k Sloot u 't venster voor 't hooft, om my tot rust te vlyen. (ibid. 355). My Rodd'rick te bevrijen, om inde droeve vrees Elys'beth te verblyen. (ibid. 1356). Myn leven (ick voorwaar) in geener wys begheeren als om u dienst te doen. (Griane 347). Die gheeft haar kint een knecht, om daar me wech te ryen. (ibid. 1452). Soud u volmaacktheyt haar wel kunnen soo verneeren om mijn te minnen? (Lucelle 1523). Dat ghy u oprust en toebereyt om nu met my te gaan. (ibid. 2702). Hy is uyt Spaengien voort met dit opset ghevaren, om haar te veyllen. (Moortje 232).

Opmerking.

Een infinitief zonder *te*, met 't werkwoord verbonden door *om*, komt nu en dan voor.

Een yder ruste sich soo wel van Moedt als Wapen, om keeren het gheweldt. (Rodd. ende Alph. 946). Doen schooten wy hem toe om wreecken dese moort. (Stommen Ridder 334). Die niet is om verfrissen. (ibid. 1168). Laet my hoeden van yemandt van u huys om schuwen quaet vermoeden. (Het daget uyt den Oosten 943). Den Mensch ghebruyckt veel lists, om decken 's hebbens lust. (Nederduytsche Rijmen, pag. 107, vs. 188). Of was 't Godts lieven wil een goet middel te senden om slechten het gheschil. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 260, vs. 44). Dat ick vaack wensch om sterven. (ibid., pag. 354, vs. 2).

§ 169.

Een infinitief met *te* kan, als praepositiebepaling, verbonden zijn met een werkwoord door de voorzetsels *met*, *zonder*, *tot* en *van*.

Suldy al dit beloonen met my te bannen? (Moortje 389). Die myn het hooft wat breeckt, met lastigh uyt te vraghen? (ibid. 1566). Bedeckt sonder te syn gesien... (Het daget uyt den Oosten 606). Weest stil, sonder rumoer te maecken. (ibid. 1114). En wachten soo de gracy... sonder veel te rasen. (Klucht vanden Molenaer 422). Had ick doch doorgesnapt sonder hem eens te groeten. (Moortje 913). Ghewent tot eer te rooven. (Het daget uyt den Oosten 399). Om dat ick haer... hebb'... toegheseyt van haer te trouwen. (ibid. 853). Neemt by u selven voor van daar niet meer te gaan. (Moortje 49).

Opmerking.

Een infinitief zonder *te* bij eene praepositie komt eene enkele maal voor.

Ist voor een Dood-mans duer, sonder in laten kloppen. (Griane 122).

§ 170.

Eene eigenaardige constructie heeft 't w.w. *weten*, in verbinding met een vraagpartikel. Het vraagwoord staat achter 't w.w. *weten*, gevolgd door den *infinitief* zonder *te*.

Niet wetende waer loopen. (Het daget uyt den Oosten 1365).

§ 171.

Een adjectief kan eene infinitiefbepaling, als genitiefbepaling, bij zich hebben.

't Is my wel rijdens waart. (Lucelle 2538).

§ 172.

Een adjectief kan eene infinitiefbepaling met *te* of *om te*, als accusatiefbepaling, bij zich hebben.

Terstont is hy bevreest, gheneight den moedt te gheven gantsch verloren. (Rodd. ende Alph. 1403). En as mijn man eynckel belust was, ...om vis te eten. (Klucht van Symen 9). Ick ben al te out, Symen, jou sot en spot te wesen. (ibid. 471). Ick ben gemoet den Elinck an te spreken. (Lucelle 2397). Sijn't de Keurvorsten eens, een ander hooft te kiesen. (ibid. 2460). Meest altoos zyn belust om steets wat nieuws te hooren. (Moortje 753). Ghy bent seker soo eel om yemants woort te houwen. (ibid. 964). Dat ick te vreden was te volghen haren raat. (ibid. 1653). Zyn vader die was vuer inde winckel besich om de lieden te gerijven. (ibid. 2443). So jij ...elck een schuldich zijt te doen behulp. (Spa. Brab. 1971). De lelyckheyt is waart om hooch daar af te roemen. (Stommen Ridder 796).

Opmerking.

Eene enkele maal komt de infinitief zonder *te* met *om* voor. (cf. § 168, Opmerking en Ned. Wdb. X, kol. 140.)

Heeren boecken zijn quaat om lesen. (Spa. Brab. 1321). Want 't was te vreemdt om zien. (Stommen Ridder 602). Ick ben belust om lesen. (ibid. 1398). Of mijn vreught of mijn min mijn lichter valt om segghen. (Rodd. ende Alph. 294). 't Souw my... ook lichter zijn om draghen. (ibid. 2271).

§ 173.

Staan twee nevengeschikte infinitiefbepalingen met *te* bij een werkwoord, dan wordt veelal vóór den tweeden ininitief *te* weggelaten. [1])

Mijn Lief swoer my in't leven te laten noch begeven. (Lucelle 325). Ick en weet te dencken noch bemoeden. (ibid. 1168). Ick

1) Vgl. Van Helten, Vondel's Taal, § 197.

ben van sin het hooft te leggen inde schoot, en apoincteren op genaed'. (Moortje 3102). Daer na soo docht ick eens een kamertje te huuren, en gane by de buurt uyt wassen. (Spa. Brab. 787). Dus weet ick nu gheen ding te dencken noch versieren. (Stommen Ridder 2243). Men hoort u dus te groeten, en breecken u 't gheweer. (ibid. 2312).

§ 174.

Staan twee infinitiefbepalingen met *te*, waarvan de eene van de andere afhangt, bij een werkwoord, dan wordt eene enkele maal vóór den eersten of vóór den tweeden infinitief *te* weggelaten.

Soo dientse my nochtans om u verstaan te gheven. (Rodd. ende Alph. 850).

Mijn daghelijckse pijn, hoort voor u een voorschrift, om na te volghen zijn. (ibid. 1586).

VIJFDE HOOFDSTUK.

V. HET NAAMWOORD VAN GESTELDHEID.

---

§ 175.

Als *naamwoord van gesteldheid* kunnen voorkomen adjectieven, verleden en tegenwoordige deelwoorden.

Daar zijn druckend' gheklaauw, en bloedigh fel ghekrabbel, haar moorden hallif doodt. (Rodd. ende Alph. 22). En sontse vaac bebloedt naar huys. (ibid. 122). Het hart ghy gloeyend' stoockt. (ibid. 266). Als dat ick arm sou sterven. (Spa. Brab. 1711). En deed ghestoort, voor haar, een seer out Ridder komen. (Stommen Ridder 1037). Naackt wy ghecomen zijn, naackt scheyden wy en bloot. (Nederduytsche Rijmen, pag. 114, vs. 376).

§ 176.

Als een adjectief of een verleden deelwoord als naamwoord van gesteldheid voorkomt, blijft het onverbogen. Een tegenwoordig deelwoord, als zoodanig gebezigd, eindigt op *-e*, of blijft ook onverbogen.

De vrywillighe last herschiep ons sterck en rat. (Rodd. ende Alph. 33). Daar sy my onghehart en sonder Pantsier siet. (ibid. 55).

Kunt ghy met wencken my stil-swyghende ghebieden. (Rodd. ende Alph. 172). Het hart ghy gloeyend' stoockt. (ibid. 266). Zoo wy al zinghend' quamen. (Stommen Ridder 328).

§ 177.

Een infinitief zonder *te* kan als naamwoord van gesteldheid voorkomen bij de w.w. *komen* en *hebben*, in de beteekenis van een tegenwoordig deelwoord.

Wy hebbender daer after een staen. (Klucht vande Koe 119). Maar koomter dan een schytbien, of sulcken leur gaan. (Lucelle 451).

Opmerking.

Een tegenwoordig deelwoord bij ***komen*** als naamwoord van gesteldheid komt ook voor.

Voorts kompter bruysend an een schip. (Moortje 243).

§ 178.

Een substantief kan als naamwoord van gesteldheid voorkomen bij zelfst.n.wrd. en voorn.wrd. en is daarmede verbonden door *als*.

Daar ghy als Capiteyn het hooft waart vande strijdt. (Rodd. ende Alph. 121). En klaacht de Heeren daar de schrickelijcke moort en my als moordenaar van u vernaamde Prins. (Lucelle 2662).

Opmerking.

Soms komt een substantief zonder *als* als naamwoord van gesteldheid voor. [1])

Want hy is nu ghestelt, een Meester van het veldt. (Rodd. ende Alph. 202). God gheve dat ick u verwinnaars weer magh sien. (ibid. 953). Ick sterf u trouwe Knecht soo veel als my angaat. (ibid. 1925). Dit werdt by vromen duecht, en gheen wellust ghereeckent. (Griane 2482). Want hy was Kapteyn van't roovers schip ghestelt. (Moortje 286). 'Ten was gheen schoonheyt, dat ick eerst schoonheyt hiel. (ibid. 902). Al wert hy inderdaat een guyt of geck bevonden. (Angeniet 99). Al is hy ballingh 'slandts ghebannen. (ibid. 181). Wien sich u slaaf ghelaat. (ibid. 641). Den vroomen Vechthart die moet swerven en vluchten, lacy! ...en moghelijck oock balling sterven. (Het daget uyt den Oosten 1966). Al is hy Ballinghslant ghebannen. (Nederduytsche Rijmen, pag. 97, vs. 135). Wy sijn van daer verdreven en hebben ballingh slants veldt vluchtigh moeten sweven. (ibid., pag. 137, vs. 110).

---

1) Vgl. Dr. F. A. Stoett, Mnl. Synt., §§ 7 en 60.

ZINSOORTEN.

ZESDE HOOFDSTUK.

A. NEGATIEVE ZINNEN.

§ 179.

De in eenen zin uitgedrukte gedachte kan *bevestigend* of *ontkennend* zijn.

Een zin is ontkennend, als het gezegde uitdrukt, dat er iets aan het onderwerp wordt ontzegd.

Dit laatste geschiedt door ontkennende bijwoorden, of door andere woorden, waarin een ontkennend bijwoord ligt opgesloten.

§ 180.

De negatie luidt bij Bredero *en*.

Nu klopt, mijn handen, klopt, 'k en durf. (Rodd. ende Alph. 346). De sorghvuldighe strijdt ...is mij; 'ken weet waarom, nu hertelijcken leedt. (ibid. 1386). Het is; ten doet. (ibid. 2413). Van teere kintsheyt af tot heden op den dagh en weet ick. (Griane 772). Ach! Ritsardt lief, 'k en doe. (Moortje 337). 't En souw. (Lucelle 968). Mevrouwe, ick en weet te dencken noch bemoeden. (ibid. 1168). G'en vint hem opter aardt. (ibid. 1357). Gaylien en weet van hooftse tarmen. (Spa. Brab. 200). Ick beyde, ghy en quaamt. (ibid. 893). Och s'is soo goet arms, jen hebtje leven. (ibid. 1332). Als ick, 'ken weet wat ramp. (Stommen Ridder 555). 'k En kan, gelooft, mijn lief, door 't ontsach van mijn Vader. (Het daget uyt den Oosten 1059). Als ick en had gheleert. (Nederduytsche Rijmen, pag. 125, vs. 10). Hoe menichmael, helaes! en wist ghy wat u deerden. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 306, vs. 95).

§ 181.

Gewoonlijk worden aan deze ontkenning negatieve pronomina of adverbia toegevoegd, zonder dat zij elkaar opheffen.

Wat dit en draaght niemant. (Rodd. ende Alph. 415). Dat... hem niemant en verduystert. (ibid. 1202). En mogen nu geen spel nochsottigheyden lyen. (Angeniet 1717). 't En voeght geen karsten mensch. (Het daget uyt den Oosten 1536).

De Spaansche Kraack en was met ballast niet ghelaan. (Moortje 237). Doch ick en seyde t' u om al de Werelt niet. (Rodd. ende Alph. 174). Mijn onverkeerlijck hert en suldy nimmer winnen. (ibid. 368). Ghy en sult nimmer sien. (Moortje 353). Dat de zielloose lichamen... ...en lacchen nimmermeer? (Lucelle 2694). Ick en sal nimmermeer vergheten kunnen. (Griane 2414). Dat daar kroon-draghers raat noch middel toe en weten. (Angeniet 1643). Mit die deense koppen en kanmen heen noch weer. (Klucht vanden Molenaer 225). Ick en sagh noyt schier stercker. (Rodd. ende Alph. 1968). Die... noyt zijns gelyck en vont. (Lucelle 1701). Of nieuwers of en weten. (ibid. 415). Dat ghy den hoon gheensins en kondt vergheten. (Rodd. ende Alph. 1089). Opperst en grootste Prins! en weygert my gheensins een dingh. (Griane 393).

Opmerking.

De negatie *en* ontbreekt zeer dikwijls; dan drukken dus de ontkennende voorn.wrd. of bijwoorden de ontkenning uit: eene constructie overeenkomende met de tegenwoordige.

Niemant komt hier in last. (Moortje 3098). Wilt dit niemant tot mijnder schanden vertrecken. (Klucht vanden Molenaer 565). 't Is geen roy hier langh te blyven dromen. (Het daget uyt den Oosten 855). Ick zie ter werelt toch gheen grooter onghenoeghen. (Stommen Ridder 1254). Dewijl 't niet quolijck schickt over Tafel. (Spa. Brab. 1595). Ick wil niet dat hij sterf. (Lucelle 1756). Hebdy hem noyt ghesien? (Moortje 1902). Zoo heb ick zijns ghelijck mijn leven noyt ghesien. (Stommen Ridder 1328). De Liefde is een dingh dat nimmermeer vergaat. (Rodd. ende Alph. 96).

§ 182.

Somtijds komen twee of meer dergelijke toevoegingen in eenen zin voor.

Die noyt verloren sloegh, noch noyt vergheefs en stack. (Rodd. ende Alph. 38). Ick praat met niemant niet. (ibid. 365). Gheen

grooter Liefd' men nieuwers vint. (ibid. 653). Ick liefden noyt... soo seer u schoonheyt niet. (ibid. 2313). Dat hy noyt om mijn docht, noch niet en heeft versocht. (Griane 213). Nu, nochte nimmermeere. (ibid. 436). Wiens trappen, treen, noch spoor, men nieuwers niet en vindt. (ibid. 1767). Dat Vrouwlien, niet verkiesen noch en wenschen. (ibid. 185). Ghy krijght oock nimmer niet. (ibid. 470). Ick sal een Reed'lijck recht mijn Dochter noch de Prins, noch 'sKoninghs Neven bey, niet weyg'ren, neen gheensins. (ibid. 2275). Dat ick doen noch nimmer voor en nam. (ibid. 2311). En een slecht Burger en isser niet gesien noch geacht. (Klucht van Symen 428). Dattet so gnap en gnut is en niewers niet estoten. (Klucht vanden Molenaer 327). Ick heb mijn dagen noyt niet beters noch gelesen. (Lucelle 189). Vermits ick niet en heb genut, noch kouwe schaal,... noch onbyt. (ibid. 1266). Dan niettemin ick vond' haar wesen noch haar taal soo streng niet noch soo stuurs. (ibid. 1720). Dat ghy noch lijf noch le'en, noch spieren niet en roerde. (ibid. 217). En ick mach... doch niemant niet gedoogen. (ibid. 668). Niemant... en is so wijs noch kloeck. (Het daget uyt den Oosten 640). Of hy... nergens niet en kom. (ibid. 1197). Noyt niet, secht op. (Moortje 1249). Ick vraach na niemant niet! (ibid. 2152). Noch ick en sal althans in geener wys begeeren. (ibid. 2569). Of mijn Joncker nimmer gheen hongher schier en het. (Spa. Brab. 1241). Die 'k nerghens niet en vong. (ibid. 805). Noch hy en sondicht niet godlooslijck met de mont. (Stommen Ridder 1355).

§ 183.

Evenals in het Middelnederlandsch komen bij Bredero versterkingen van de negatie voor door den accusatief van een substantief, dat iets zeer gerings aanduidt, voorafgegaan door het lidwoord van onbepaaldheid.

Niet een myt. (Rodd. ende Alph. 461).
„ (Lucelle 1267, 2516).
„ (Spa. Brab. 248).
„ (Angeniet 1621).
„ (Stommen Ridder 1506).
„ (Moortje 257, 2469, 2887).
„ (Nederduytsche Rijmen, pag. 132, vs. 15).
„ (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 240, vs. 22).
Niet een vygh. (Rodd. ende Alph. 1875).
Niet een Hollandsche duyt. (Klucht vande Koe 402).
Niet een kruymel. (ibid. 488).
Niet een penninck. (Klucht van Symen 479).
„ (Angeniet 78).

Niet een beet. (Klucht vanden Molenaer 369)
,, (Lucelle 923).
,, (Moortje 222, 1899, 2969).
,, (Spa. Brab. 402, 473, 719).
,, (Het daget uyt den Oosten 1778, 1786).
Niet een hayr. (Klucht vanden Molenaer 558).
,, (Spa. Brab. 1734).
,, (Het daget uyt den Oosten 777).
,, (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 263, vs. 25).
,, (De Groote Bron der Minnen, pag. 478, vs. 6).
Niet een seur. [1]) (Spa. Brab. 233).
Niet een spelt. (ibid. 1211, 2179).
,, (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 229, vs. 20).
Niet een sier. (Angeniet 1344).
,, (Het daget uyt den Oosten 1639).
Niet een stroo. (ibid. 734).
Noyt een hayr. (Angeniet 2232).

§ 184.

De negatie *en* wordt aangetroffen bij de woorden *maar* en *nauw(-lijck)*, die tot de ontkennende woorden gerekend worden.

Alsser maar gelt en was. (Spa. Brab. 1084). En had ghy maar een deel van die stoutharticheydt. (Stommen Ridder 2221). Mits die uytkomsten, laas, maar tweederley en zijn. (Angeniet 1242). 't Goet... en baert maer onheyl. (Het daget uyt den Oosten 229). En is maer vijf. (ibid. 889). Dat ick maer een kint des doodts en sin. (ibid. 1363). Dat ick mijn selven nauw en ken. (Rodd. ende Alph. 1836). Maar 't geen ick hoor en sie, en kan ick nauw vertrouwen. (Griane 1567). Des Werrelts alderhoogste pracht en is nauw waert te noemen. (Het daget uyt den Oosten 1813). Ten was nau'los. (De Groote Bron der Minnen, pag. 402, vs. 17). Hoe wel ter nauwer noodt verhaalens waart en is. (Moortje 366). En nauwlijck nu en weet hoe icker of sal raken. (Lucelle 2358). En nauwelijcx ter noot en ziedy eens op my. (Stommen Ridder 905). Ick en weet nauwlijcx wat. (Angeniet 1129).

Opmerking.

Deze woorden komen ook zonder ontkenning voor.

Indien ghy maar 't ghebreck van uwe strafheyt liet. (Rodd. ende Alph. 63). Datmen van stoff en sweet ons nauw bekennen mocht. (ibid. 117). Zo datter nauwelijcks een ontslipt. (ibid. 981). Syn

---

[1]) Niet een *seur*, geen zier, geen lor; veelal vereenigd met *leur*, lor. *Zeur* is misschien hetzelfde als *zier*. Vgl. Dr. E. Verwijs, Nederl. Klassieken VII, pag. 74, noot 5.

toonen nauw de reepen genaackten. (Lucelle 841). Ick weet nau hoe ick wil. (Moortje 1968). Dat ick nau in't vry mijn selfs derf openbaren. (Stommen Ridder 1582).

§ 185.

De negatie *en* wordt in bijzinnen nog gebruikt na de conjunctie *of*, wier inhoud door eene ontkenning in den hoofdzin beheerscht wordt.

Gheen Koning, noch gheen Vorst, hoe groot hy was, of hy en wenschten hem gheluck. (Stommen Ridder 998). 't Is daarom dat Philips, vader van Alexander, hem noyt verheughden in de neerlaach van een ander, of hy en badt de Goon. (Lucelle 397).

Opmerking.

Eene enkele maal heeft *of* de negatie *en* bij zich, zonder dat de bijzin eene ontkennende beteekenis heeft.

Dat ick so kleynen saack, of hoe groot sy ock sy, versoecken sal aan hem, of hy en sal het my, om mijn groot-achtbaarheyt, toestemmen en vergunnen. (Lucelle 256).

Blijkbaar is de negatie hier gebrekkig uitgedrukt, en ligt ze opgesloten in de gedachte van den zin.

B. DE WIJZEN VAN HET WERKWOORD.

---

§ 186.

Meermalen wordt de meervoudsvorm van den *imperatief* gebezigd, als het bevel tot één persoon gericht is. [1])

Verschoont door Liefde mijn gantsch onvoorsichtigh spreken. (Rodd. ende Alph. 101). Wel op mijn Ziel, in vreughden leeft, de droefheyt stracx sijn af-scheyt gheeft. (ibid. 249). Ach Edel Rod'rick! ......merckt op mijn voorhooft maar. (ibid. 268). Loopt met jouw duyten in ien pomp; of gheeftse diese pracchen. (ibid. 425). Nouw, tempt jouw moedt, en deynckt iens op den Hemel, maar. (ibid. 451). Hoort Grietje! Grietje! Griet! Gheeftme doch ierst ien soen. (ibid. 525).

---

1) Vgl. § 21, Van Helten, Vondel's taal § 191 en Tijdschr. II. 51.

§ 187.

Naast den imperatief van den 1en ps. plur. *laten wij* komt ook veelvuldig voor *laat ons*. Oorspronkelijk was één vorm slechts mogelijk, *laet ons (laet se, laet hem, laet mi)*, zooals nog heden in het Vlaamsch, maar in de 2e helft van de 14e eeuw is daarnaast, tengevolge van den invloed van den anderen Germaanschen vorm van den adhortatief, nl. *doen wij, zorgen wij* en dergelijke, de andere uitdrukkingswijze *laten wij (laten zij, laat ik)* opgekomen. [1])

Komt laat ons gaan. (Rodd. ende Alph. 1847). Laat ons kloeckmoedigh haar ontweldighen den buyt. (ibid. 2171). Laat ons ter vlucht nu na ons volck gaan trecken. (Griane 874). Laet ons tijen opter loop (Klucht vande Koe 235). Laat ons derwaarts gaan. (Stommen Ridder 257).

§ 188.

Een gebod kan uitgedrukt worden door een participium, zoodat dit de beteekenis krijgt van een' imperatief.

Nou lustigh met een Hongts-draf na huys gereckt. (Klucht vande Koe 250). Doet ons daer af een woort, en 't ander over eslaghen. (Klucht van Symen 208). Maar dats al even eens, Leckerbeetje, nu dat overgeslagen. (Lucelle 1208). Ghenomen dat u vlijt, yemandt na wensch verblijdt. (Griane 1436). Wel schoon genomen ick wou. (Klucht vanden Molenaer 300). Genomen oft soo waar. (Lucelle 1156). Ghenomen of de beste van alle jou pols voelt. (Stommen Ridder 1949). Vrou-Bruyt nu eens gedroncken. (De Groote Bron der Minnen, pag. 394, vs. 107).

§ 189.

De *conjunctief* komt in enkelvoudige zinnen voor om eene mogelijkheid of een' wensch uit te drukken.

Maar ist dat hem gelieft hy kome 'tachternoen. (Angeniet 749). Die ongesnoerde tong waar nutter wat geteugelt. (ibid. 1761). U zy veel grooter danck als ick kan maken kondich. (Stommen Ridder 2031). Ten gheve u niet vreemt. (ibid. 2391). De Heere

1) Vgl. Tijdschr. X. 208 en vooral het artikel van Verdam, voorkomende in de *Verslagen en Mededeelingen* Kon. Acad. (afd. Letteren), 1894, pag. 197.

sy gedanckt. (Lucelle 629). Maar dat sy var van my. (ibid. 1010). U huesheyt na ghewoont, en u lofwaarde zeden, verhoore met ghedult myn hertelycke bede. (Griane 600). Den Hoochste spaar myn Oom de Keyser langh ghesondt. (ibid. 623). Ick waar veel liever doot. (Moortje 53). God gheve dat ick u verwinnaars weer magh sien. (Rodd. ende Alph. 953). God spaer u Ouders langh. (Nederduytsche Rijmen, pag. 129 vs. 67).

§ 190.

De *conjunctief* komt voor:

1°. in *voorwerpszinnen.*

Den Krijghs-raadt ick beveel dat sy met voorsicht letten dat het gheheele Landt met Krijghslien zy versorght. (Rodd. ende Alph. 1018). Ick had geantwoort: dat hy ware uyterstadt. (Griane 944). Bidt hem van mynent wegen, dat hy sich veronlege. (Lucelle 974). En maackt dat desen dach mijns levens sy de laatsten. (ibid. 1379). Ick wil niet dat hy sterf. (ibid. 1576). Ick wist voorseeker wel, dat dees het niet en waar. (Moortje 1940). Zy docht den Prins waar vast genoegh beslaghen. (Stommen Ridder 1028). Als ghy wilt over-legghen hoe minnelijck en trouw hy waar sijn eerste vrouw. (Angeniet 398). Ick meen hy waer haast doodt. (Het daget uyt den Oosten 1093).

2°. in *concessieve* en *optatieve bijzinnen.*

Al waar het Harnas staal. (Rodd. ende Alph. 56). Ach, oft u wille waar. (ibid. 156). Och of Godt wilde dat den Schellem ...stack inde dichte Aard. (Griane 949). Al waart schoon dattet waar de naaste van den uwen. (Stommen Ridder 2144). Al waar de dochter schier het aldertrotste dier. (Lucelle 272).

3°. in *finale bijzinnen.*

Op dat de vuyle stanck den Hemel niet beswalck. (Rodd. ende Alph. 1015). Op dat u kloecken raadt de saack alsoo beslechte. (ibid. 1975). Opdat nakomelingen en tijdt-genooten beyd sich spiegel aen u dingen. (Lucelle 2334). Op dat dees jonst vermeere. (Griane 390).

4°. in *conditioneele bijzinnen*; vaak staat dan ook het werkwoord van den hoofdzin in den conjunctief.

Waar dat kleyne Guytje blint, ...ick leed' dan niet... dit ...verdriet. (Rodd. ende Alph. 235). Dat ghy Mannen sout wesen, hadt ghy maar de broeck an. (ibid. 472).

§ 191.

De *conjunctief* wordt vaak omschreven door middel van de modale w.w. *laten, mogen, moeten* en *willen.*

Den Hemel wil u zeeg'nen en laat voorspoedelijck op u zijn gunste reeg'nen. (Stommen Ridder 1116). Daer mach van komen wat het mach. (Het daget uyt den Oosten 1069). Die moet u eeuwigh sparen. (Rodd. ende Alph. 73). De Heer wil u gheleyden. (ibid. 144). De Heere wil Me-vrouw in eeuwicheydt bewaren. (Griane 1286). Den Hemel wil u beyden steets salighen met vruecht. (ibid. 2577).

C. DE TIJDEN VAN HET WERKWOORD.

---

§ 192.

De tegenwoordige tijd wordt dikwijls gebruikt voor het verleden. *(praesens historicus).*

Koom ick niet uyt de Zaal,... en sagh ick niet terstont die groote weytsche Hansen. (Griane 1573). Maar 'twyl dat zij haar tydt in Boelery besteet. (ibid. 2086). Alexander ...en wilde 't Vrouwvolck niet, hoewel gevangen, sien, maar groetse. (Lucelle 164). Eens als hy sou gaan varen,... ontmoet haar onversien een Boot. (ibid. 1740). Hy neemt zijn swaart in handen, en sloech. (ibid. 1743). Sy dwarlen in de Zee,... en weten star noch grondt te schieten noch te peylen. De kracht vande Magneet en wasser niet bekent. (Moortje 239). En niemant was van haar de dolle Zee ghewent, voorts kompter bruysent an een schip vol ruekeloosen,... die klampen hem anboort en legghen hem een laagh,... en raken so voort slaagh. (ibid. 243). Dewyl wy onder seyl en voor de Haven waren, so koelt en went de windt. (ibid. 565). En so hy eens met kracht het vatten, en wickten hoe veel der noch mocht zijn: hy tilt so stijf an't vat so dat hy met de start vil. (ibid. 942). Hy nam een groote pot,... hy licht de pottaart op, en hy klopt uyt het vat de dueffick, en stopt zyn duym int lege gat. (ibid. 950). Soo ick na haar was gaande so ontmoet myn Jan Kray. (ibid. 1029). En ick sach...; daar scheldt ick en verfoey flux myn onachtsaamheden,...... ick sla de Leydsche schinckel om. (ibid. 1774). Hy gaat en treckt zijn sweert, en trat voort moedich tot de wreede beesten aan. (Stommen Ridder 584). Daar op zeyt de Princes, en gaf haar dit bescheyt. (ibid. 1078).

§ 193.

Een praesens (of imperfect) wordt soms gebruikt na het w.w. *doen*, gevolgd door de conjunctie *(anders) dan*, waar men thans een' infinitief bezigt.

Ick doe niet dan ick suf. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 361, vs. 49). Wat doet sulcken Tuysscher anders dan dat hy 't steelt? (Klucht vande Koe 63). Ick doe niet dan ick waack. (Lucelle 679). Die deed' niet dan dat hy verdubbelde zijn pyn. (Stommen Ridder 1067).

Opmerking.

Het gebruik van een' infinitief na *dan* komt evenzeer voor.

Hy doet niet dan van my vluchten. (Stommen Ridder 1780). Haar ooghen bol doen niet dan staaren. (Angeniet 145). Myn wijf doet anders niet dan knorren. (Klucht vande Koe 145). 't Gemoet doet niet dan vroeten. (Het daget uyt den Oosten 1360). Haar ooghen bol doen niet dan staaren. (Nederduytsche Rijmen, pag. 95, vs. 75).

§ 194.

Het imperfectum kan de beteekenis hebben van een perfectum.

Ic hebt geseyt, maer 'k meenden 't niet. (De Groote Bron der Minnen, pag. 435, vs. 55). Mijn dunckt ick sagh u niet in hondert duysent Jaren. (Rodd. ende Alph. 74). Maar ick en sach mijn daghen geen jongeling die hem souw beter konnen dragen. (Lucelle 596). Het is wel waar dat ick haar selven noyt en sprack. (ibid. 1190). Wat schonck ick u juweelen? Heb ick u niet vereert met Par'len? (Moortje 372). Op het vertrouwen van u deuchden uytghenomen verliet ick mijn ghebiedt, en ben hier aan-ghekomen. (Stommen Ridder 2148).

§ 195.

In het Middelnederlandsch zeide men niet „hij lag te slapen", „hij staat te praten", maar „hi lach ende sliep", „hi staet ende praet".

Eenzelfde constructie komt bij Bredero voor; na de w.w. *gaan, liggen, sitten* en *staan*, waar wij een' infinitief zouden bezigen, gebruikt hij i. p. v. den infinitief, het praesens (of impf.) van het tweede w.w. *(hendiadys)*.

Dat bid ick, datje gaat en brenght myn waarde broer dees onverhoopte tijdingh. (Moortje 3155). Die by de huysen gaet en larijt by de buren. (Het daget uyt den Oosten 1792). Met sorgen leyt hy 'snachts en denckt. (Nederduytsche Rijmen, pag. 96 vs. 116). Ghy leght altoos en kijft met die blauewe Wortel-wyven. (Rodd. ende Alph. 454). Miestendeel leyt sy en schuyrt en wryft. (Griane 2621). Hoe sit ghy dus en quackelt? (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 248, vs. 90). En 'sanderen daechs sit hy dan en knort. (Klucht vanden Molenaer 387). Daah sit hy strackx en suft. (Angeniet 969). Het boefjen stond en loegh. (De Groote Bron der Minnen, pag. 463, vs. 149). Hoe stady dus en dut? (ibid., pag. 393, vs. 70). Mijn lijf stong mijn en beefde. (Klucht vanden Molenaer 280). Sy staet vast en bepeynster. (Klucht vande Koe 514). Het volck stondt en lachten. (Moortje 2910).

Opmerking 1.

De twee werkwoorden moeten in zulk soort van zinnen als één begrip worden opgevat, zooals blijkt uit de volgende voorbeelden, waar het voorwerp bij het eerste werkwoord staat, hoewel het behoort bij het tweede.

Mijn heerschip staat hem en verkleet. (Spa. Brab. 1843). Wil jy taback leggen en drincken. (Griane 10). Dit sta ick vast en peys. (Lucelle 1468).

Opmerking 2.

Op te merken valt hierbij, dat wij in *bijzinnen* eene dergelijke constructie ook nog wel gebruiken, in *hoofdzinnen* echter niet. Men vergelijke daartoe de volgende plaatsen.

Huyte-nochent als ick stong, en kalfaterde de henning. (Griane 1313). Wanneerder yemant sit en naydt, of ployt haar doeckje. (Moortje 806). Om dat myn oudt Oom daar so langhe stont en drenten. (ibid. 917). Dat bid ick, datje gaat en brenght myn waarde broer dees onverhoopte tijdingh. (ibid. 3155). Ick macher mijn hooft niet me breken, of daar een Paap staat en praat int Latijn. (Spa. Brab. 1358).

§ 196.

De *conjugatio periphrastica*, om het voortduren der werking uit te drukken, komt bij Bredero af en toe voor.

Soo ick na haar was gaande. (Moortje 1028). Dat gh'u onloochbaar lief niet kennende en wart? (Griane 1840). Die soo diep zijn ingaande. (Lucelle 636). Gelijck hy sach, als daer toekomend' waren. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 519, vs. 11).

ZEVENDE HOOFDSTUK.

D. DE SAMENGESTELDE ZIN.

---

a. Bijzinnen.

I. Bijvoeglijke Bijzin.

§ 197.

1. Als relatief bijwoord wordt soms *daar* gebruikt in de beteekenis van *bij wien*, als het antecedent een persoon is.

Geen kennis, daer ick slapen mach. (Klucht vanden Molelenaer 7). Onder 'tverkoren tal, daar ghy mijn plaats bewaart. (Lucelle 2255). Tot eenen Carponny, Banckhouder van de Stadt, daar hy om te verbloemen sijn Princelijcke naam, Ascagnes hem laat noemen. (ibid. 2381).

Opmerking.

Overtollig wordt eene enkele maal 't pers. pron. *gij* ingelascht na een betrekkelijk voorn.wrd., dat terugslaat op een aangesproken onderwerp, of een voorn.wrd. van den 2en ps. [1]).

Arme Florendus, Ach! die 't leven ghy behielt. (Griane 458). Om u die gy van binnen in mijn jonc herte leyt. (dl. III, Verspreide Gedichten, pag. 591, vs. 3).

2. Als het antecedent eene zaak is, wordt ook veelvuldig de vorm met *d* i. p. v. den hedendaagschen met *w* gebruikt.

In de Schou-plaats, daar eerst niet dan Gout en blonck. (Nederduytsche Rijmen, pag. 84, vs. 48). In mijn hart, daer 't niet ghesien en wert. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 260, vs. 40). Door 't Huwelijck besloten; daer sy met sinnen,... wert genoten. (Aendachtig Liedt-Boeck, pag. 520, vs. 52). Ter plaatse daar sy

---

1) Vgl. ook Van Helten, Vondel's Taal § 220.

is. (Moortje 1441). Hoe 'tdan gaet, daermen soo stormt en malt. (Spa. Brab. 734). Brenght my (zoo 't u ghevalt) doch uyt dit Eylandt weer, daar ick... mijn zelven heb verlooren. (Stommen Ridder 634). In sulcken staat daar hy volle vernoegingh heeft. (Rodd. ende Alph. 134). In myn Vaders palen, daarmen my aldereerst van u quam te verhalen. (Griane 353). Want daar gedrang of geloop is, daar zynse garen by. (Klucht vande Koe 29).

Opmerking.

Het gebruik van het relat. bijwrd. *waar* (of *alwaar)* is echter geenszins zeldzaam.

Hoochprijswaardighe saack, waar ick bequaamheyt sie. (Griane 147). In myn Heer Vaders palen, alwaar de myne u met eer, in elcken stad ontfanghen sullen. (ibid. 508). In woeste eensaamheyde waar hy treurigh beschreyde sijn innerlijck verdriet. (Rodd. ende Alph. 1940). In 'tjacht waer ick vaer. (Het daget uyt den Oosten 789). Aen de zuyder boorden, waer de heete Son de geele Moren schroockt. (ibid. 1358). Na u bedt, waer ic u sal doen spre'en lieflijcke Eenicheyt van Lichaem en van Le'en. (De Groote Bron der Minnen, pag. 393, vs. 77).

§ 198.

In plaats van een betrekkelijk voornaamwoord voorafgegaan door een voorzetsel, gebruikt Bredero ook een pronominaal adverbium gevolgd door de praepositie, als het antecedent een persoon is.

Naast het bijwoord *waar* + praepositioneel adverbium bezigt hij zeer vaak *daar* + adverbium, onverschillig, of het antecedent een persoon of eene zaak is.

De vrywillighe last herschiep ons sterck, en rat, daar zyne Majesteyt veel dienst van heeft ghehadt. (Rodd. ende Alph. 34). De gheen daarmen van spreckt. (ibid. 72). Op d'Aldeucht-rijcke Maacht, Joffrouw Elisabet! daar sy met strenghen ernst soo seer hevich op vielen. (ibid. 573). De Jonckvrouw, daar ghy my gaat van spreecken. (ibid. 604). Hy heeft my op dees uur belast den Brief, nu dien te gheven daar ick hem met soude kouten sien. (ibid. 720). Hoewel ghelijckt zy haar daar ick het meest om peyns. (Stommen Ridder 656). Als dat ghy zijt een man daar de gestadigheyt doch niet by wonen kan. (Angeniet 778).

Van hen verwonnen Heyr, daar hy van soeckt te brallen.

(Rodd. ende Alph. 623). Sijn innerlijck verdriet daar hij 'tHof om verliet. (ibid. 1942). Den druck daar ick in woele. (Griane 958). Den swacken staat, daar ick in leef. (ibid. 1264). Al de swaricheyd, daer sy me beladen was. (Klucht vande Koe 16). Dat goet, daar men de handen me salven. (Lucelle 428). Den Haagh! is myn heer Vaders stadt, daar ick de naam of draagh. (Moortje 542). D'ouwde eenvoudicheyt, daer wy soo veel van spreecken. (Spa. Brab. 1026). De Spieghel sal verdwynen, daer ick myn aengesicht soo helder sach in schynen. (De Groote Bron der Minnen, pag. 416, vs. 12).

Opmerking 1.

Het gebruik van het bijwoord *waar* + praepositioneel adverbium is geenszins zeldzaam. Opmerkelijk is hierbij, dat Bredero in dit geval meestal het praepositioneel adverbium onmiddellijk op het bijwoord laat volgen.

De gheen, waar door ick levend ben. (Rodd. ende Alph. 2357). Maar een ander wast, helas! waar door ick heb genomen myn wegh over de Zee. (Griane 65).

Indien ghy maar 't ghebreck van uwe strafheyt liet, waar met ghy my bereydt een doodelijck verdriet. (Rodd. ende Alph. 64). De middelen waar by, ick veylich my bevry. (Griane 500). De deugde van u ziel: waar met den Hemel u verciert heeft overdadich. (Lucelle 1338). En hel versont gemoet, waer met ghy zijt gewent in wijsheyt te verwinnen. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 362, vs. 11).

Opmerking 2.

Wanneer een bijzin, ingeleid door een' met *daar* omschreven praepositioneelen vorm, voorafgaat, wordt het pronomen in den hoofdzin niet zelden verzwegen.

Want daar ick eerst van sprack, is mij vergheten strack. (Rodd. ende Alph. 221). Daar ghy my mede doodt, maackt dat een ander leeft. (ibid. 322).

II. Voorwerpszinnen.

§ 199.

Voorwerpszinnen kunnen in beknopten vorm voorkomen, als object in den hoofdzin opgenomen; deze constructie, de *accu-*

sativus cum infinitivo, waarschijnlijk eene navolging uit het Latijn, komt voor na de werkwoorden *beschrijven, bevinden* en *vinden, denken, oordeelen* en *wanen, houden* (in de beteekenis van „meenen"), *gelooven, maken, noemen, voelen, wachten, wenschen, weten, zeggen* en *zien.*

Die daar beschryft de liefde dus te wesen. (Lucelle 190). Doch die de Wereldt wel besiet sal haar bevinden anders niet te wesen, dan een Zee-strant. (Rodd. ende Alph. 690). Dat quaet scheen in de schijn, bevindt den menschen vaeck hem salighste te sijn. (Het daget uyt den Oosten 1607). Hoe meer den Medecijn des kranckheyts swaere last bevint te nemen toe. (Nederduytsche Rijmen. pag. 108, vs. 207). Alsoo vant ick mijn jeught te dragen Liefd' en gunst. (ibid., pag. 125, vs. 5). Daar wy hem stracx verscheurt, vernielt te werden dachten. (Stommen Ridder 583). Ick oordeel dit pappier te werden nu verbrandt. (Rodd. ende Alph. 731). Daar ghy u best sult wanen in u voordeel te zijn. (ibid. 943). Wat waenstu dat te zijn voor u een scherm of schilt? (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 550, vs. 26). Wij hielden hem gheen mensch, maar een ghedrocht te zijn. (Stommen Ridder 600). De Goden hielden dit den mensch te wesen nut. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 333, vs. 23). Ick g'loof oock anders niet te zyn haar ooghen wit. (Griane 2141). Die valsheydt, hadt ick noyt in u te zyn ghelooft. (Moortje 101). Waardoor ghy mijn gansch maackt te zijn, den al geheelen uwen. (Rodd. ende Alph. 1210). Die ick schier noem mijn eygen hart te wesen. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 310, vs. 34). Dien ick voel in myn hert te zijn. (De Groote Bron der Minnen, pag. 477, vs. 50). Lucelle, die mijn wacht in dese uur te komen. (Lucelle 1839). Ick wensch my God so veel jonst te verlienen. (Griane 621). Ick wensch u steets zoo voort te gaan. (Stommen Ridder 233). Ick wensch u Suster ook so veel heyls te beleven. (Nederduytsche Rijmen, pag. 129, vs. 65). Die dinghen die ick wensch in heugenis te blyven. (De Groote Bron der Minnen, pag. 391, vs. 14). 't Gheen ghy weet u achtbaarheydt te schaden? (Angeniet 1316). Die al de werelt seyt te wesen een Thresoor van ware suyverheyt. (Lucelle 374). Lichamen, die ghy secht vervult te zijn met boose en swarte geesten. (ibid. 2692). Twee dingen ken ick jou noch toe te komen sien. (ibid. 1300).

Opmerking.

Ook na 't w.w. *achten* komt de accusatief cum infinitivo voor, evenals ook thans nog het geval is.

Ick acht mijn selven u niet waardigh schier te wesen. (Rodd.

ende Alph. 808). Vertaalt hier al het gundt ghy acht te zijn u voordeel. (ibid. 1100). Beneffens dien acht ick het raadsaamste te zijn. (Lucelle 227). Wy achten gheen gheluck noch vreughden te ghelijcken by u. (Angeniet 2355). Ick acht my salich en vol gelucks te syn. (De Groote Bron der Minnen, pag. 427, vs. 27).

---

b. De Conjuncties.

§ 200.

Al (al of) komt soms voor, waar wij nu *als* (= alsof) gebruiken.

In als so opgevoet, al waart een Princen soon. (Lucelle 600). En knoffelt met zyn handen, al was hy om de Noort. (Moortje 761). Nu ick wil haar gaan teghen al of ick quam van huys. (ibid. 1301). Sy segghen op haar les, so stemmich en so stijf, al waart gevoert, gevult, met klaphout al haar lijf! (ibid. 1457). Het sulde duer myn gorregel, al haddet van een laydack geloopen. (ibid. 2397). En comt hier an brageeren, al had' hy duysent pont om jaerlijcks te verteeren. (Spa. Brab. 551). By goy het smaackt my met sucken goey behaghen, al hay'k niet gheten g'hadt in twee gheheele daghen. (ibid. 945). Sulck arbeydt is verlooren, al oft gh'een Ezel bot't wel-rijden leeren wout. (Nederduytsche Rijmen, pag. 108, vs. 219). Maar ick toon met myn aenschyn, al of ick het niet en meen. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 321, vs. 26).

§ 201.

In *vergelijkende* zinnen wordt na een' comparatief vaak de conjunctie *als* gebruikt.

Een Vrouw brengt meer te weegh, als duysent Mannen souwen. (Rodd. ende Alph. 48). Hoe macher swaarder pack ter Werelt zijn te draghen, als heymelijcke Min? (ibid. 254). Dies' liever is als my. (ibid. 362). Die Gorten-tellers zijn argher as Vrouwen in 't bedillen. (ibid. 467). Heeft u mijn hert veel meer als mijn selven bemindt. (ibid. 1636). Een plaagh die my meer prangt als 'tdoodelijckste lyen. (ibid. 2249). Dat mijn Vaar,... wt de Backers kooren sacken meer nam als hem toebehoorde. (Spa. Brab. 78). Ach! zoo een koele drop is lieflijcker voor mijn, als d'armste Bedelaar de muskadel mach zijn. (Stommen Ridder 34). Ick weet geen beter als den heuschen Kloridon. (Angeniet 71).

Opmerking.

Dan na een' comparatief in *vergelijkende* zinnen, dus overeenkomstig het tegenwoordig taalgebruik, komt evenzeer veelvuldig voor.

Doch gaet niet verder, dan mijne schrale schorre keel u wel beroepen kan. (Het daget uyt den Oosten 7). Dat gheen meer macht en heeft dan wy het selve geven? (ibid. 106). Ghy siet niet lievers dan de Vyand in 't ghesicht. (ibid. 148). Dat ick niet liever dan alleen by haer en bin. (ibid. 845). Datter niet lichter keert dan sinnen van Joffrouwen. (ibid. 1287). Den Mensch sorgt meer voor 't lijf dan voor het eel ghemoet. (Nederduytsche Rijmen, pag. 103, vs. 96). Die syn geest greetich temt, veel verder sal regieren, dan of hy voeghde t'saam veel Coningrijcken. (ibid. pag. 105, vs. 146). Een yder pooght veel meer te wesen een betweter, dan hy sijn selven soeckt door deught te maken beter. (ibid., pag. 136, vs. 58). En vaart onheb'lyck uyt, uyt dulheydt meer verwoedt dan redelyck. (Moortje 46). Die myn bedriechlijck kust wt valsheyt meer vervloeckt dan van een lieve lust. (ibid. 358). Dat ick nu yet sonders meer begeer, dan dat... (ibid. 419). Die langer niet en duurt dan van een uyr vyf ses. (ibid. 809). Dat sy niet lievers soecken, dan te vechten of te slaan. (ibid. 2274). Sy ree harder dan hy. (ibid. 2905). Ick gheleeck sondachs meer de dochter dan de meyt. (Spa. Brab. 751). Want 't is veel saligher te bidden dan te stelen. (ibid. 895). Dattet beter lelijck dan moy te wesen is. (Stommen Ridder 883).

§ 202.

In *vergelijkende* zinnen wordt na de woorden *ander(s)*, *geen*, *nergens*, *niemand*, *niet(s)* en *wat* zeer vaak de conjunctie *als* gebruikt.

Begheer ick nu gheen ander dingh, als Rodderick. (Rodd. ende Alph. 244). En sonder ander proef, als op zijn slim vermoen. (Lucelle 2513). Die anders niet en wenscht als tijdt. (Stommen Ridder 939). Heet ick anders als ick heet. (Moortje 2342). Myn leven (ick voorwaar) in geener wys begheeren als om u dienst te doen. (Griane 347). Datte kick om geen ander *fuyet* 1) hier ben gekomen als om dat ick een Edelman heb quolaijck afgenomen. (Spa. Brab. 1615). Dit komt ons nerghens van als van dit snoot ghespuys. (ibid. 1996). Is nerghens op geboudt, als op u deught. (Nederduytsche Rijmen, pag. 130, vs. 12). Maar niemant kan het hart als onsen Schepper sien. (Griane

1) lees: *suyet*, vgl. Ned. Klass. VII, pag. 177, noot 11.

1805). Sulcx dat niemant als hy soo grooten heerschappy sal hebben over my. (Lucelle 1456). Hier is niet toe te doen, als voor te bidden Joost. (Spa. Brab. 2174). Ick kan hem niet verwerven, als door een... sterven. (Stommen Ridder 567). Wat was heur eynd, als rou. (Angeniet 2046). Wat spruyt dan, o Neptun! hier uyt, als hoerery. (ibid. 2310).

Opmerking 1.

Het gebruik van *dan* na zulke woorden, in overeenstemming met de tegenwoordige syntaxis, komt ook veelvuldig voor.

Wat sydy anders dan een malle sinnelijckheyd. (Het daget uyt den Oosten 100). Niet anders wy en zijn,... dan schaduw'. (Nederduytsche Rijmen, pag. 115, vs. 398). Ghy kunt door ander raadt (ach!) niet genesen zijn, dan door 't genaken. (Lucelle 185). Dat ghy geen ander vreucht dan in het pijnen neemt. (ibid. 1381). So isset nieuwers dan door Cupido geresen. (Angeniet 1529). Niemant dan qua gewoont. (Het daget uyt den Oosten 664). Door niemant wert de Nijdt ghetemt dan door de doodt. (Nederduytsche Rijmen, pag. 113, vs. 332). Daar eerst niet dan Gout en blonck. (ibid., pag. 84, vs. 48). Die deed niet dan dat hy verdubbelde zijn pijn. (Stommen Ridder 1067). Ick vertrouw u niets, quant, dan molensteenen. (Moortje 2564).

Opmerking 2.

De conjunctie *als* wordt soms gebruikt, waar wij nu *dan als* zouden bezigen.

Ick geer gheen ander recht... als Uwe Majesteyt zult vinden best gheraden. (Stommen Ridder 2264).

Opmerking 3.

In plaats van *dan dat* wordt vaak *dan* gebruikt. 1)

Hoe kan u dienst, mijn Vrouw zijn immer meerder nut, dan ghy haar hartsen-vreught en u spits-broer beschut? (Rodd. ende Alph. 1370). Die denckt in alle deelen voor seker anders niet, dan hy Apollo siet. (Lucelle 887). Ick geloof niet anders, dan de man van u komst geweeten het. (Moortje 822). Wat doen de Lien anders dan say de spays verdarven en't geldt verquisten? (Spa. Brab. 256). Dat ick veel liever wouw een Klooster-Nonne warden, dan ick so varre souw van myn Vrou-Moeder zyn. (Griane 723). Om mynent wil (ick sweert) ick liever al myn daghen de swaartste slaverny vrywillich wil verdraghen, dan ick een oorsaeck souw van uwe droefheyd zyn. (ibid. 1276).

1) Vgl. Mnl. Wdb. op *dan*, II. 1, kol. 52.

§ 203.

Als wordt gebruikt, waar wij *toen* bezigen.

Laest als ick gants alleen, alleen was uyt getogen. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 246, vs. 1). Als haren lieven Soon voor Ballingh wiert verclaert. (ibid., pag. 247, vs. 40). Maar als ick dit vernam. (ibid., pag. 268, vs. 37). Als ghy my laast ghemoeten. (De Groote Bron der Minnen, pag. 404, vs. 21). En als ick doen de grondt noch dieper gingh door-gronden. (Het daget uyt den Oosten 646). Als de Prins van Orangjen hier uyt het lant vertrock. (Moortje 133). Ick worde selfs schier groen als ick zyn ooghen sach. (ibid. 1921). Als Moy-aal gingh te gast. (ibid. 3168). Als ick uyt mijn droom ontsprong. (Spa. Brab. 804). Als wy hem inde kuyl, naar u ghebieden, brachten. (Stommen Ridder 582). Als ghy te bedde laacht ghewont. (Griane 123). Als ick noch was in myns Vaders palen. (ibid. 352).

§ 204.

In *toegevende* zinnen wordt soms *als* gebruikt in plaats van *al.*

Als had een Man Salomons wijsheyt, of Samsons kracht. (Lucelle 417). Als leeft nu noch so wel een eerlijck arrem man. (ibid. 440). En als ick schoon al by haar ben 'k en kan niet metter praaten. (De Groote Bron der Minnen, pag. 454, vs. 39)

§ 205.

In zinnen, ingeleid door de conjuncties *dat* en *wanneer*, wordt *als* soms overtollig gebruikt; *als* staat dan vóór *dat*, maar achter *wanneer.*

Mijn Vrouw die streetmen an als dat ick my verliep met haar ghetrouwde Man. (Spa. Brab. 759). Als dat ghy zijt een man. (Angeniet 777). Wanneer as ghy ontfinght dit opset in u sin. (ibid. 1217). Als dat ghy zyt maar stof en slym der Aarden. (Griane 2022). Als dat sy brochten u van Jonckheer Jan van Deelen eenige packjes gout. (Lucelle 624). Als dat zyn vader bloot met visschen wint zyn broot. (ibid. 926). Als dat ghy hebt so veel gewonnen nu op mijn. (ibid. 1521). Of wanneer alst met vroeten de welgetroffen pijl wil wriblen uyt zijn sy. (ibid. 2298). Als dat hy was een Prins. (ibid. 2444). Als dat ick met u duen. (ibid. 2723). Moet ick u schelden dan als dat ghy zijt d'eer-dief? (Het daget uyt den Oosten. 1045).

§ 206.

Also komt voor in de beteekenis van *omdat.*

Datgy myn wat vroeg wreckten, also ic myn te spoen heb. (Klucht vande Koe 124). En alsoo ghemeenlijck uyt Bruyloften, Bruyloften komen, so heb ick mijn gang wel vrijelijck hier enomen. (Klucht van Symen 86).

Opmerking.

Eene enkele maal komt dit voegwoord voor in de beteekenis van *terwijl.*

Hoe dat Uladislaus de Coninck is verslagen, (die hem gebannen heeft) alsoo hy op een tocht van 't Turcxsche leger is beklipt. (Lucelle 2457). Alsoo Reynier en ick te samen ginghen wand'-ren. (Moortje 2439).

§ 207.

Een *voorwaardelijke* zin wordt dikwijls door de conjunctie *dat* ingeleid.

Maar datter nu ien fijn ghesel iens hertelijck myns minden. (Rodd. ende Alph. 490). Dattet de kyeren deen. (Griane 14). Dat ick nou by aalwaardighe Klaas-kloet quam. (ibid. 1492). Dat ick myn dulle kop met reden niet vermanden. (ibid. 2281). O datje hier Seundaaghs waart. (Klucht vande Koe 97). Jy wilt wild worden dat gy 'thoort. (ibid. 100). Hy souw miennen dat hy beroyd was, dat hy wat om Gods wil gaf. (ibid. 328). Hy is over-dadich vet, ja dat ick 't niet wel en wist, ick seyde. (ibid. 411). En datte wy soo beroyt en arm quamen te sterven. (Klucht van Symen 17). Datjer onverhoets quam. (Klucht vanden Molenaer 15). Ja dat icket niet liet om de bueren, ick sou... gaan hueren. (ibid. 219). En datse jou mallicheyt sach, wat souder anders uyt spruyten. (ibid. 295). Heer, dattet uyt quam! (ibid. 311). Want dattet jou Wijf sach, sy worden wel jalours. (ibid. 317).

§ 208.

Volgen twee of meer bijzinnen op elkaar, die door dezelfde conjunctie worden ingeleid, dan wordt meermalen in den tweeden bijzin het eigenlijke voegwoord vervangen door *dat.*

Soo haast het Morghen-roodt het blaauw Gheberght beschijnt, en dat de Zilv're Dauw voor d'Goude Son verdwijnt: ja dat de Velden... (Rodd. ende Alph. 527). Als ick aanmerck en sie dees

twee gaar fluxse lien, en dat ick u daar by soo gantsch alleen moet sien. (ibid. 1296). Maar moght ick mijn Heer een hallifjaar eens zijn, en dat ghy soo langh waart inde plaats van mijn. (ibid. 1718). Als wy met vrye wil haar gheven in ons sinnen, en dat ghy sonder leyt my eerlijck wouwt beminnen. (ibid. 2279). Ja selfs soose op heur dood-bedt lach, en dat Doctor Jan... heur ...water besach. (Klucht van Symen 20). Als de Prins... uyt het lant vertrock,... en dat d'Hollantsche Steden, den grooten overlast,... leden. (Moortje 135). En als hy somtijts wouw eens nemen zijn vermaeck..., of dat hy wouw wtspannen. (ibid. 1174). Als twee op d'ander staaren, en dat het swinckje recht elckander wel gemoet. (Lucelle 179). Mocht ick de Gouden Zaalen doen op der aarden daalen: en dat my niets mocht faalen. (De Groote Bron der Minnen, pag. 377, vs. 3).

§ 209.

Na het werkwoord *twijfelen* komt eene enkele maal de conjunctie *dat* voor, in plaats van *of*.

Ick twyfel... dat ghy een ander hebt verkoren. (Rodd. ende Alph. 79). Ick twyffel niet dat ghy te straffen zoudet schuwen. (Stommen Ridder 2143).

§ 210.

Soms wordt *dat* overtollig gebruikt, als er reeds een verbindingswoord in den bijzin voorkomt.

Zoo vindt men *dat* gebezigd:

1°. Na een vragend voorn.wrd. in afhankelijke vraagzinnen, of na een relativum.

Dat ick mijn selven vroegh, wat dat de Dienst-maaght deed? (Rodd. ende Alph. 334). Wat duysent Fransoysen weten de Luy wat dat mijn is? (ibid. 391). Ja maar, wat datje seght. (ibid. 422). Wat roertet yemant van wat veruw dat mijn kliedt is? (ibid. 429). Wat roertet jouw dras-broeck wat dat ick laat of doe? (ibid. 455). Jy moet sien tegen wie datje dat spreckt. (ibid. 460). Ick geefje te raen wat dat syer van seyt. (ibid. 479). Wat dat hy heeft ghedaan. (ibid. 519). Wilt toch eens overlegghen, wat dat den Adel sal van uwe stoutheyt segghen? (Griane 173). Wat jonst dat mijn gheschiet, 't is enckel groot verdriet. (ibid. 196). Men sietet veeltijts 't geen dat een gierich mensch bespaart. (Klucht vande Koe 367). Of je most innemen, seyd hy, hetgeen dat ick je in sel geven. (Klucht van Symen 22). Wiens maachdom dat ick hoop te plucken. (Lucelle 56).

2°. Na een voegwoordelijk bijwoord, of na eene conjunctie.

En vraaght an u ghepeynsen hoe dat ick myn verdriet en minne best sal veynsen. (Moortje 28). Ick siese nieuwers, waar dat ick loop of kijck. (ibid. 889). Waardoor dat zy verwerven een leven sonder lust. (ibid. 972). Waar an datmense mocht bekennen? (ibid. 1418). Hoe datmen met sulcke Dieven behooren te leven. (Spa. Brab. 361). Verklaart hier eens,... waarom datje bent te Ditmars uytghebannen. (ibid. 1067). Waar in dat ghy mijn laest soo heftich hebt bekeven. (Angeniet 807). Waar op dat mijn gedacht met duysent hamers speelt. (Lucelle 1821). Hoe wel dat ick Turckye,... heb onder mijn voogdye. (Stommen Ridder 972). Als dat ghy hebt ghesien zijn Brief aan stucken scheuren. (Rodd. ende Alph. 896). Dewijl dat mijn ghesicht veroorsaackt u verdriet. (ibid. 1569). Nadien dan dat ghy hebt beschermt myn jonghe lyf. (Griane 344). Terwijl datje vrouw slaept. (Klucht vanden Molenaer 564). Indien dat ickse had. (Lucelle 1499). En aangesien oock dat hier sooveel Joffers zijn. (ibid. 1680). Vermits dat ick bemercke. (ibid. 2087).

§ 211.

Of(t) heeft nog vaak het oude karakter van *voorwaardelijke* conjunctie.

Oft qualijck quam te slaghen, hoe bangh soumen dan sien? (Moortje 1117). En oft ten quaatsten quam,... wat souwmen seggen? (ibid. 1138). Of hem de walch hadt ghesteken,... dan gingh hy met u spreken. (ibid. 1178). Of ge wa saat, en songt ons wat fraas. (Spa. Brab. 656). En of hy noyt en quam, sou ick dan nimmer eten? (ibid. 835). Doch of ick wat vertrock. (ibid. 1048). Of kon den Overtoom of de Karthuysers spreken,... wat souwer een bommel uytbreken. (ibid. 1200). Maar wat wast, ofmer garen uyt vrientschap eens hossebosten. (ibid. 1748). En of hy een stuck gelts verteerde, hy achtent als een bobel. (ibid. 1760). En oft u Vrienden u ghelijckelijck an-rieden. (Angeniet 988). Of ghy een weynigh sat. (ibid. 993). Och of mijn Moeder quam sy sou soo dapper kyven. (ibid. 1000). En of hy 't niet verstont dat wy te samen huwen, so blijf ick niet te min den al geheelen uwen. (ibid. 1051). Maar of u Lief haar sin veranderde. (ibid. 1323). Ofmen voor 't vyer haar leyden? (Stommen Ridder 1852). Ghy zijt des wel ghetroost of het u overquam? (ibid. 2278). Of dit al dickmael waer gheschiet. (Het daget uyt den Oosten 559). Maer of het Avontuur u qualijc quam te slagen. (De Groote Bron der Minnen, pag. 392, vs. 51). En oft gheviel, dat hier myn ziel van t'lichaem sich wou scheyden. (ibid., pag. 402, vs. 37). Mens of ghy eens bekeeckt. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 549, vs. 40).

§ 212.

Of(t) wordt gebruikt, waar wij *dat* zouden bezigen.

Och, of ick soo wis en wel beslooten hadt. (Het daget uyt den Oosten 1440). Och of ghy deelachtich waert die vrucht. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 316, vs. 46). Och oft noch soo gheviel dat ghy u eens wout wenden. (De Groote Bron der Minnen, pag. 425, vs. 29). Och of mijn God met kunst soo rijckelijck bedeelden. (Aendachtigh Liedt-Boeck, pag. 531, vs. 7). Mog'lijck oft die persoon is. (Moortje 1044). Mogelijck of ick hem daar vruntschap mede doe. (ibid. 1577). En moghelyck of ick met verdrach van sinnen... sal winnen. (ibid. 2313). En of God wilde. (Spa. Brab. 902). Ach! of de goede Goon u tong wilden ontbinden. (Stommen Ridder 2008). Ick neem nu, of het waar al waarheyt inder daat. (Angeniet 562). Och oft nature had de mannen stom geboren. (ibid. 799). Ach! oft u wille waar. (Rodd. ende Alph. 156). Op hoop of ghy daar uyt wat varsche kracht moght puuren. (ibid. 1302). Misschien of ghy daar door dan noch veel stercker wert. (ibid. 1304). Ach! of de Sonne quam. (ibid. 1473).

§ 213.

Of wordt gebruikt, waar wij zouden bezigen *gesteld dat.*

Of u myn Vrouw onlangs also ter luere stelden, moet dat d'onnoosel maacht so jammerlijck ontgelden? (Moortje 1846). Of mijn Toon, of myn Duym was doodt, ...souw daarom (dat vraagh ick) mijn hielle Lijf niet deughen? (Rodd. ende Alph. 514) .

§ 214.

De twee deelen der conjunctie *ofschoon* (met de bijvormen *alschoon, datschoon)* worden vaak door het subject of een ander zinsdeel van den bijzin gescheiden.

Of 't schoon zyn sotheyt mint. (Griane 1420). En offer schoon een huys vol malle kyeren of komen. (Lucelle 421). Maer of ick schoon so mal noch worden. (ibid. 472). Al is hy schoon welsprekend. (ibid. 901). Al hadden schoon zijn ouwers een weynig gevrybuyt. (ibid. 913). Al is sy schoon al schoon. (ibid. 1412). Al is sy schoon wat wreet. (ibid. 1972). Al waert schoon dat ghy... (Het daget uyt den Oosten 161). Al leydt hy schoon vermandt. (ibid. 773). Al haddy schoon u lief. (ibid. 1582). Doch of ghy 't schoon al riedt. (Nederduytsche Rijmen, pag. 87, vs. 139). Al

waer hy schoon zijn broer. (ibid., pag. 117, vs. 28). Al sijn sy schoon vol gunst. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 243, vs. 27). En dat hy schoon zijn hangden hil. (ibid., pag. 233, vs. 29). Of ghy al schoon hem scheets vertreckt. (ibid., pag. 262, vs. 31). Of ick schoon noem. (ibid., pag. 354, vs. 17). Al ben ick schoon Liefje niet machtig rijck. (ibid., Liedeken, pag. 364, vs. 1). En als ick schoon al by haar ben. (De Groote Bron der Minnen, pag. 454, vs. 39). Of ghy nu schoon de poort... kunt op'nen. (Moortje 838). Al hadt ick om te doen gelegentheyt verwurven, en wouw ick willen schoon. (ibid. 2538). Want ofmen schoon de Liens (ghelayck hier staat) al siet. (Spa. Brab. 41). Dat ick schoon maer een vrien an mijn gheslacht hat. (ibid. 368). En of ick schoon ghebreck op 'talderhoochste lee. (ibid. 974). En ofse schoon met hem op een koy inde combuys was. (ibid. 1508). En of'er schoon dan noch Jan Hen is. (ibid. 1768). Al spreekt hy schoon gheen talen. (Stommen Ridder 1353). Maar of u schoon mijn zinnen oneyndelijck beminnen. (ibid. 1511). Want al is dat ghy hem schoon t'uwent zoeckt te troonen. (ibid. 1637). Al waart schoon dattet waar de naaste. (ibid. 2144). Want ofmen schoon een man hier t'sestigh Jaren siet. (Angeniet 7). Of 't schoon u vrund'lijck groet. (ibid. 349). Al hebmen schoon al borgen. (ibid. 479). Al ist geen waarheyt schoon. (ibid. 754). Al siedy dat ick schoon met yemandt staa en praat. (ibid. 905). Al hebdy schoon de geest sijns schrijvens ingenomen. (ibid. 1039). Al mocht ick schoon. (ibid. 1296). Of sy myn schoon noch derft. (ibid. 1345). En of hy 't schoon een glans van waarheyd kan anstrijcken. (ibid. 1773). Of het schoon leyt schoon gheleghen. (ibid. 2352). En of ick schoon soo seer ter harte nam dees spijt. (ibid. 2534).

§ 215.

Soo wordt gebruikt, waar wij *toen* of *terwijl* bezigen.

Ja selfs soose op heur dood-bedt lach. (Klucht van Symen 19). Soo'ck in de Sale tradt. (Griane 380). Want so wy Pelgrims van Jerusalem afreden. (ibid. 1822). Want soo sy juyst alleen my uyt de lien gemoeten. (Rodd. ende Alph. 327). En soo s' in't seylen waren, ontmoet haar onversien een Boot. (Lucelle 1739). Want so hy mijn ontsnapten, en sloop zijn kamer in. (ibid. 1946). Soo s' over disch juyst redeneerde. (Het daget uyt den Oosten 425). Zoo wy al zinghend' quamen ontrent dese fonteyn. (Stommen Ridder 328). En so hy eens met kracht het vatten. (Moortje 941). Soo ick na haar was gaande. (ibid. 1028). So wy lest int gespreck tradden, ick sprack. (ibid. 1190). So ick na Sloten ging door myn bekommert-he'en. (ibid. 1752). So ick in huys quam... sy noode myn alle bey. (ibid. 2030). So ick noch ande tafel sat. (ibid. 2056).

§ 216.

Naast *wanneer* bezigt Bredero ook nu en dan *wan*, waar wij uitsluitend *wanneer* gebruiken.

Wan mijn Wijnbraauwen straf, haar stellen wreet en fel. (Rodd. ende Alph. 1050). Wan mijn trog'lent ghegnock u jonst socht af te prachen. (ibid. 1555). Wan het u behaacht. (Griane 520). Wan ick my maar verschick. (ibid. 556).

---

c. Inversie.

§ 217.

In *verhouding uitdrukkende* zinnen, die ingeleid worden door de conjuncties *hoe-hoe*, volgt op *hoe* onmiddellijk het subject, terwijl de comparatief dan later wordt geplaatst.

Hoe ick de Min meer deck, hoe ickse meer ghevoel. (Rodd. ende Alph. 264). Hoemen meer koude vocht al leperent instort, hoemen van Vrouwe lust wert hittigher gheport. (ibid. 311). Hoe ghy my harder valt, hoe ick u meer beminne. (ibid. 372). Hoe ick u meerder sie, hoe ick u meer beminne. (Griane 78). Want hoe ghy meer den loop uws levens hier vervult, hoe ghy my meer van nood gewislijck hebben sult. (Lucelle 1000). En hoe dat ghy te meer de uwe gaat beschaden, hoe dat ghy noch te min u selven kunt versaden? (ibid. 1382). Hoe'ck meer dees Frenesy wil smijten uyt mijn sin, hoe ickse verder laat ter zielen kruypen in. (ibid. 2295). Waarlijck hoe ick mijn meer bepeyns. (Moortje 1386). Hoe ick u meerder hoor, hoe ick u liever sie. (ibid. 2532). Hoe'ck minder hoops heb laas! hoe ick haer meerder min. (ibid. 3189). Want hoe ghy meerder woelt, hoe dat ghy meer doet branden mijn vyerich hooft, helaas! hoe dat ghy styver treckt, hoe dat ghy my meer pijns, en lasters u verweckt. (Stommen Ridder 1177). Hoe dat hy mijn meer hoons, meer trots en quaadts aandoet, hoe ick hem liever wil. (ibid. 2105). Hoe mense nauwer sluyt hoe krachtigher sy wast. (Angeniet 2307). Hoe ick hem meer beschouw, hoe hy my bet bevalt. (Het daget uyt den Oosten 491). Hoe meer den ghelt-gier heeft, hoe 's hebbens lust meer wast. (Nederduytsche Rijmen, pag. 108, vs. 208).

Opmerking.

Eene eigenaardige constructie vindt men:

Ghy wert my langs hoe anghenamer. (Rodd. ende Alph. 907). Dies 't vaderlijcke hart dat brandt my lancx hoe heeter. (Lucelle 1018).

§ 218.

Als twee bijzinnen verbonden zijn door het voegwoord *en*, heeft er dikwijls in den tweeden inversie plaats; deze bijzin neemt dan de woordschikking van een' hoofdzin aan.

Dat mijn snuyvende Jaght al snoffelend' doorsmuyght, en jaaght het schichtich Hart. (Rodd. ende Alph. 8). Daar zijn druckend' gheklaauw..., haar moorden hallif doodt, en wurpse voort te grabbel. (ibid. 22). Daar ghy als Capiteyn het hooft waart vande strijdt, en sontse vaack bebloedt naar huys. (ibid. 122). Die ...'t oneenigh Hof verlaat, en soeckt met lust zijn rust. (ibid. 179). Daar sy... soo seer hevich op vielen, en druckten met gheweldt haar beelt'nis in mijn ziele. (ibid. 574). Dat ghy mijn luck benijdt, en volgt haar hopeloos. (ibid. 634). Door de hoop die ick op u heb, en salse houwden. (ibid. 636). 'tGheen teghen mijn verstandt, seer lastigh valt mijn Gheest, en kneust my mijn ghedachten. (ibid. 733). Dat hy my meerder schrijft, en breeckt zijn hooft om niet. (ibid. 894). Daar hy bevreest in kromp, en drongh vervaart in een. (ibid. 1321). Dat uyt mijn diepe hert dringht met gheweldt om hoogh, en stort sijn stroomen uyt 'tverliefde teere oogh. (ibid. 1632). Dat ick u niet byde beenen vat, en toets eens aan de Rots u kranckheyt. (ibid. 2350). Die'k met lijf, goedt en eer an u socht te verdienen; en koom u onverhoets een harde doodt verlienen. (ibid. 2363). Die nu met rust en vruecht zyn groot gewouwt besit, en stiert de Volcken. (Griane 60). Nu hy myn slechtheyt siet en stelt my so te luer? (ibid. 319). Het welck Princesse lief! knaphandich knielde neyghend, en heeft u door de hoop, zyn selven toegheeygendt. (ibid. 357).

Opmerking.

Eene enkele maal komt inversie voor na de conjunctie *maar*.

Na dien ghy gantsch versteent, met aandacht noyt an hoorden mijn klaghelijcke stem..., maar saaght aan met een lust in Adamant ghemoet mijn bedeligh gheschrijf. (Rodd. ende Alph. 1553). Die geen eerbiedicheyd noch heuscheyd wilde sparen, maar viel den swarten God ootmoedelijck te voet. (Angeniet 1498).

ACHTSTE HOOFDSTUK.

E. ELLIPTISCHE ZINNEN.

---

§ 219.

Het *subject* ontbreekt vaak in zinnen, die dienst doen als uitroepen, vragen of antwoorden; soms wordt ook het werkwoord dan weggelaten.

Hoe hooger in 't geluck, hoe nader an de val. (Lucelle 406). Wel hoe dus moedeloos? (ibid. 1434). En dan voort na den Baron toe. (ibid. 1635). Uytter ooghen, uytter harten. (ibid. 1783). Goe Vader goeden dach, waarheen dus vroech, dus snel? (ibid. 2569). Florendus vrundt, hoe dus! gants schielyck op de vaart? (Griane 631). Ghetrout, en wech? (ibid. 1731). Wel hoe myn Heere, hoe dus troosteloos in noot! (ibid. 2115). Wel Roderick! hoe dus afkeerigh en weersoordigh? (Rodd. ende Alph. 1037). Waar heen dus snel en vlugh? (ibid. 1663). Alle sien. (ibid. 1854). Wel hoe dus, smargens vroe? (Klucht van de Koe 445). Hay, Avous, langst kijck, so voor ghepepen, soo na ghedangst. (ibid. 547). Wel Landsman (seyd ick,) hoe dus schamel en bedruckt? (Moortje 599). Wel Writsert! wel hoe nu? van waar dees sotte dinghen? (ibid. 1578). Hoe meer volck meer ontsach. Hoe meer, hoe meer gherucht. (ibid. 2174). Also moer, al den nacht gevochten. (ibid. 2402). O ho, hoe dus verbaast, en dus ontstelt so schichtich. (ibid. 2999). Wel Broeder, hoe dus mistroostich en bedruckt? (Stommen Ridder 2125). Ey waarom gekoesterd sulcken bloed. (Angeniet 2149).

§ 220.

Het *subject* ontbreekt bij imperativi van den 2en ps. sing. en plur.

Siet hier de gheen die soo ontsach'lijck is gheweest! (Rodd. ende Alph. 49). Troost u ghevangen. (ibid. 60). Let op myn vrouw Gryaan. (Griane 1993). En doet dan soo je meugt. (Het daget uyt den Oosten 713). Ay wilt toch so langh blijven. (Moortje 1436).

Opmerking.

Staat het pronomen wel bij den imperatief, dan dient het om daar meer nadruk aan te geven.

Swijcht wayfler, swijgh ghy. (Moortje 1352). Gae gy u gangh al voort. (ibid. 1370). Sie daar, haar broeder komt, gae ghy nu wat ter syen. (ibid. 2566).

§ 221.

Het *subject* ontbreekt bij sommige *impersonalia*, als er een datief van den persoon bijstaat.

Mevrouwe, soo my dunckt door u heusche manieren. (Rodd. ende Alph. 755). My yvert tot de Moort, my lust nu na de strijdt. (ibid. 1324). Ay my, my werdt soo bangh. (ibid. 1727). Mijn is so bang. (Klucht van Symen 184). Hoe wee, was mijn te moe? (Griane 155). My wallecht van dit Hof. (ibid. 1650). En soo veel myn belangt. (Lucelle 1152). Dat my grouwelt. (Stommen Ridder 1643).

§ 222.

Een *pronomen personale* als *subject* ontbreekt, als dit uit den samenhang voldoende blijkt.

Wel hoe drul-oorje dus? hoe dus verbaast van wesen, en pruetelt binnens monts? (Moortje 921). Soo yemant my aenrandt, sal mijn vermogen proeven. (Het daget uyt den Oosten 1071). Dat ick 't hadd' bedreven, doch sal hem eer ick gae volkoom de reste geven. (ibid. 1231). Noyt wast gheluck soo groot, of baerden ongheluck. (ibid. 1306).

§ 223.

Een *pronomen personale* in den nominatief wordt soms uitgelaten, als het reeds in een' verbogen casus is voorafgegaan.[1])

't Rouwde my met gheween, en sprack met bangh gesteen. (Griane 456). 't Is by ons wel dickwils aangheleyt, maar hieldent altoos op met slepen. (Angeniet 37). 't Vertrecken dient my best, en doe het harnas aen. (Het daget uyt den Oosten 1228). Wat lyden gaet my aen! en mach, als ick 't bedenck, gaen tyen hier van daen. (ibid. 1407).

1) Vgl. Tijdschr. X. 203.

§ 224.

Wanneer een bezittelijk voorn.wrd. voorafgaat, wordt het *pron. pers.* in den nominatief eene enkele maal weggelaten.

Het lachende gheluck bejonstichde zyn daghen, wert van zyn Vader Ridder onbekent gheslaghen. (Griane 1791).

§ 225.

Gaan in twee nevenzinnen twee verschillende subjecten in 't enkv. vooraf, om daarna in den volgenden zin samen als subject op te treden, dan wordt het *pron. pers.* als *subject* af en toe weggelaten. [1])

De een die kreegh de kost,..., en d'ander kreegh de winst van *mijn* [2]) gheleerde tongh, en lieten mij daar toe van scharpen hongher sterven. (Spa. Brab. 990).

Opmerking 1.

Ook wanneer slechts één van beide nomina in den voorafgaanden zin subject is, en het andere ligt opgesloten in een pron. poss., wordt een persoonl. voorn.wrd. in den volgenden zin weggelaten.

Hy ruylde pack om pack, en heeftet myns ghenomen, en gingen t'samen uyt. (Moortje 1953).

Opmerking 2.

Vermelding verdient, dat in zinnen als

En is maer vijf, Mevrou. (Het daget uyt den Oosten 889),

misschien geene weglating van het subject heeft plaats gehad, maar dat dit opgesloten ligt in *en* (ontstaan uit *het en* [3]).

---

[1]) Vgl. Van Helten, Vondel's Taal, § 252, b en § 253.

[2]) Ten onrechte leest Dr. G. A. Nauta (Ned. Klass. VII, pag. 135, noot 1) *sijn*.

[3]) Vgl. Dr. J. Franck, Mittelniederl. Grammat., pag. 145, 2e alinea.

§ 226.

Het *werkwoord* ontbreekt vaak in zinnen, die dienst doen als uitroepen of antwoorden.

O heylige veylige vryheyt, en blijheyt, vande koken! (Lucelle 577). Alle dingen met gemack. (Klucht vande Koe 192). Ja, ja, sulcken waert, sulcke gasten. (ibid. 504). Hoe grooter de persoon hoe swaarder de misdaat. (Moortje 1677). Hoe meer volck, meer ontsach. Hoe meer, hoe meer gherucht. (ibid. 2174). Hoe grooter Monseur, hoe grooter gheloof, hoe grooter dief, hoe eerder deur. (Spa. Brab. 1904). Hoe minder goedt hoe blij'er sinnen, hoe meerder goedt hoe minder rust. (Angeniet 190). Ter werrelt gheen bedrogh of tkomt van loose Vrouwen. (ibid. 1631). Maar soo veel onderscheydt als wespen gantsch onnut by vrucht'bre honigh byen. (ibid. 1665). En hy hoe langs hoe quader. (Het daget uyt den Oosten 659). Noch ick jouw oock niet. (Rodd. ende Alph. 444). Ter Werelt geen soo schoon, gheen liever, noch bequamer. (ibid. 908). Ach mij! wat grooter noodt. (Griane 1732). Al praetjes voor de vaeck. (Klucht vanden Molenaer 258).

§ 227.

Een *werkwoord* wordt ook dikwijls niet herhaald, als het een' verschillenden persoonsvorm moest hebben of eene verschillende functie in den zin verricht.

't Volck werdt gheleydt in rust, en wy in 's Konings Hof. (Rodd. ende Alph. 42). Dat ghy haar oock bemindt, doch soo seer niet als ick. (ibid. 579). Ghy hebt de Plate; maar ick 't drucksel in mijn hert. (ibid. 810). Ghy sult my, noch ik u, na dees tijdt niet meer quellen. (ibid. 2240). Die na myn komste haackt, als ick na haar met pynen. (Griane 105). Hy is voor God! myn Man en ick, zyn echte Vrouw. (ibid. 692). Indien ghy swaricheyt niet meer als ick en maak. (Lucelle 1541). Ick weygher u, hy mijn. (Stommen Ridder 2030). s'Is vol en groot van geest, en wy seer machtigh rijck. (Angeniet 63). Ghy hebt de eer des strijts, en ick het wel vernoegen. (ibid. 867). Nu waert ghy licht al doodt, en ick, ach, kinderloos! (Het daget uyt den Oosten 765).

De Manheyt is bedaart, sorghvuldigh, dagh en nacht. De laatste Ouderdom met pynen door-ghebraght. (Rodd. ende Alph. 130). Daar myn ghetal is uyt, en dit in't hooft gheschoten. (Moortje 1779). U Godtheyt is versiert, en valsch u heylicheden. (Het daget uyt den Oosten 97).

§ 228.

Een *infinitief* wordt vaak weggelaten na modale en na hulpwerkwoorden.

Het mach dan wat het wil. (Stommen Ridder 1365). Zy mocht de duyvel. (ibid. 1420). So moest de kuysheyd wech. (Angeniet 1823). 't Mocht onbequaam, of suf. (ibid. 1831). So (naar dyn oude wys) wy hopen dat ghy sult. (Griane 2059). Een Vrouw brengt meer te weegh, als duysent Mannen souwen. (Rodd. ende Alph. 48). Dat ick u niet begeer, noch sal in eeuwichheyt. (ibid. 358). Ick sal Lecker, ick sal. (Lucelle 1803).

§ 229.

De conjunctie *dat* wordt soms weggelaten in *subjectszinnen*.

Hoe dickwils scheent (helaas!) mijn suchten tot u spraacken. (Rodd. ende Alph. 1809). Hoe komt, Margrieta, ghy het lichaem niet en bouwt een graf. (Het daget uyt den Oosten 1453).

§ 230.

De conjunctie *dat* wordt soms weggelaten in *objectszinnen*.

'k Wouw ick hun iens na 't leven had. (Boertigh Liedt-Boeck, pag. 235, vs. 37). Ick wou ick altydt by u was. (ibid., pag. 301, vs. 48). Ick wenschte men u in't harte draeght. (Het daget uyt den Oosten 193). Hoe wel ick hoor ghy hem verheven hebt tot Sant van uwe wulpse Min. (ibid. 909). Hoe waent ghy, Vader, noch ick liefde hebb' geset. (ibid. 936). Ick sweer, ick nimmermeer een meer als u bekende. (ibid. 1042). Als ick nu geloof hy my gaet achten. (ibid. 1186). Maer 'k wed ick eer yet langh hem sulcx sal ontsetten. (Moortje 849). Ick wet ick u een treck sal spelen. (ibid. 2713). Ick wilden 't beter was. (Stommen Ridder 1738). Ick meen men op den grond des werelds in een jaar geen levend' man en vond. (Angeniet 1830). Ick wouwt al avont was. (Lucelle 1331). Ick denck 't rabbat ontstelt is. (ibid. 2422). Ick vreese ons yet quaadts 't voornemen sal verstueren. (Griane 806). Ick wed ick int ierste niet weer met melck in stee vaar. (ibid. 1350).

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

Ten onrechte beweert Dr. Jonckbloet, dat L. van Velthem den *Merlijn* vóór den *Spiegel Historiael* moet gescheven hebben.

II.

Ten onrechte zegt Dr. G. Engels, dat voor eene nadere tijdsbepaling van J. van Maerlant's *Alexander* ons de gegevens ontbreken. (Geschreven na 1254, vgl. Stelling XXIV zijner dissertatie).

III.

Dr. Jonckbloet's bezwaar (Gesch. der Ned. Lett. V, pag. 233) tegen de voorstelling, dat alleen briefwisseling den grondslag heeft gelegd tot de verloving van Ds. Wolff en Elis. Bekker, is denkbeeldig.

IV.

De meening van Dr. E. Verwijs, dat Bredero schreef, „zooals hij sprak", (Ned. Klass. VII, pag. 33, noot 1) is onjuist.

